

SERVICE LEARNING AKO FORMA ODBORNEJ PRAXE V POMÁHAJÚCICH PROFESIÁCH

ALŽBETA BROZMANOVÁ GREGOROVÁ
ZUZANA HEINZOVÁ
JANA UHLÁRIKOVÁ

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja
Bela v Banskej Bystrici.
2023

Táto publikácia bola vydaná vďaka grantovej
schéme KEGA 039UMB-4/2021

 BELIANUM

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**Service learning ako forma odbornej praxe v pomáhajúcich
profesiách**

Alžbeta Brozmanová Gregorová, Zuzana Heinzová, Jana Uhláriková

Banská Bystrica 2023

Publikácia bola vydaná vďaka grantovej schéme KEGA 039UMB-4/2021.

Autorky: doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD.
 <https://orcid.org/0000-0001-8559-8512>
vysokoškolská docentka Mgr. Zuzana Heinzová, PhD.
 <https://orcid.org/0000-0002-2274-2772>
PhDr. Jana Uhláriková, PhD.
 <https://orcid.org/0000-0001-6721-858X>

Názov publikácie: Service learning ako forma odbornej praxe v pomáhajúcich profesiách

Jazyková korektorka: Martina Kubealaková

Recenzovala: Mgr. Iveta Harváneková

Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Pedagogická fakulta

ISBN: 978-80-557-2105-7 (elektronický dokument)

EAN: 9788055721057 (elektronický dokument)

DOI: <https://doi.org/10.24040/2023.9788055721057>

Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-ND (uviedenie autora - bez odvodeného obsahu).

Obsah

ÚVOD.....	4
1. Odborná prax v príprave pomáhajúcich profesií.....	6
1.1. Funkcie odbornej praxe vo vysokoškolskom štúdiu.....	6
1.2. Koncepcia odbornej praxe v študijnom programe psychológia.....	8
1.3. Koncepcia odbornej praxe v študijnom programe sociálna práca.....	10
2. Service learning ako vyučovacia stratégia.....	13
3. Service learning ako model odbornej praxe.....	16
3.1. Service learning ako model odbornej praxe v študijnom programe psychológia.....	17
3.1.1. Príklady service learningových projektov zrealizovaných v rámci odbornej praxe v magisterskom študijnom programe psychológia na PF UMB.....	17
3.1.2. Príklady service learningových projektov realizovaných v bakalárskom študijnom programe psychológia na FSVaZ UKF.....	21
3.2. Príklady service learningových projektov zrealizovaných v rámci odbornej praxe v študijnom odbore sociálna práca.....	23
4. Ako pripraviť kurzy s implementáciou service learningu ako modelu odbornej praxe.....	29
4.1. Service learning ako proces.....	29
4.2. Príprava a plánovanie pred implementáciou modelu.....	30
4.2.1. Príprava na implementáciu service learningovej stratégie.....	30
4.2.2. Plánovanie service learningového kurzu.....	32
5. Rola učiteľa/učiteľky pri implementácii service learningu ako modelu odbornej praxe.....	39
5.1. Reflexia v service learningu.....	43
5.1.1. Modely reflexie v service learningu.....	45
5.2. Hodnotenie v service learningu.....	57
5.2.1. Hodnotenie ako proces posudzovania výsledkov vzdelávania v service learningu.....	57
5.2.2. Hodnotenie v service learningu ako proces spätnej väzby.....	61
6. Rola partnerov z komunity v service learningu.....	63
7. Riziká realizácie service learningových projektov.....	67
8. Etické aspekty realizácie service learningových projektov v rámci odbornej praxe.....	70
Zoznam použitých zdrojov.....	74
Príloha 1.....	78
Príloha 2.....	83
Príloha 3.....	88
Príloha 4.....	94

ÚVOD

Pomáhajúce profesie sa dynamicky vyvíjajú a reagujú na rôznorodé požiadavky spoločnosti, ktoré vplývajú na ich status, identitu aj podobu intervencií. Mení sa aj rola pomáhajúcich profesionálov a profesionálok a nároky na ich osobnostnú a profesijnú výbavu. Osobitné výzvy, na ktoré musia pomáhajúce profesie reagovať, predstavujú rôzne krízy v spoločnosti, ako napríklad kríza spôsobená ochorením COVID-19 alebo utečenecká kríza spôsobená vojnovými konfliktmi v mnohých častiach sveta. Rovnako môže ísť o výzvy spojené s digitalizáciou a nástupom umelej inteligencie v rôznych oblastiach života spoločnosti. Reakcia na tieto výzvy by mala byť reflektovaná nielen v rámci praktického výkonu pomáhajúcich profesií, ale aj v rovine prípravy študentov a študentiek ako budúcich profesionálov a profesionálok.

Pregraduálna príprava pomáhajúcich pracovníkov a pracovníčok je zameraná na rozvoj ich špecifických kompetencií pre prácu s klientmi a klientkami. Vysokoškolskú prípravu preto možno považovať za začiatok profesionalizácie budúcich pomáhajúcich pracovníkov a pracovníčok. Optimálny model tejto prípravy spočíva vo vzájomnom prepojení jej teoretickej a praktickej zložky. Vysoká škola vo výchovno-vzdelávacom procese sleduje najmä anticipačné ciele, pričom vychádza z najnovších teoretických poznatkov. Na druhej strane súčasná prax výkonu pomáhajúcich profesií mnohokrát týmto cieľom a teoretickému poznaniu nezodpovedá. Pri realizácii vysokoškolského vzdelávania tak dochádza k základnému rozporu teórie a praxe. Jednu z možností, ako uvedený rozpor zmierniť a zároveň reagovať na aktuálne výzvy pomáhajúcich profesií a požiadavky vysokoškolského vzdelávania, ponúka model odbornej praxe založený na princípoch stratégie service learning.

Súčasnú generáciu nemožno efektívne pripravovať pre 21. storočie na včerajších školách používajúcich predvčerajšie metódy. Vysokoškolské vzdelávanie potrebuje inováciu nielen pri produkovani nových odborov, ale aj v prístupoch, ktoré umožnia previazanosť praxe a reality dneška. Je preto nevyhnutné zmeniť aj pohľad na vzdelávanie (Brozmanová Gregorová et al., 2015). Potreby v spoločnosti sa menia, s čím súvisí, že aj vzdelávanie a jeho spôsoby sa vyvíjajú. Ak boli niektoré prístupy vo vzdelávaní pred niekoľkými dekadami vhodné a osvedčené, neznamená to, že by takýto istý kredit dostali aj v súčasnej dobe (Johan, Harlan, 2014). Skyba a Šoltésová (2014) tiež poukazujú na to, že v praxi sa stretávame s novými požiadavkami, čomu je potrebné prispôbiť aj vzdelávanie študentov a študentiek. Autorky vidia potrebu v implementácii moderných vzdelávacích metód, ktoré by viac prepájali teoretické poznatky s praxou a motivovali by študentov a študentky k záujmu o život v komunite a k aktívnemu zapájaniu sa do komunitného života.

Uvedomujúc si limity stratégie, service learning vnímame ako jeden zo spôsobov, akým môžu vysoké školy, ich fakulty, študenti a študentky či partneri a partnerky v praxi spolupracovať a rozvíjať inovatívne myšlienky tak, aby optimalizovali proces učenia (sa) a prínosy z tohto

partnerstva. Táto forma vzdelávania umožňuje rozvíjať angažovaných učiteľov a učiteľky, študentov a študentky i pomáhajúcich profesionálov a profesionálky. Naše skúsenosti a zistenia ukazujú, že tento typ odbornej praxe umožňuje študentom a študentkám naučiť sa rozvíjať partnerstvo založené na vzájomnosti a vzdaľovať sa od prístupu poskytovania pomoci založenej na princípe zhora nadol. Service learning je motivovaný túžbou zmeniť spôsob, ako ľudia navzájom interagujú, a preto má podľa nášho názoru významné miesto v modernom vzdelávaní v pomáhajúcich profesiách nielen v podobe odbornej praxe.

Netvrdíme, že service learning je jedinou odpoveďou na výzvy vo vzdelávaní. Domnievame sa ale, že poskytuje záblesky potenciálnej cesty vpred, ktorá integruje rôzne poznatky a skúsenosti s cieľom poskytnúť študentom a študentkám pôsobivú učebnú skúsenosť s pozitívnym a zmysluplným vplyvom na komunity.

Na záver ešte potrebujeme upozorniť na používanie niektorých pojmov v súvislosti so service learningom. Pojmy service learning a odborná prax formou service learningu používame ako ekvivalentné pojmy, čo súvisí so šírkou využitia service learningu aj mimo študijného predmetu odborná prax, a teda nie vždy sa jeho využitie týka iba odbornej praxe.

Takisto sa vyskytujú v texte pojmy service learningový projekt a service learningová aktivita. Pojem service learningový projekt je širší a zahŕňa plánovanie, financovanie, propagáciu, realizáciu a ostatné aktivity študentov a študentiek v projekte, pričom pojem service learningová aktivita je priamo aktivita projektu, ktorú študenti a študentky realizujú spoločne s komunitou (aktivita môže mať pritom krátkodobé alebo dlhodobé trvanie).

Autorky

1. ODBORNÁ PRAX V PRÍPRAVE POMÁHAJÚCICH PROFESIÍ

Odborná prax je kľúčovou súčasťou vzdelávania pomáhajúcich pracovníkov a pracovníčok podporujúcou rozvoj ich profesijných kompetencií a formovanie ich profesionálnej identity.

Odborná prax ako súčasť vzdelávania predstavuje cieľavedomú činnosť zameranú na aplikáciu teoretických poznatkov a nadobudnutie praktických spôsobilostí potrebných pre výkon budúceho povolania. Vzdelanostný aspekt tvorí kľúčový rámec tejto organizačnej formy vysokoškolského štúdia s cieľom rozvíjať profesionálnu identitu študenta a študentky, t. j. stimulovať proces identifikácie študenta a študentky so študovaným vedným odborom a profesiou súčasne. Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách zaraďuje odbornú prax medzi súbor vzdelávacích činností, ktoré spolu so súborom pravidiel určujúcich podmienky ich absolvovania tvoria študijný program.

1.1. Funkcie odbornej praxe vo vysokoškolskom štúdiu

Odborná prax plní vo vysokoškolskej príprave viacero špecifických funkcií (Brozmanová Gregorová, 2007), predovšetkým tieto: *integračná a syntetizujúca funkcia, formatívna a rozvojová funkcia, orientačná funkcia, poznávací funkcia, spätno-väzbová funkcia, sebapoznávací a sebareflexívna funkcia, motivačná funkcia.*

Integračná a syntetizujúca funkcia

Odborná prax vytvára priestor na uplatnenie a pretransformovanie teoretických vedomostí do praxe a umožňuje integrovať získanú pracovnú skúsenosť so znalosťami etiológie problémov, rôznych prístupov k ich riešeniu a súvislostí, v ktorých pôsobia pomáhajúce profesie (Řezníček, 1994).

Formatívna a rozvojová funkcia

Odborná prax nielen rozvíja profesionálne kompetencie študentov a študentiek, ale aj formuje ich vzťahy a postoje k samotnej profesii. V procese odbornej praxe si študenti a študentky postupne interiorizujú hodnoty a normy profesie. Začínajú sa identifikovať s profesiou alebo sa naopak negatívne vymedzujú, zisťujú, že táto profesia nie je pre nich vhodná, prípadne si ujasňujú, že ponúkané vzory nie sú pre nich prijateľné. Zároveň má študent/študentka počas výkonu praxe možnosť prísť do kontaktu so svojou budúcou profesiou nielen ako „pozorovateľ/pozorovateľka“, prípadne „objekt“, ale i ako aktívny „subjekt“ – jej vykonávateľ. Táto pozícia vytvára nový priestor na formovanie vzťahu k profesii.

Orientačná funkcia

Spočíva najmä v zorientovaní študentov a študentiek v realite výkonu ich budúcich profesií. Odborná prax umožňuje získať bezprostrednú skúsenosť so životnými podmienkami klientov a klientok a poznať prax práce v rôznych organizáciách a vo vzťahu k rôznym cieľovým skupinám.

Poznávacia funkcia

V odbornej praxi ide o špecifický proces učenia, učenie sa konaním, činnosťou. Teoretické poznatky nadobúdajú v praktickom konaní nové kvality, zapájajú sa do reality, dopĺňajú sa, rozvíjajú a upevňujú. Poznávacia funkcia môže tiež spočívať v spoznávaní nových, subjektívne, ale aj objektívne doteraz nepoznaných javov a faktov. Študenti a študentky majú počas realizácie odbornej praxe možnosť venovať sa takým javom, ktoré „objavili“ ako nové alebo menej známe, a rozšíriť svoje pohľady na rôzne oblasti.

Spätno-väzbová funkcia

Spätno-väzbovú funkciu odbornej praxe možno vnímať v niekoľkých smeroch. Pre vysokoškolské pracoviská prináša významné informácie o pripravenosti ich študentov a študentiek na výkon povolania. Organizáciám, v ktorých sa realizuje, umožňuje spoznať medzery vo vedomostiach pracovníkov a pracovníčok či odhaliť problémy a nedostatky v ich práci. Organizácia môže získať prostredníctvom študentov a študentiek aj konkrétne podnety pre svoju činnosť. V konečnom dôsledku majú spätno-väzbové informácie získané počas vykonávania praxe význam i pre študenta/študentku. Študent/študentka má možnosť overiť si, ako to, čo sa naučil/naučila, v skutočnosti funguje a či získané vedomosti a zručnosti dokáže v praxi aplikovať.

Sebapoznávacia a sebareflexívna funkcia

Táto funkcia odráža skutočnosť, že študent/študentka počas vykonávania odbornej praxe spoznáva nielen sociálnu realitu, ale aj seba, svoje reakcie na okolie, svoje správanie, názory, postoje či odhaľuje v sebe zakorenené predsudky. Prax umožňuje študentovi/študentke reflektovať svoju doterajšiu činnosť i skúsenosti v kontakte s novou

realitou. Nové skúsenosti nadobudnuté počas vykonávania praxe sa tiež stávajú „materiálom“ na sebareflexiu a prispievajú k sebapoznaniu.

Motivačná funkcia

Motivačná funkcia odbornej praxe smeruje k vzbudeniu záujmu študentov a študentiek o skúmanie teórie vzťahujúcej sa na rôzne okruhy problémov a otázok, ktoré sa počas praxe vynorili. Odborná prax môže tiež podnietiť v študentoch a študentkách úsilie o zmenu, skvalitnenie výkonu práce v praxi a motivovať ich k hľadaniu nových prístupov a aktívnemu zapájaniu sa do riešenia problémov v komunite.

Naplnenie uvedených funkcií je determinované viacerými faktormi. Odborná literatúra uvádza najmä centrálnu rolu tútora/tútorky odbornej praxe (Bogo, 2006; Lefevre, 2005), ale rovnako tiež poverovanie študentov a študentiek vhodnými úlohami, ktoré pre nich predstavujú učebné výzvy (Furness, Gilligan, 2004). Chinnery a Beddoe (2011) uvádzajú, že súčasná ekonomicky ladená klíma často vedie k tomu, že študenti a študentky sú počas odbornej praxe poverované aktivitami, ktorú sú viac úlohovo-orientované s limitovanými možnosťami integrácie teórie do praxe, čo, samozrejme, znižuje potenciál učebnej skúsenosti. Z tohto dôvodu vnímame potrebu hľadať modely realizácie odbornej praxe, ktoré v plnej miere umožnia naplniť všetky uvedené funkcie praxe a budú plnohodnotnými vzdelávacími príležitosťami.

1.2. Konceptia odbornej praxe v študijnom programe psychológia

Jednotná slovenská konceptia odbornej praxe alebo stáže ako súčasti odbornej prípravy budúcich psychológov počas ich vysokoškolského štúdia na Slovensku neexistuje rovnako ako financovanie týchto praxí z úrovne ministerstva či ministerstiev, pod ktoré spadá práca psychológov a psychologičiek. Každé univerzitné pracovisko pripravujúce a vzdelávajúce budúcich psychológov a psychologičky si stanovuje vlastné podmienky odborných praxí s dodržaním podmienok stanovených EuroPsy. Tak ako pregraduálna príprava a nadobúdanie kompetencií psychológov a psychologičiek na Slovensku vrátane podmienok stanovených pre odbornú prax, vychádza slovenské vysoké školstvo v odbore psychológia z európskeho rámca stanoveného dokumentom EuroPsy (2023).

EuroPsy (2023) určuje základný rámec a minimálne normy pre vzdelávanie a odbornú prípravu psychológov a psychologičiek, ktoré zahŕňajú tri fázy vzdelávania – bakalárske a magisterské štúdium odboru psychológia a supervidovaná prax, ktorá môže, no nemusí byť

súčasťou univerzitného študijného programu. Magisterský (alebo ekvivalentný) titul získaný po 5 rokoch štúdia (300 ECTS) sa považuje v zmysle EuroPsy za základnú kvalifikáciu potrebnú pre vstup do psychologickéj praxe a musí po ňom nasledovať supervidovaná prax, aby sa jednotlivец mohol považovať za kompetentného samostatného odborníka, čo vyžaduje postkvalifikačnú odbornú prípravu v príslušných oblastiach psychológie (napr. psychológia zdravia, klinická psychológia, pracovná, organizačná a personálna psychológia, psychológia práce a zdravia, pedagogická psychológia a pod.). Povinnosť podstúpiť supervidovanú prax po absolvovaní magisterského štúdia psychológie však neznamená, že študenti a študentky psychológie nemôžu vstúpiť do odbornej prípravy už počas svojho štúdia. Takáto prax počas vysokoškolského štúdia psychológie sa podľa EuroPsy nazýva stážou.

Podľa ostatnej revízie EuroPsy z roku 2023 môže byť stáž študentov a študentiek psychológie rozložená medzi bakalársky a magisterský (alebo ekvivalentný) stupeň štúdia. Podľa odporúčaní by však stáž mala byť uskutočňovaná prevažne v druhej fáze štúdia, teda v magisterskom (alebo ekvivalentnom) stupni. Pokiaľ je odborná prax/stáž uskutočňovaná už v rámci bakalárskeho stupňa štúdia, mala by trvať najmenej tri týždne (4 ECTS) a nasledovať po absolvovaní najmenej troch semestrov štúdia. V magisterskom (alebo ekvivalentnom) stupni štúdia by mala stáž trvať najmenej 3 mesiace (alebo 15 ECTS) až maximálne 6 mesiacov (alebo 30 ECTS) podľa konkrétnej oblasti záujmu. EuroPsy pritom zdôrazňuje, že stáž počas vysokoškolského štúdia nie je súčasťou supervidovanej praxe.

Supervidovaná prax môže byť organizovaná ako integrovaná súčasť vysokoškolského štúdia po magisterskom (alebo ekvivalentnom) stupni štúdia, no zvyčajne presahuje rámec vysokoškolského študijného programu a je organizovaná samostatne. V tomto prípade by mala byť podľa EuroPsy za akreditáciu tejto odbornej prípravy spoluzodpovedná univerzita a/alebo národná profesijná psychologická asociácia a/alebo príslušné orgány. Trvanie supervidovanej praxe by malo byť najmenej 3 mesiace (alebo 15 ECTS).

EuroPsy zároveň určuje ciele, obsah činností študentov a študentiek alebo praxujúcich a miesta stáže. Cieľom stáže podľa EuroPsy (2023) je poskytnúť študentom a študentkám úvodnú odbornú prípravu v teréne, aby:

- mohli integrovať teoretické a praktické znalosti,
- si osvojili postupy súvisiace so psychologickými poznatkami,
- mohli začať vykonávať prax pod supervíziou,
- dokázali reflektovať vlastné aktivity a aktivity iných ľudí a diskutovať o nich,
- mohli začať pracovať v prostredí s kolegami profesionálmi v oblasti psychológie a iných odborov.

Činnosti počas stáže môžu zahŕňať:

- pozorovanie skutočných situácií, v ktorých sa používajú psychologické techniky,
- používanie základných techník pod dohľadom,

- účasť na projektoch s určenou úlohou,
- analýzu a diskusiu o „prípadoch“.

Stáže sa vykonávajú vo verejných alebo súkromných inštitúciách alebo „certifikovaných“ súkromných firmách (ako napr. nemocničné alebo klinické zariadenia, súkromná prax, školy a vzdelávacie inštitúcie, komunitné služby a pod.), ktoré:

- poskytujú služby, ktoré sú v súlade so vzdelaním stážistu,
- sú schopné zaručiť, že väčšinu supervízie budú poskytovať profesionálni psychológovia,
- sú uznané národnou psychologickou asociáciou a/alebo akreditovanou univerzitou (EuroPsy, 2023).

Ako sme už spomenuli, stáž v študijnom programe psychológia na Slovensku podlieha spoločnému rámcu danému EuroPsy, no spoločná koncepcia realizácie a financovania stáží neexistuje.

1.3. Koncepcia odbornej praxe v študijnom programe sociálna práca

Odborná prax je opisovaná ako jeden z najdôležitejších faktorov vzdelávania v sociálnej práci (Wayne et al., 2010) a ako kritický bod prechodu k výkonu profesionálnej praxe (Patford, 2000). Odborná prax v sociálnej práci je v odbornej literatúre považovaná za bránu k profesii, vďaka ktorej dochádza k prenosu kľúčových zručností, vedomostí a hodnôt sociálnej práce na študentov a študentky a k ich príprave ako kompetentných a profesionálnych praktikov (Bogo et al., 2002; Wayne et al., 2010).

Odborná prax patrila vo vzdelávaní sociálnych pracovníkov a pracovníčok na Slovensku od začiatku medzi dôležité súčasti. Od obdobia opätovného rozvoja vzdelávania v sociálnej práci na Slovensku po roku 1989 sa o odbornej praxi viedli diskusie a organizovali semináre. Odborným praxiam bola venovaná pozornosť aj na stránkach časopisu *Sociálna práca* v špeciálnom čísle zameranom na vzdelávanie v sociálnej práci (pozri Punová, 2019; Levická, Uhnáková, 2019). Možno konštatovať, že od roku 1989 nastali v tejto oblasti významné zmeny a to kvantitatívne aj kvalitatívne. Základný štandard od roku 2014 definujú Minimálne štandardy odbornej praxe (Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci, 2014).

Minimálne štandardy odbornej praxe boli vypracované Asociáciou vzdelávateľov v sociálnej práci ako spoločná iniciatíva vzdelávateľov na Slovensku. Odborná prax bola síce

zaradená do obsahu vzdelávania v sociálnej práci, jej financovanie však nebolo od začiatku koncepčne riešené. Aby sa Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR mohol navrhnuť systém financovania, bolo žiaduce vypracovať minimálne štandardy, ktoré by definovali časové aj obsahové podmienky praxe záväzné pre vzdelávateľov. V priebehu rokov 2013 a 2014 boli preto spracované *Minimálne štandardy odbornej praxe v sociálnej práci* a v roku 2014 bolo financovanie odborných praxí úspešne zaradené do rozpisu dotácií pre verejné vysoké školy. Minimálne štandardy definujú štandardy v oblastiach: ciele, rozsah a obsah odbornej praxe, kritériá výberu praxového pracoviska a dokumentácia k odborným praxiam. Sú stanovené spoločne pre bakalársky a magisterský stupeň, v prípade odlišností sú štandardy uvedené pre jednotlivé stupne zvlášť. Pre bakalárske štúdium je definovaný minimálny rozsah praxe 180 hodín, pre magisterské štúdium 120 hodín. Jednotlivé vysoké školy sa môžu stále líšiť v objeme hodín praxe, ale aj v jej formách, dokumentácii, v spôsobe vedenia študentov a študentiek počas praxe či vo výbere praxových pracovísk a tútorov praxe.

Všeobecné ciele odbornej praxe v študijnom odbore sociálna práca sú podľa Minimálnych štandardov odbornej praxe v sociálnej práci (AVVSP, 2014):

- prispievať k rozvoju spolupráce akademickej pôdy s praxou,
- rozvíjať sociálnu prácu ako profesiu a vednú disciplínu,
- zvyšovať kvalitu vzdelávania v sociálnej práci a výkonu sociálnej práce v praxi.

Minimálne štandardy v oblasti cieľ praxe sú stanovené ako zámery odbornej praxe z hľadiska vzdelávateľa a následne sú definované konkrétne výstupy, tzv. výkonový štandard vo vzťahu k študentovi/študentke.

Zámery odbornej praxe z hľadiska vzdelávateľa	Ciele praxe, tzv. výkonový štandard vo vzťahu k študentovi/študentke
Spoznanie organizácií a inštitúcií v oblasti sociálnej práce	- študent/študentka identifikuje organizácie/inštitúcie v oblasti sociálnej práce, ich úlohy, poslanie, činnosť
Spoznanie úlohy a miesta sociálneho pracovníka/pracovníčky v organizácii/inštitúcii v oblasti sociálnej práce	- študent/študentka vie charakterizovať miesto, úlohy a špecifiká sociálnej práce v organizácii/inštitúcii
Spoznanie rôznych typov klientov sociálnej práce	- študent/študentka vie charakterizovať a identifikovať špecifiká klientov a klientok v sociálnej práci

Rozvinúť schopnosť sebareflexie vlastnej práce	<ul style="list-style-type: none"> - študent/študentka vie zhodnotiť individuálny prínos praxe pre vlastný profesijný rast - študent/študentka vie formulovať a evalvovať individuálne edukačné ciele vlastnej odbornej praxe
Vytvoriť priestor pre prepojenie teórie a praxe	<ul style="list-style-type: none"> - študent/študentka vie identifikovať, aplikovať a konfrontovať vedomosti a zručnosti v praxi - študent/študentka vie identifikovať, aplikovať a konfrontovať poznatky nadobudnuté praxou v teórii
Rozvoj profesijnej identity	<ul style="list-style-type: none"> - študent/študentka je stotožnený/á s poslaním a hodnotami profesie sociálnej práce - študent/študentka si uvedomuje potenciál profesie sociálna práca a riziká spojené s jej výkonom
Vytvoriť priestor pre rozvoj kompetencie v práci s klientmi v rôznych oblastiach SP	<ul style="list-style-type: none"> - študent/študentka disponuje kompetenciami pre prácu s klientom či klientkou v rôznych oblastiach výkonu sociálnej práce v súlade s profilom absolventa/ky definovaným v opise študijného odboru sociálna práca

Vymedzovanie východísk odbornej praxe a jej koncepcie v konkrétnych študijných programoch sociálnej práce je determinované aj konkrétnym prístupom alebo poňatím sociálnej práce, pričom možná je aj ich kombinácia. Vo vzťahu k odbornej praxi tvoria východiská najmä prax založená na dôkazoch, reflexívny prístup a kompetenčný prístup. Ako uvádzajú Navrátil, Pazlarová, Matulayová a Matoušek (2021), každé z týchto poňatí reprezentuje rôzne predstavy o hodnotách, cieľoch, metódach, identite a ďalších charakteristikách sociálnej práce, a teda z nášho pohľadu môžu determinovať aj prístup vysokoškolského a praxového pracoviska k odbornej praxi študentov a študentiek.

2. SERVICE LEARNING AKO VYUČOVACIA STRATÉGIA

Termín service learning ako pedagogická stratégia sa objavil v 60. rokoch 20. storočia v Spojených štátoch amerických a následne sa rozšíril na rôzne stupne a typy škôl po celom svete. Koncept service learning má viacero výkladov. Donnchadh a Ma (2015) poznamenávajú, že existuje mnoho termínov a definícií service learningu, ako aj rôznych foriem a úrovní zapojenia do komunity, ktoré sa líšia podľa krajiny, kontextu, historického kontextu a kultúrnych tradícií. Podľa Escrigasovej et al. (2014) sa angažovanosť v komunite prejavuje v praxi a štruktúrach, ktoré sa neustále vyvíjajú. Niektorí odborníci a odborníčky hovoria o hnutí univerzít angažovaných v komunite, o service learningu, o výskume zakotvenom v komunite, o angažovaných výskumníkoch a výskumníčkach, o partnerstve medzi komunitami a univerzitami, o mobilizácii vedomostí a ich variantoch ako prenose znalostí a podobne.

Service learning je v odbornej literatúre často definovaný aj ako „community-based learning“ alebo pedagogický prístup, ktorý spája ciele služby komunite so vzdelávacími príležitosťami pre študentov a študentky. Inšpirovaný progresívnym hnutím v oblasti pedagogiky pod vedením Deweyho (1910) je service learning obvykle opisovaný ako experimentálne učenie (sa), ktoré zahŕňa vyvážený dôraz na poskytovanie služieb komunite a súčasné učenie (sa), ktoré pri tejto službe prebieha (Furco, 2011). Prostredníctvom service learningu sa študenti a študentky zapájajú do reálnych situácií, v ktorých môžu uplatniť svoje akademické vedomosti, zručnosti a predchádzajúce skúsenosti pri riešení aktuálnych potrieb komunity ako neoddeliteľnej súčasť učebných osnov. Service learning sa zakladá na spolupráci medzi študentmi a študentkami, školami a komunitami.

Nezávisle na tom, koľko definícií service learningu existuje v odbornej literatúre, identifikujeme niekoľko kľúčových prvkov:

- 1) V service learningu ide o vopred naplánovanú a organizovanú skúsenosť študentov a študentiek získanú prostredníctvom služby, ktorá reaguje na autentické potreby komunity. Service learning podporuje zmenu tradičného asistenčného modelu (služba pre komunitu) na horizontálny model solidarity (služba s komunitou).
- 2) Service learning je založený na aktívnom zapojení študentov a študentiek do všetkých fáz realizácie – od plánovania až po hodnotenie. Študenti a študentky by mali cítiť zodpovednosť za projekt, ktorý realizujú, a pôsobiť ako lídri, nielen ako realizátori či vykonávatelia service learningových projektov.

- 3) Service learning je zámerne integrovaný do akademických osnov alebo do kontextu výskumu. Existuje jasná súvislosť služieb s cieľmi a obsahom vzdelávania.
- 4) Service learning poskytuje priestor, ktorý umožňuje študentom a študentkám priebežne reflektovať skúsenosti. Reflexia v service learningu sa vníma ako proces učenia sa z vlastnej skúsenosti – budovania pochopenia, ktoré podporuje dôkladné porozumenie vzťahom a prepojeniam medzi skúsenosťami a konceptmi service learningu.
- 5) Service learning sa zameriava na rozvoj občianskej zodpovednosti študentov a študentiek. Od uplatnenia tejto stratégie v procese vzdelávania očakávame nielen rozvoj profesionálnych kompetencií, ale aj zmeny v „občianskych charakteristikách“ študentov a študentiek, ktoré určujú zapojenie nielen počas, ale aj po ukončení realizácie service learningových projektov zameraných na vzdelávanie v službách. (Albanesi, Culcasi, Zunszain, 2020).

Podľa Furca (2011) je service learning významnou pedagogickou stratégiou pre vysokoškolské inštitúcie, pretože sa zakladá na teórii konštruktivismu a experienciálnom učení. Je súčasťou iniciatív vo vysokoškolskom vzdelávaní, ktoré sa snažia o udržateľné formovanie vedomostí, zručností a postojov študentov a študentiek. Service learning ponúka osobitný spôsob učenia, ktorý aktívne zapája študentov a študentky do relevantného a spolupracujúceho učenia zameraného na službu a osobný rast (Barth et al., 2014; Bringle, Hatcher, 2000).

Kľúčovými faktormi, ktoré podporujú integráciu service learningu do strategických cieľov vysokoškolských inštitúcií, sú: uznanie potenciálu študentov ako aktérov sociálnej zmeny, preorientovanie univerzitnej misie na potreby komunity, existencia overiteľnej vedeckej evidencie o efektivite service learningu v rôznych kontextoch a zdôraznenie jasného modelu implementácie na inštitucionálnej úrovni so zreteľom na potreby učiteľstva, študentstva a komunity (Dostilio, Perry, 2017).

V service learningu existujú štyri typy služieb:

1. **Priama služba** spája študentov a študentky a komunitu v terénnych činnostiach s priamou interakciou s príjemcami.

Príklady: priama služba interakcie s deťmi z náhradnej starostlivosti (napríklad pri spoločnom čítaní, hraní sa, vypracúvaní školských úloh atď.), workshopy pre seniorov na tréning pamäti a i.

2. **Nepriama služba** zahŕňa študentov a študentky v službe bez priamej interakcie s príjemcami.

Príklady: tvorba vzdelávacích materiálov pre deti zo základných škôl, koordinácia podujatí a úsilie o získavanie financií; tvorba informačných alebo marketingových zdrojov a budovanie kapacít a i.

3. **Advokačné aktivity** alebo služba obhajobou zapája študentov a študentky do činností zameraných na zvyšovanie povedomia, podporu činnosti a zvyšovanie informovanosti v otázkach, ktoré sú vo verejnom záujme a i.

Príklady: vytvorenie osvetového videa zameraného na cieľovú skupinu vo veku 16 až 30 rokov o poruchách príjmu potravy (DCA), kampaň na zvýšenie povedomia o environmentálnom probléme a i.

4. **Služba výskumom** začleňuje študentov a študentky do rôznych výskumných činností na základe definovaných potrieb komunity.

Príklad: skupina študentov a študentiek uskutočnila a následne zverejnila medzinárodnú výskumnú štúdiu o COVID-19; študenti uskutočnili fokusové skupiny v rámci participatívneho komunitného panningu mestského parku a i.

Ako uvádzajú Furco a Norvell (2019), service learning je často potrebné objasniť v súvislosti s inými stratégiami zážitkového učenia, ako sú stáže alebo dobrovoľnícke aktivity, a takisto viacerí autori a autorky ponúkajú rôzne prístupy na vysvetlenie týchto rozdielov (pozri napríklad Brozmanová Gregorová a kol., 2014; Furco, Norvell, 2019; Tapia, 2007). To, čo odlišuje service learning od iných foriem aktivít zážitkového učenia sa založených na službe, je najmä zameranie (služba/učenie), primárny cieľový príjemca (príjemca/poskytovateľ), typ učenia (nesúvislé/integrované) a integrácia služby (vysoká/nízka). Odborná prax sa viac zameriava na vzdelávanie a rozvíjanie špecifických kompetencií potrebných na výkon profesie. Pri service learningu dochádza k spojeniu služby a vzdelávania. Rozdiel medzi service learningom a odbornou praxou je najmä v reciprocite a v zameraní aj na rozvoj občianskej angažovanosti. Ďalším faktorom, ktorý odlišuje service learning od iných foriem zážitkového učenia, je kritická reflexia. Service learning sa odlišuje od iných typov komunitne orientovaných aktivít jeho spojením s kurikulumom, zacielením na obohatenie učebného procesu o lepšie porozumenie obsahu kurzu a širšie vnímanie disciplíny, podporou občianskej zodpovednosti a posilňovaním komunit (Fiske, 2001; Bringle, Hatcher, 1996; Hanover Research, 2011; Rusu, Bencic, Hodor, 2014).

3. SERVICE LEARNING AKO MODEL ODBORNEJ PRAXE

Ak sa zamyslíme nad konceptom service learningu a jeho princípmi a zároveň nad rozdielmi medzi service learningom a odbornou praxou, vnímame service learning ako alternatívny model odbornej praxe v pomáhajúcich profesiách.

Hodnotou service learningu ako modelu odbornej praxe je **reciprocita**. Zameranie odbornej praxe nielen na rozvoj študentov a študentiek, ale aj na potreby organizácií a príjemcov a spolupráca s komunitným partnerom môže pretvárať vzťah s organizáciami a poskytovať priestor pre novú kvalitu praktického vzdelávania v pomáhajúcich profesiách. V tomto prípade je vzťah založený na niečom inom ako na tom, čo vysoká škola potrebuje od organizácie, v ktorej sa odborná prax realizuje. Vzťah je postavený na vzájomnom obojstrannom prospechu, rovnakej zodpovednosti a spolupráci. Service learning umožňuje meniť klasický „top-down“ vzťah medzi univerzitou a komunitou. Poskytuje učiteľstvu aj študentstvu príležitosti angažovať sa s komunitou vo vzťahoch, v ktorých získavajú všetci zapojení.

Podstatnou zložkou service learningu ako modelu odbornej praxe je **zameranie na rozvoj občianskych kompetencií študentstva**. Zapojenie študentov a študentiek do praxe formou service learningu pomáha rozvíjať občiansky zmýšľajúcich profesionálov a profesionálky. Dobre navrhnutá odborná prax formou service learningu môže byť pre učiteľov a učiteľky pomáhajúcich profesií silným nástrojom na naplnenie očakávaní od vysokoškolského vzdelávania, ako aj občianskeho poslania samotných pomáhajúcich profesií. Prostredníctvom štruktúrovaných príležitostí poskytuje odborná prax formou service learningu študentom a študentkám možnosť osobnostného a profesionálneho rastu a rozvíjania ich aktívnej angažovanosti. Aplikácia stratégie service learning v rámci odbornej praxe podporuje u študentov a študentiek kritické myslenie, rozvíja ich schopnosť riešiť problémy a vedie ich k širšiemu porozumeniu ľudí a ich sociálneho prostredia.

Hoci má odborná prax formou service learningu svoje limity a nedá sa aplikovať na každý študijný program, ponúka študentom a študentkám pomáhajúcich profesií jedinečnú možnosť vzdelávania. Nie je však bez rizík pre študentov a študentky a komunity, vyžaduje si starostlivé plánovanie a prípravu. Je výzvou pre študentov a študentky, aby prekročili rámec individualizovanej praxe a začali identifikovať a prežívať problémy na sociálnej a politickej úrovni, čo je oblasť, ktorá je v súčasnosti v mnohých študijných programoch marginalizovaná.

Začlenenie kľúčových princípov service learningu do odbornej praxe študentov a študentiek vyžaduje aj zmenu postoja učiteľov a učiteliek a ochotu aktívne spolupracovať s partnermi v komunite.

V prípade tohto modelu sa osvedčila implementácia service learningu v rámci dvoch semestrov. Dvojsemestrálna koncepcia je zmyslupnnejšia jednak pre študentstvo, ale aj pre partnerov v komunite. Vytvára dostatočný priestor na mapovanie potrieb, plánovanie aktivít, ale aj implementáciu dlhodobjších a udržateľných riešení.

V nasledujúcom texte predstavíme bližšie tento model odbornej praxe a niektoré príklady zrealizovaných projektov.

3.1. Service learning ako model odbornej praxe v študijnom programe psychológia

Medzi príkladmi service learningových projektov uvádzame realizované projekty študentov magisterského štúdia v študijnom programe psychológia na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ako aj service learningové projekty realizované študentmi bakalárskeho stupňa štúdia v študijnom programe psychológia na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre.

3.1.1. Príklady service learningových projektov zrealizovaných v rámci odbornej praxe v magisterskom študijnom programe psychológia na PF UMB

Na Pedagogickej fakulte UMB študenti a študentky v odbore psychológia majú service learning začlenený ako model odbornej praxe v rámci povinnej voliteľného dvojsemestrálneho predmetu úvod do stáže formou service learningu 1 a 2 s dotáciou po 90 hodín. Tento predmet je začlenený do študijného plánu paralelne s predmetom stáž 1 (dotácia 40 hodín priamej odbornej stáže na pracovisku) a stáž 2 (dotácia 80 hodín priamej odbornej stáže na pracovisku). Stáž 1 je na KPs PF UMB koncipovaná ako tzv. náčuvová prax, kde majú študenti a študentky podmienku navštíviť štyri odborné pracoviská spadajúce pod rôzne rezorty (školsťvo, zdravotníctvo, sociálne veci, ministerstvo vnútra a pod.), kde pôsobí profesijne psychológ, pričom na každom z vybraných pracovísk má študent či študentka stráviť 10 hodín. Následne stáž 2 je dotovaná 80 hodinami na jednom z vybraných pracovísk, ktoré si môžu (ale nemusia) vybrať na základe skúsenosti zo stáže 1.

Service learning ako forma odbornej praxe je na KPs PF UMB doplnkom ku klasickej odbornej stáži. Študenti a študentky, ktorí sa rozhodnú pre alternatívu stáž formou service learningu tak majú vďaka predmetu úvod do stáže formou service learningu 1 a 2 vyššiu dotáciu hodín v rámci svojich stáží, čo súvisí s prípravou a realizáciou ich service learningových projektov. V rámci úvodu do stáže formou service learningu 1 je úlohou študentov a študentiek uskutočniť mapovanie vlastných potrieb a identifikáciu zručností či kompetencií, ktoré si chcú na stáži rozvinúť, a zároveň mapujú potreby organizácie/komunity. Podmienkou ukončenia tohto predmetu je prezentovať mapované potreby a navrhnutú service learningovú aktivitu, ktorá na všetky identifikované potreby (študentov a študentiek a zároveň potreby organizácie/komunity) reaguje. V predmete úvod do stáže formou service learningu 2 je ich úlohou podrobne naplávať a následne realizovať navrhnuté projekty, ako aj všetky sprievodné aktivity ako prezentácia projektu, jeho propagácia či príprava rozpočtu. Po absolvovaní oboch častí predmetu úvod do stáže formou service learningu 1 a 2 sa uskutočňuje verejná prezentácia (po 1. časti prezentujú mapovanie potrieb a navrhnutý service learningový projekt, po druhej prezentujú realizáciu service learningového projektu) – počas oboch semestrov sa zároveň uskutočňujú reflexívne a supervízne stretnutia s tútorkou service learningu, ako aj tútorkou praxe na KPs UMB, na ktorých sa reflektujú skúsenosti študentov a študentiek z priebehu prípravy a realizácie service learningových projektov.

Tie pracoviská, ktoré spolupracujú s Katedrou psychológie PF UMB už niekoľko rokov, rozumejú podmienkam stáže študentov a študentiek, ako aj špecifikám stáže formou service learningu. V prípade, že si študenti zvolia stáž formou service learningu na novom pracovisku, sú kontaktovaní koordinátorkou stáže, ako aj tútorkou service learningu na KPs PF UMB, ktoré ich oboznámi s podmienkami tejto formy stáže. Z doterajšej skúsenosti existuje pozitívna odozva z pracovísk, kde študenti a študentky realizovali svoje service learningové projekty. Niektoré pracoviská tak majú už dopredu pripravený zoznam potrieb svojej organizácie alebo komunity, na ktoré by študenti a študentky mohli pripraviť nové service learningové projekty počas stáže v nasledujúcom akademickom roku. To ale nevylučuje, že si študenti a študentky v týchto organizáciách/komunitách neurobia aj nové, vlastné mapovanie potrieb.

V texte nižšie uvádzame výber niektorých realizovaných service learningových projektov.

V starom tele zdravý duch

Projekt V starom tele zdravý duch bol realizovaný v rámci stáže študentkou magisterského štúdia psychológie v DSS a domove dôchodcov a bol zameraný na aplikáciu snoezelen intervencie a reminiscenčnej terapie. V rámci mapovania východiskovej situácie v rozhovoroch so sociálnymi pracovníčkami a klientami a klientkami zariadenia študentka zistila, že klienti a klientky prežívajú vo zvýšenej miere negatívne emócie, úzkosť a častejšie sa u nich vyskytujú agitované prejavy správania. Súčasne študentka mapovaním zistila, že v zariadení bola vybudovaná miestnosť na uskutočňovanie snoezelen intervencie, táto však nezodpovedala záujmom a potrebám seniorov, čím nedochádzalo k pozitívnym očakávaným účinkom snoezelen intervencie. Štúdiom odborných zdrojov študentka zistila, že tieto

negatívne prejavy u seniorov a senioriek je možné znížiť práve využívaním snoezelen intervencie a reminiscenčnej terapie. Preto si následne pripravila projekt zameriavajúci sa na aplikáciu týchto dvoch intervencií v danej cieľovej skupine. V rámci svojho service learningového projektu navrhla a pripravila metodické manuály k obom terapiám, ktoré boli určené pre sociálne pracovníčky DSS. Realizácia študentkinho service learningového projektu V starom tele zdravý duch sa uskutočnila počas 4 pracovných týždňov a pozostávala zo snoezelen intervencie, ktorá obsahovala 26 originálnych aktivít, a reminiscenčnej terapie, ktorá zahŕňala 13 študentkou navrhnutých aktivít. Študentka aktivity realizovala v spolupráci so sociálnymi pracovníčkami. Hodnotenie absolvovania praxe formou service learningu zo strany študentky bolo vysoko pozitívne. Podľa jej slov nešlo iba o skúsenosť z práce s klientami a klientkami, teda seniormi a seniorkami, ale aj o podrobné štúdium snoezelen terapie a reminiscenčnej terapie, ktorú sa tým sama naučila aplikovať, no zároveň tieto terapie učila aplikovať sociálne pracovníčky v spomenutom DSS. Okrem toho študentka skúsenosť s aplikovaním týchto terapií využila pri písaní diplomovej práce, kde posudzovala efektivitu oboch terapií a ich vplyv na prežívanie negatívnych a pozitívnych emócií, úzkosti a výskyt prejavov agitovaného správania u seniorov a senioriek. Absolvovanie stáže formou service learningu tak prinieslo študentke skutočne mnohoraké bonusy. V rámci svojej stáže formou service learningu študentka zisťovala aj vplyv svojho projektu na komunitu, s ktorou pracovala. Za všetky ohlasy spomenieme aspoň jeden: „*Nikdy nezabudnem na tú chvíľu, keď po aktivitách prišli ku mne klienti a klientky, potichu sa na mňa hodili a spoločne sme sa objali. Predtým som niečo také vo svojej práci nezažila... Silný moment, ktorý mi tlačí slzy do očí. Boli takí vďační.*“ (Zuzana B., sociálna pracovníčka zodpovedná za vedenie snoezelen intervencie).

Klub asistentov a asistentiek učiteliek

Service learningový projekt Klub asistentov a asistentiek učiteliek bol realizovaný v rámci stáže študentky u školskej psychologičky v základnej škole. Na základe mapovania potrieb pedagogických zamestnancov a zamestnankýň školy študentka zistila potrebu zlepšiť vzťahy, komunikáciu a prácu asistentov a asistentiek učiteliek na prvom stupni ZŠ. Z následného detailnejšieho mapovania potrieb asistentov a asistentiek učiteliek študentka identifikovala niekoľko ich dlhodobu neuspokojených potrieb: zlepšiť komunikáciu s rodičmi žiakov, potreba reflektovať efektivitu svojej práce, rovnomerného zaťaženia prácou so žiakmi so ŠVVP a potreba ďalšieho, špecifického vzdelávania a podpory zo strany vedenia školy. Na základe týchto potrieb sa študentka rozhodla pripraviť projekt Klubu asistentov a asistentiek učiteliek, s ktorými sa stretávala na pravidelnej báze počas celého semestra (pre asistentky a asistentov cca školského polroka). Stretnutia klubu boli pravidelné – skupinové aj individuálne. Na základe potrieb asistentov a asistentiek sa im v rámci svojej stáže študentka snažila poskytnúť konzultácie a podporu spolu so školskou špeciálnou pedagogičkou či inými odbornými zamestnancami školy. Pomáhala im takisto vyhľadať rôzne vzdelávania a školenia, ktorých sa mohli zúčastniť za podpory vedenia školy. Vzdelávania boli vyberané podľa potrieb asistentky/asistenta či žiačky/žiaka a mali prispieť k zlepšeniu celkovej situácie.

Reflexia z pohľadu komunity, pre ktorú bol projekt Klubu asistentov a asistentiek učiteľiek určený, bola vysoko pozitívna tak na strane asistentov a asistentiek, ako aj na strane vedenia. Vďaka klubu boli navrhnuté mnohé zlepšenia ich práce (napr. výber žiakov pre asistentov podľa ich predchádzajúcich skúseností alebo podpora vzdelávania zo strany vedenia, ktoré ocenilo prínos doteraz absolvovaných cieľených vzdelávaní a pod.). Na základe týchto prijatých a realizovaných opatrení študentka a jej service learningový projekt dosiahla v komunite zmenu, ktorá by mohla pretrvať aj po ukončení študentkinej stáže. Reflexia projektu z pohľadu študentky bola takisto pozitívna, na stáži formou service learningu vďaka detailnému mapovaniu potrieb zamestnancov ZŠ reagovala na tichý, ale páľčivý problém, vďaka ktorému si rozvinula poradenské a organizačné zručnosti.

Parkinsonova choroba – informácie pre sprevádzajúcich

V rámci odbornej stáže študentky v ambulancii klinického psychológa študentka mapovala potreby kliniky, v ktorej sa ambulancia nachádzala. Študentka sa rozhodla reagovať na potreby ambulancie klinického psychológa a ambulancie extrapyramídových chorôb, ktoré potrebovali zvýšiť informovanosť a povedomie rodinných príslušníkov a príslušníčok či ostatných laikov a laičiek sprevádzajúcich pacientov a pacientky o chorobách extrapyramídového systému. V rámci svojej stáže študentka pripravila informačnú brožúru pre rodinných príslušníkov a príslušníčky a sprevádzajúce osoby pacientov a pacientiek o Parkinsonovej chorobe, vďaka ktorej potrebovala podrobne preštudovať informácie nielen o tejto chorobe, ale aj možnostiach domácich rehabilitácií a cvičení pacientov a pacientiek. Okrem toho do brožúry zaradila aj rôzne cvičenia (predovšetkým na trénovanie pamäti pacientov a pacientiek s Parkinsonovou chorobou).

Študentka reflektovala, že ako najväčší prínos svojho service learningového projektu hodnotí vytvorenie týchto aktivít praktickým spôsobom tak, aby pomôcku mohli používať rodinní príslušníci a príslušníčky pacientov a pacientiek v domácom prostredí, mohli s nimi precvičovať nielen pamäť, ale aj fyzickú stránku podľa toho, čo je pre nich prospešné a užitočné. Za ďalší prínos študentka označila rozvinutie svojich komunikačných a odborných-profesijných zručností, ktoré nadobudla v spolupráci so psychológom a lekármi a lekárkami ambulancií, s ktorými komunikovala odbornosť informácií prezentovaných v brožúre. Na druhej strane svoje komunikačné zručnosti rozvíjala pri písaní brožúry pre laickú verejnosť tak, aby príručka poskytla odborné informácie zrozumiteľným spôsobom. Výzvou pre študentku bolo utvoriť jednoduchú a zároveň komplexnú príručku, ktorá bude pre pacientov určitým návodom na cvičenie a následne umožní zlepšenie príznakov Parkinsonovej choroby. Pri koncipovaní príručky vychádzala z vedomosti, že sociálna podpora je veľmi výrazným determinantom zlepšenia príznakov, preto je potrebné, aby cvičenia s pacientom či pacientkou robila rodina, čím mu/jej vyjadrovala podporu. Študentka v rámci stáže napokon vytvorila dva dokumenty (brožúry). Jedným z nich bol Cvičebný manuál a druhým pracovný zošit s konkrétnymi úlohami pre pacientov a pacientky ambulancie extrapyramídových chorôb a psychologickú ambulancie.

SenSkype

Projekt SenSkype predstavuje prepojenie odbornej praxe formou service learningu a druhej nami overovanej alternatívnej formy praxe – online poradenstva. Projekt SenSkype vznikol na KPs UMB v apríli 2020, teda v dobe prvého lockdownu počas pandémie COVID-19, keď sa výrazne zhoršila a sťažila situácia seniorov a senioriek umiestnených v zariadeniach sociálnych služieb. Zároveň študenti a študentky psychológie nemali kde vykonávať svoje povinné stáže a vďaka svojim pedagogičkám, ktoré reagovali na túto potrebu DSS, vytvorili priestor pre online poradenstvo študentov a študentiek, ktoré poskytovali seniorom a seniorkám z DSS počas takmer 3 rokov. (O realizácii projektu nájdete bližšie informácie v metodической príručke Špecifiká online poradenstva v pomáhajúcich profesiách od autoriek Kaliskej, Minarovičovej a Baláž Ďurechovej [2023]).

3.1.2. Príklady service learningových projektov zrealizovaných v bakalárskom študijnom programe psychológia na FSVaZ UKF

Na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva je service learning začlenený do vzdelávacieho kurikula ako voliteľný predmet pre študentov bakalárskeho stupňa štúdia od akademického roku 2020/21 s cieľom poskytnúť študentom a študentkám kontakt s praxou. V rámci odborného predmetu service learning 1 študenti a študentky mapujú potreby organizácie a pripravujú service learningový projekt, v ktorom reflektujú požiadavky organizácie. V teoretickej príprave nadobudnú vedomosti ohľadom service learningu, o cieľových skupinách, tvorbe tímu a tímovej spolupráci, dôležitosti mapovania a hodnotenia potrieb komunit a ich analýze. Zameriavajú sa tiež na prienik potrieb a stratégií service learningu, učia sa plánovať, tvoriť rozpočet, fundraising a propagáciu. V závere študenti a študentky prezentujú vlastné service learningové projekty. V nadväznosti na teoretické ukotvenie odborného predmetu service learning 1 nasleduje service learning 2, 3, 4, v ktorom študenti a študentky spolupracujú s vybranou organizáciou a realizujú pripravený service learningový projekt. V minulých rokoch sa podarilo zrealizovať niekoľko service learningových projektov, ich príklady uvádzame nižšie.

Vyrábajme spolu

Žiaci a žiačky so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami nemajú počas klasickej výučby dostatok priestoru na zlepšovanie a cibrenie jemnej motoriky. Pri učení (čítaní, písaní, počítaní), rozvíjaní jemnej motoriky potrebujú viac času než ich spolužiaci. Rýchlejšie sa unavia, pretože musia vynaložiť vyššie úsilie na plnenie úloh, obávajú sa svojho výkonu, neúspechu, preto môže rásť ich negatívne sebapoňatie. Vinou rôznych ťažkostí ťažšie nadväzujú bližšie vzťahy so svojimi spolužiakmi a spolužiačkami, vrstovníkmi a vrstovníčkami, čo rovnako ovplyvňuje ich sebapoňatie. Vo vyšších ročníkoch školské povinnosti narastajú, ak jemná motorika dostatočne nenapreduje, plnenie každodenných školských úloh sa pre žiakov

a žiačky so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej ako ŠVVP) stane ešte namáhavejšie. Na túto identifikovanú potrebu žiakov a žiačok so ŠVVP reagovali študenti a študentky KPs UKF service learningovým projektom, prostredníctvom ktorého chceli pomôcť žiakom a žiačkam so ŠVVP zlepšiť ich jemnú motoriku, zvýšiť ich záujem o tvorivú činnosť, ručné práce, obohatiť ich vyučovanie kreatívnymi aktivitami, ktoré by mohli byť prospešné pre ich nasledujúci vývin v rôznych oblastiach (poznávacie procesy, nová skúsenosť či zlepšenie školských výkonov). Všetky ich pripravované aktivity mali zároveň viesť k zlepšeniu ich sebapoňatia a zníženiu prežívania neúspechu. Reflexia projektu bola veľmi pozitívna nielen zo strany detí, ale aj zo strany študentiek: „*Service learningový projekt nám toho veľa dal. Naučili sme sa tvoriť projekt, ale najviac skúseností máme zo samotného zážitku. Nie vždy išlo všetko tak, ako sme si naplánovali, často sme museli zapojiť našu tvorivosť a kreativitu.*“

Trendy a ekologicky

Predkladaným projektom študentky reagovali na potrebu zvýšenia povedomia žiakov a žiačok 1. stupňa ZŠ o klimatickej kríze a jej súvislosťou s *fast fashion*. Cieľom service learningového projektu bolo zvýšenie povedomia žiakov a žiačok o tom, čo je to fast fashion, jej vplyve na klímu a prostredie a zmeniť ich pohľad na tento typ obchodov s oblečením, naučiť žiakov a žiačky nakupovať rozumne, všímať si, koho nákupom podporujú, a zároveň naučiť žiakov a žiačky upcyklovať si staršie oblečenie a vytvoriť si tak niečo nové. Študentky psychológie na prvom stupni základnej školy prezentovali pojem fast fashion, problematiku detskej práce, predstavili alternatívy v nakupovaní a v záverečných hodinách si upcyklovaním vytvorili spolu s deťmi nový kúsok oblečenia. Prezentovanými informáciami chceli zlepšiť povedomie o spôsobe nakupovania počas zliav s uvedením si, že nakupovať by sa mali veci, ktoré reálne potrebujeme, a nie to, čo je lacné a v zásade nepotrebné, aby takýmto správaním žiaci a žiačky nevedomky neprispievali ku klimatickej kríze. Okrem toho študentky podporili tvorivosť žiakov a žiačok, pri ktorej prakticky využili nové formy správania sa v dobe klimatickej krízy. Reflexia projektu bola veľmi pozitívna: „*Predmet mi ukázal kreatívny prístup k vytváraniu projektov a skutočný priebeh projektu, keď je niekedy predstava úplne iná ako realita. Dal mi tým mnoho skúseností, keď som sa musela prispôbiť okolnostiam a vedieť improvizovať.*“

Deti prírody

Centrá pre deti a rodiny sú po materiálnej stránke výborne vybavené inštitúcie, dá sa povedať, že deťom v nich po tejto stránke nič nechýba. V rámci service learningového projektu študenti a študentky zmapovali psychologické, emočné a sociálne aspekty, ktoré deťom v týchto centrách chýbajú. V rámci mapovania potrieb zaznamenali nedostatok času, ktorý majú vychovávateľky a vychovávatelia na deti, ale aj nedostatočnú informovať detí o situácii vo svete – najmä o ekologickej kríze a jej možných dosahoch. Cieľom niekoľkotýždňovej service learningovej aktivity bolo v prvom rade aktívne trávenie času s deťmi z Centra pre deti a rodiny, sekundárne edukácia o ekologickom spôsobe života, o jeho výhodách a možnostiach, ako prispieť k zachovaniu našej planéty cez rôzne aktivity a hry (sadenie fazuľky, triedenie odpadu, recyklácia vecí, prechádzka a zber odpadkov a ďalšie tvorivé aktivity). Reflexia

študentky na projekt: „Projekt hodnotím veľmi pozitívne, aj keď bol časovo náročnejší. Dal mi neoceniteľné skúsenosti a krásne spomienky. Zistila som, že práca s deťmi ma veľmi baví a naplňa, preto by som sa im chcela venovať aj v budúcnosti, a to som predtým netušila. Počas niektorých stretnutí som musela improvizovať, pretože nie vždy idú veci podľa plánu. Skúsila som si teda, aké je to hľadať, komunikovať a rýchlo reagovať na vzniknutú situáciu.“

3.2. Príklady service learningových projektov zrealizovaných v rámci odbornej praxe v študijnom odbore sociálna práca

V bakalárskom štúdiu v odbore sociálna práca na Pedagogickej fakulte UMB je service learning začlenený ako model praxe v rámci troch predmetov v treťom ročníku. V zimnom semestri je to predmet participatívne prístupy a práca s komunitou a predmet sociálna prevencia a v letnom semestri je to predmet supervidovaná odborná prax 2 s dotáciou 120 hodín priameho výkonu odbornej praxe. Spoluprácu s organizáciami, partnermi v komunite, nadväzuje koordinátorka odborných praxí vždy na začiatku zimného semestra a informuje vybrané pracoviská o spôsobe realizácie praxe. Keďže katedra má vytvorenú sieť pracovísk odbornej praxe už dlhšiu dobu, nie je vždy nutné každému partnerovi podrobne vysvetľovať implementáciu tohto typu praxe, keďže s ňou už majú skúsenosti a vedia jasne odlíšiť, kedy ide o „klasickú“ prax a kedy o prax formou service learningu. V prípade nových partnerov má katedra k dispozícii príručku pre partnerov o service learningu a koordinátorka praxe spôsob realizácie tohto typu praxe partnerom vysvetľuje. V rámci predmetu participatívne prístupy a práca s komunitou študenti a študentky mapujú potreby konkrétnej organizácie, s ktorou nadväzujú kontakt približne v polovici semestra, po absolvovaní prednášok a seminárov zameraných na pochopenie konceptov empowermentu, participácie a plánovania v práci s komunitou. Mapovanie potrieb realizujú na základe dopredu pripraveného podrobného plánu mapovania, ktorý pripravujú s vyučujúcou v rámci seminárov. Pre tento predmet je hodnoteným výstupom výsledok mapovania, t. j. správa z mapovania potrieb realizovaná v spolupráci s partnerom v komunite. Paralelne s predmetom participatívne prístupy a práca s komunitou študenti a študentky absolvujú predmet sociálna prevencia, v rámci ktorého spracovávajú ako výstup service learningový projekt, ktorý má preventívny charakter a vychádza z mapovania potrieb zistených v rámci predmetu participatívne prístupy a práca s komunitou. Projekt je spracovaný aj vo forme žiadosti o grant, po ktorej predložení môžu študenti a študentky získať financie vo výške 200 Eur na jeho realizáciu. Plán realizácie projektu je prezentovaný na spoločnom stretnutí. Projekt následne implementujú ako súčasť ich odbornej praxe v rámci letného semestra. V letnom semestri je odborná prax sprevádzaná pravidelnou priebežnou reflexiou a povinnou supervíziou. Na záver

je realizované hodnotenie, študenti a študentky odovzdávajú správu z praxe a štruktúrovanú reflexiu a správu z realizácie service learningového projektu. Výsledky projektu sú prezentované na verejnej prezentácii, kde sú pozvaní aj partneri z komunity a ostatné študentstvo a učiteľstvo.

Bezpečný priestor

Projekt Bezpečný priestor realizovala v rámci odbornej praxe skupina študentov a študentiek sociálnej práce v spolupráci so špecializovaným zariadením, v ktorom sú celoročne umiestnení dospelí mužskí klienti prevažne s diagnózami schizofrénia, schizotypové poruchy a poruchy s bludmi. V prvej fáze projektu študent a študentky zisťovali potreby komunity v zariadení. Po rozhovoroch s vedením zariadenia bola potreba orientovaná na oblasť prevencie pravidelných epizód agresie prejavujúcich sa sebapoškodzovaním (búchanie hlavy o stenu, udieranie si rukami do tváre, suicidálne pokusy) a ničením majetku zariadenia. Naplnenie potreby komunity študent a študentky rozdelili do dvoch hlavných oblastí: 1) zoznámenie sa s klientmi zariadenia pomocou aktivít a hier a 2) vytvorenie tzv. bezpečného priestoru – miestnosti so závesným boxovacím vrecom s cieľom zmierniť výskyt agresívnych incidentov a umožniť tak hostilným klientom vyjadriť svoje emócie bezpečným spôsobom. Študent a študentky v rámci zoznámenia sa s klientmi zariadenia volili vzhľadom na špecifické charakteristiky tejto cieľovej skupiny jednoduché a na čas nenáročné aktivity s využitím teoretických poznatkov vždy za prítomnosti aspoň jedného zo zamestnancov zariadenia. Aktivity (kartové a slovné hry, kreslenie, účasť na komunitných sedeniach) mali slúžiť okrem nadviazania kontaktu a prekonania bariér aj na získanie dôvery klientov a vytvorenie priateľskej atmosféry. Na vytvorenie bezpečného priestoru bolo potrebné osloviť sponzorov (cestovné výdavky a materiálno-technické zabezpečenie). Oslovovaniu predchádzalo vytvorenie oficiálnej stránky na sociálnej sieti, kde študent a študentky propagovali aktivity projektu a aj vďaka tomu sa podarilo získať potrebný objem financií. Príprava vopred vybratej miestnosti v zariadení spočívala vo vypratávaní a likvidácii prebytočných vecí, umytí okien a dlážky. Na príprave miestnosti sa aktívne zúčastnili aj klienti zariadenia. Ďalšou z aktivít bolo vytvorenie stromu na jednu zo stien. Študent a študentky spolu s klientmi zariadenia pomocou mozaikovej techniky lepili do vopred vyznačených čiar drobné úlomky kachličiek, ktoré predtým spoločne rozbíjali. Finálnym krokom bolo zavesenie boxovacieho vreca spojené s názornou ukážkou, ako si správne nasadiť boxovacie rukavice a používať boxovacie vrece. Návyk využívať miestnosť podporili študent a študentky každodenným opakovaním činnosti a reflektovaním pocitov klientov (Ako sa cítili pri udieraní? Aké mali pocity predtým?). V rámci zhodnotenia odbornej praxe študent a študentky uviedli, že zásadnou odlišnosťou praxe s využitím service learningovej stratégie bol reálny výsledok v podobe vlastného preventívneho projektu pre konkrétne zariadenie, ktorého boli počas realizácie projektu súčasťou. Študent a študentky mali možnosť nadobudnuté teoretické poznatky aplikovať priamo do praxe: *„Jednou z najvýraznejších zmien oproti iným bol najmä fakt, že sme boli súčasťou zariadenia nielen ako pozorovatelia, ale prispeli sme aj svojimi vlastnými skúsenosťami a poznatkami.“* V reflexiách ako najvýznamnejší prínos študent a študentky

zhodne uviedli možnosť dlhodobej a aktívnej spolupráce so schizofrenickými klientmi, schopnosť využiť teoretické vedomosti o tejto cieľovej skupine v praxi (komunikácia s klientmi, prístup k nim aj v prípade agresívnych prejavov, voľba vhodných metód a techník sociálnej práce) a súčasne možnosť konfrontovať poznatky získané počas realizácie projektu v teórii. Ako ďalší prínos označili oblasť plánovania preventívneho projektu úplne od začiatku (mapovanie potrieb, analýza východiskovej situácie, stanovenie cieľov, naplánovanie financovania, oslovovanie sponzorov, časový manažment, práca s klientmi).

Senior Quiet Book

Projekt Senior Quiet Book realizovali študentky sociálnej práce v domove dôchodcov a domove sociálnych služieb v malej obci. Klientmi a klientkami zariadenia sú zdravotne znevýhodnení občania s duševnými poruchami a s poruchami správania a taktiež osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek a sú odkázané na pomoc inej osoby. Hlavnou ideou preventívneho projektu bola motivácia klientov a klientok zariadenia a ich aktivizácia k spolupráci prostredníctvom vypracovaných aktivít a úloh v Senior Quite Book. Keďže je pre túto cieľovú skupinu charakteristické zhoršovanie pamäťových funkcií, pozornosti, zníženie invenčnosti a kreativity, výber aktivít bol v súlade s teoretickými poznatkami tejto cieľovej skupiny zameraný na predchádzanie straty kognitívnych (pozornosť, pamäť, zrakovo-priestorové schopnosti, myslenie, jazyk) a motorických (spomaľovanie tempa pohybov, neschopnosť urobiť niekoľko vecí naraz) zručností klientov a klientok zariadenia. Študentky vytvorili dve knihy: Senior Quiet Book 1 (cvičenia zamerané na tvorivosť, slovnú zásobu, dlhodobú pamäť) a Senior Quiet Book 2 (aktivity a edukatívne pomôcky zamerané na precvičovanie jemnej motoriky klientov a klientok zariadenia). V nasledujúcich týždňoch v súlade so stanoveným počtom hodín povinnej odbornej praxe študentky počas vymedzených hodín aktívne trávili čas s klientmi a klientkami zariadenia a jednotlivé aktivity volili v závislosti od nálady, zloženia klientov a klientok a ich intelektuálnej úrovne. V rámci zhodnotenia odbornej praxe študentky pomenovali tieto odlišnosti praxe formou service learningu: priama práca s klientom s pocitom väčšej zodpovednosti, možnosť naplánovať a zrealizovať vlastný projekt, význam a vplyv projektu pre komunitu aj po ukončení odbornej praxe a vyšší počet hodín strávený s klientmi a klientkami v zariadení. V reflexiách ako jeden z najvýznamnejších prínosov študentky zhodne uviedli, že ich aktivity naučili, ako adekvátne reagovať a následne intervenovať v rôznych situáciách.

Financie pre nefinančníkov

Projekt Financie pre nefinančníkov reagoval na potrebu pomoci ľuďom bez domova v organizácii poskytujúcej pomoc ľuďom bez domova. V rámci zisťovania potrieb komunity po rozhovore s vedením zariadenia a klientmi a klientkami bola potreba orientovaná na oblasť financií. Hlavným cieľom projektu bolo zvýšiť finančnú gramotnosť ľudí, ktorí sa ocitli v nepriaznivej životnej situácii. Sekundárnymi cieľmi bolo naučiť klientov a klientky hospodáriť s vlastnými financiami (dôchodky, sociálne dávky) a naučiť ich určiť si priority pri narábaní s financiami. Preventívny charakter projektu spočíval taktiež v eliminovaní drobných krádeží

medzi klientmi zariadenia a v zadlžovaní sa klientov a klientok u nebankových poskytovateľov pôžičiek. Študent a študentka zrealizovali v zariadení celkovo štyri prednášky na témy: *Ako vyžiť a prežiť zo sociálnej dávky*, *Ako sa nezadlžovať* a *Ako sa uplatniť na trhu práce a možnosti získania druhého príjmu*. Súčasťou každej prednášky v rozsahu 60 minút bola diskusia s klientmi a klientkami zameraná na ich problémovú situáciu a možnosti jej riešenia. Okrem tejto oblasti sa študent a študentka zúčastňovali aj na iných činnostiach a aktivitách zariadenia – pomáhali klientom a klientkam pri písaní životopisov, pracovali spolu s nimi na záhrade a úprave okolia charity, pomáhali v kuchyni, triedili oblečenie a participovali na drobných každodenných činnostiach zariadenia. Pri pomenovaní hlavných odlišností v porovnaní s predchádzajúcimi odbornými praxami bez service learningovej stratégie študent a študentka označili potrebu dlhšej a svedomitejšej prípravy pred realizáciou samotného projektu a počet hodín strávený s klientmi a klientkami v zariadení (prevyšujúci povinný počet hodín odbornej praxe). Ako ďalší z prínosov označili vplyv projektu nielen na prijímateľov a prijímateľky sociálnej služby, ale aj na pracovníkov a pracovníčky organizácie.

Uši k duši

Na základe skúsenosti s realizáciou service learningu sme tento model odbornej praxe boli schopní využiť aj počas pandémie COVID-19, keď nebolo možné absolvovať prax klasickým spôsobom. V spolupráci s Centrom dobrovoľníctva, n. o., sme pripravili program Uši k duši. Program vznikol ako reakcia na aktuálnu situáciu spôsobenú šírením koronavírusu. Išlo o situáciu jednak so zvýšeným stresom a pocitom bezmocnosti z aktuálneho diania, ale aj zvyšujúcim sa pocitom osamelosti a sociálnej izolácie. Najmä starší ľudia mali v tejto situácii obmedzené sociálne kontakty vinou zvýšeného rizika nákazy pri stretnutí so svojimi blízkymi, známymi, susedmi a pod. Cieľom tohto programu bolo pomôcť ľuďom prekonať pocit sociálnej izolácie, udržiavať sociálne kontakty s inými ľuďmi a deliť sa o svoje pocity. Program bol primárne zameraný na cieľovú skupinu osamelých ľudí (seniorov, ale aj ľudí, ktorí patria medzi rizikové skupiny, ako sú pacienti s chronickými a onkologickými ochoreniami, ľudia s kardiovaskulárnymi a respiračnými problémami), ktorí sa cítia izolovaní a potrebujú nadviazať kontakt s inou osobou. Program prebiehal formou jeden na jedného. Boli vytvorené dvojice študent/študenta – osamelý človek, čo zaručovalo individuálny prístup, lepšie vzájomné poznanie a ohľaduplnosť k človeku v núdzi. Študenti a študentky pravidelne telefonovali konkrétnej osobe (trikrát týždenne). Vzdelávacím cieľom programu vo vzťahu k študentom bol rozvoj komunikačných kompetencií s klientom, empatie a osobnej a spoločenskej zodpovednosti. Samotnému spusteniu programu predchádzala prípravná fáza. Počas nej tútorka service learningu z Katedry sociálnej práce PF UMB v spolupráci s regionálnym dobrovoľníckym centrom pripravili manuál pre koordináciu programu, v ktorom definovali jednotlivé kroky manažmentu programu a úlohy a zodpovednosti osôb zapojených do jeho realizácie, manuál pre školenie študentstva pre pôsobenie v programe a potrebnú dokumentáciu a zmluvy. Úlohy univerzity boli smerované k študentstvu a úlohy dobrovoľníckeho centra smerom ku klientom a klientkam a propagácii programu medzi cieľovou skupinou. Po zrealizovaní náboru boli študenti a študentky do programu vyberaní na

základe vyplneného registračného formulára a vstupného rozhovoru. Po absolvovaní rozhovoru sa zúčastnili online školenia. Školenie bolo zamerané na predstavenie hlavných pravidiel fungovania dobrovoľníckeho programu a jednotlivých pozícií v programe (študent, klient, tútor, supervízor, univerzita, dobrovoľnícke centrum) a objasnenie práv a povinností jednotlivých strán. Priestor na školení bol venovaný aj špecifikám cieľových skupín programu a komunikácii s týmto typom klientov a problémovým komunikačným situáciám a ich zvládaniu. Pre študentov bol spracovaný manuál, ktorý obsahoval zhrnutie informácií zo školenia. Po absolvovaní školenia boli postupne vytvárané dvojice klient/klientka – študent/študentka. Hlavnou úlohou študentov a študentiek bolo byť v telefonickom kontakte s osamelým človekom, optimálne 3-krát týždenne, pričom kontakt inicioval vždy študent alebo študentka. Každý týždeň študenti a študentky vyplňali evidenciu uskutočnených hovorov. Tie obsahovali aj krátku reflexiu a zhodnotenie kontaktov s klientmi a klientkami. Každý študent a študentka mali prideleného tútora/tútorku, ktorým bo vyučujúci z katedry sociálnej práce. Tútor alebo tútorka boli so študentmi a študentkami v pravidelnom kontakte a v prípade potreby poskytovali konzultácie. Stretnutia s tútorom alebo tútorkou slúžili aj na reflexiu procesu rozvoja alebo prehlbovania komunikačných zručností. Súčasťou programu bola aj povinná skupinová supervízia zameraná na reflexiu skúseností zo vzťahu s klientom či klientkou a problémových situácií. Pôsobenie v programe bolo nastavené na dobu 3 mesiace od vyškolenia. V záverečnej fáze programu študenti a študentky absolvovali posledné supervízne skupinové online stretnutie. Ich úlohou bolo tiež ukončiť s klientmi a klientkami spoluprácu, vyplniť písomnú záverečnú sebareflexiu a hodnotiaci dotazník. S klientmi a klientkami boli rovnako po ukončení spolupráce realizované hodnotiace rozhovory. Od mája do júla 2020 sa do programu zapojilo celkovo 12 študentov a študentiek sociálnej práce. O program prejavilo záujem 14 klientov a klientok, z nich bolo do programu zapojených 12 ľudí. Študenti a študentky uskutočnili celkovo 4 178 minút hovorov, pričom priemer na jedného študenta alebo študentku bol 348 minút. V prepočte hodín program nenaplnil predpísaný počet hodín pre absolvovanie odbornej praxe v sociálnej práci v teréne alebo zariadení, ale vyhodnotenie dokázalo, že naplnil definované vzdelávacie ciele aj ciele služby. Z hľadiska prepojenia teórie a praxe považujeme za dôležité aj to, že študenti a študentky dokázali aplikovať to, čo sa naučili počas štúdia, a na druhej strane tiež videli priestor na aplikáciu vedomostí a zručností získaných počas pôsobenia v programe v ich ďalšom štúdiu.

Light to Family

Na projekte Light to Family sa podieľali štyri študentky sociálnej práce. Projekt sa realizoval v spolupráci s komunitným centrom, ktoré pracuje s vylúčenou rómskou komunitou. V rámci mapovania študentky identifikovali viaceré potreby. Jednou z nich bolo chýbajúce osvetlenie v spoločných priestoroch bytoviek. Druhá skupina identifikovaných potrieb sa týkala detí žijúcich v komunite, ktorým chýbali hygienické návyky a návyky a zručnosti potrebné pri nástupe do školy. Študentky v komunite zrealizovali zbierku financií, ktoré použili na nákup pomôcok potrebných na maľovanie spoločných priestorov bytoviek a nákup osvetlenia. Na zveľadení priestorov pracovali celý čas spolu s komunitou, ktorá si tieto zmeny

bude o to viac vážiť. Zároveň v komunitnom centre realizovali pravidelne nízkoprahové aktivity s deťmi z rómskej komunity. Aktivity pripravovali hrovou, avšak náučnou formou prispôsobené veku deťom. Pracovali s deťmi na rozvíjaní ich jemnej motoriky, napr. viazanie šnúrok, správna hygiena, pri príležitosti rôznych sviatkov tematicky s deťmi vyrábali rôzne obrázky či omaľovánky. Zrealizovali tiež zbierku oblečenia pre návštevníkov komunitného centra. Vďaka projektu študentky spolu s komunitou utvorili bezpečnejšie miesto pre jej život pomocou svietidiel, ktoré spoločne namontovali do všetkých spoločných priestorov v každej bytovke. Študentky pozitívne reflektovali najmä získané vedomosti a zručnosti pri práci s rómskou komunitou a v komunitnom centre a zručnosti pre prácu v tíme.

4. AKO PRIPRAVIŤ KURZY S IMPLEMENTÁCIOU SERVICE LEARNINGU AKO MODELU ODBORNEJ PRAXE

4.1. Service learning ako proces

Proces service learningu sa skladá zo 4 krokov prepojených reflexiou, komunikáciou, propagáciou a monitoringom. Prvým krokom je **príprava a plánovanie**. V rámci tohto kroku je potrebné pripraviť samotný kurz alebo kurzy, v ktorých budete service learning ako model odbornej praxe implementovať, nadviazať spoluprácu s partnermi v komunite a zmapovať ich potreby a naplánovať samotný service learningový projekt. V ďalšom kroku ide o **realizáciu alebo implementáciu** service learningového projektu. Po realizácii projektu nasleduje jeho **vyhodnotenie**, ktoré zahŕňa vyhodnotenie naplnenia cieľov vzdelávania aj služby a realizuje sa so všetkými zainteresovanými aktérmi. Špecifickou fázou service learningu je **oslava a ukončenie**, ktorej zmyslom je ocenenie práce študentov a študentiek i dosiahnutých výsledkov projektu. Počas procesu realizácie service learningového projektu prebieha **reflexia**, ktorá sa považuje za kľúčovú „ingredienciu“, pretože transformuje skúsenosť zo service learningu na učenie (sa). Rovnako kontinuálnym procesom je **komunikácia a propagácia** service learningových projektov. Optimálny service learningový projekt umožňuje vytváranie efektívnych komunikačných kanálov medzi účastníkmi projektu navzájom a tiež medzi nimi a komunitou. Tieto slúžia na šírenie informácií, zvyšovanie účasti, vytváranie povedomia o problematických oblastiach, na ktoré sa projekt zameriava, ako aj rozširovanie aktivít a ich výsledkov. Priebežné **monitorovanie** projektu je ďalší aspekt kvalitnej service learningovej skúsenosti. Monitoring vzdelávania a aktivít vykonávaný počas projektu, na rozdiel od monitoringu po jeho skončení, poskytuje cenné informácie pre procesy reflexie, hodnotenia a tiež propagácie projektu.

V ďalšej časti sa podrobnejšie zameriame na procesy, ktoré pokladáme z nášho pohľadu za kľúčové pri realizácii service learningu ako formy odbornej praxe (príprava

a plánovanie, reflexia a hodnotenie). Bližšie informácie o ostatných procesoch service learningu je možné nájsť v publikáciách o service learningu, ktoré nájdete aj v zozname použitých zdrojov.

4.2. Príprava a plánovanie pred implementáciou modelu

V literatúre je identifikovaných niekoľko krokov a procesov, ktoré vedú učiteľov a učiteľky plánovaním a implementáciou service learningových kurzov a tým, ako začleniť komponenty service learningu do existujúceho učebného kurikula. Táto kapitola ponúka stručný návod na proces plánovania a implementácie service learningu ako modelu odbornej praxe.

Náš model plánovania a implementácie service learningového kurzu zahŕňa všetky aktivity, ktoré by mali byť realizované pred semestrom, v ktorom ide učiteľ alebo učiteľka implementovať service learning. Tento proces môžeme rozdeliť na dve hlavné časti:

- (a) Príprava na implementáciu service learningovej stratégie
- (b) Plánovanie service learningového kurzu

4.2.1 Príprava na implementáciu service learningovej stratégie

Pred tým, ako sa rozhodnete začať s implementáciou service learningu v akejkoľvek podobe, je dôležité uvedomiť si niekoľko zásadných skutočností, ktoré môžu vaše zámery ovplyvniť a ktoré by ste mali premyslieť.

Zaistenie podpory pre implementáciu stratégie service learningu zo strany vedenia a ostatných kolegov a kolegýň

Základným predpokladom úspešného rozvoja service learningu je atmosféra podporujúca účasť študentov a študentiek na aktivitách v komunite. Chápeme ju ako vytváranie prostredia, ktoré podnecuje záujem o dianie vo svojom okolí a záujem pomáhať iným a v ktorom sú podporované a oceňované aktivity študentov a študentiek v komunite. Táto atmosféra je niečo, čo je v niektorej škole prítomné „automaticky“, inde je potrebné na nej pracovať a môže byť jedným z cieľov zavádzania service learningu v jej prostredí. Takúto atmosféru do veľkej miery formuje najmä postoj vedenia univerzity/fakulty/katedry k aktivitám v komunite, ale aj postoj ostatných učiteľov a učiteľiek či ďalšieho personálu. Pri prezentácii myšlienky zavádzania service learningu pred vedením univerzity/fakulty/katedry je dôležité sústrediť sa na vysvetlenie prínosov pre školu.

Reflexia vlastných skúseností a motivácií

Ak sa chcete venovať rozvoju service learningu, mali by ste si úprimne odpovedať na otázku, aký je váš postoj k aktivitám v komunite a prečo ste sa rozhodli tejto téme venovať. Aj keď neexistuje zoznam „správnych“ motivácií, čím presnejšie vie učiteľ alebo učiteľka na túto otázku zodpovedať, tým bude jeho/jej konanie transparentnejšie a motivujúcejšie.

Nadviazanie spolupráce s partnermi v komunite

Implementácia service learningu sa nezaobíde bez spolupráce s partnermi v komunite. Analyzovanie potrieb komunity je neoddeliteľnou súčasťou prípravy na implementáciu service learningu a smeruje k výberu organizácií, v ktorých existujú reálne potreby a ktoré by mohli byť service learningovými aktivitami uspokojené. Na druhej strane je potrebné si overiť, že v organizácii pracujú zamestnanci a zamestnankyne ochotní prijať a prípadne viesť študentov a študentky v priebehu ich service learningovej aktivity. Foriem, ktoré môžeme využiť pri takomto prvotnom mapovaní potrieb organizácií/komunit, je viacero: osobný rozhovor, oficiálny list, anketový prieskum a i. Do mapovania potrieb môžu byť zapojení aj študenti a študentky. Obdobné mapovanie potrieb komunity je aj súčasťou prípravy na service learningové aktivity študentov a študentiek.

V tejto fáze nie je úlohou vytvoriť nejaký kompletný zoznam. Ide skôr o to, aby ste vedeli študentom a študentkám predstaviť to, aké sú ich možnosti a aby ste sa vy lepšie zorientovali v tejto oblasti. Kvalita práce so študentmi a študentkami môže byť v organizáciách veľmi rôzna, preto sa pri nadväzovaní užšej spolupráce snažte o organizáciu a jej systéme práce zistiť čo najviac. Pri rozhodnutí, s kým spolupracovať, vám môže pomôcť aj záujem študentov a študentiek. Nezabudnite ale, že ľudia sa prirodzene vyhýbajú práci s tými cieľovými skupinami, s ktorými nemajú skúsenosti alebo voči ktorým majú rôzne predsudky. Viac informácií o role partnerov v komunite pri realizácii service learningu nájdete aj v samostatnej časti tejto publikácie.

Stanovenie cieľov implementácie service learningu

Ako odporúčajú autori a autorky publikácie *An Asset Builder's Guide to Service-learning* (Roehlkepartain, Griffin-Wiesner, Byers & Nelson, 1999), skôr než začnete plánovať samotné service learningové projekty či implementáciu service learningu ako formu odbornej praxe, je dôležité stanoviť, aké sú všeobecné ciele service learningu vo vašej škole. Zmyslite sa nad otázkou: Aké sú ciele implementácie service learningu vo vzťahu k vašej škole/fakulte/katedre? Čo by mala implementácia stratégie vašej školy priniesť? Kam by ju mala posunúť?

Identifikácia podporných štruktúr

Predtým ako začnete, identifikujte zdroje, ktoré máte vo vašej inštitúcii k dispozícii pri rozvoji service learningového kurzu. Môžu byť nimi vaši kolegovia a kolegyne, ale tiež vedenie fakulty alebo univerzity. Ideálne je, ak máte možnosť využiť konzultácie s ľuďmi, ktorí už

service learningové projekty implementovali, a diskutovať s nimi o vašich predstavách, obavách či skúsenostiach.

4.2.2. Plánovanie service learningového kurzu

Dôležitou súčasťou plánovania je premyslenie koncepcie predmetu alebo predmetov, t. j. stanovenie jeho cieľov, podmienok absolvovania, obsahu, tematického plánu a metód výučby. Podľa Heffernana (2001) by exemplárny sylabus kurzu založený na stratégii service learningu mal obsahovať tieto časti:

- jasnú definíciu service learningu;
- vysvetlenie toho, ako je služba prepojená s kurikulumom;
- aké sú úlohy študentov a študentiek vo vzťahu k plánovaniu projektu a dohadovaniu spolupráce s partnermi v komunite;
- časovú náročnosť služby;
- termíny služby a odovzdávania jednotlivých zadaní súvisiacich so service learningovým kurzom;
- špecifikáciu toho, ako budú študenti a študentky demonštrovať, čo sa v service learningovom projekte naučili (zadania, práce, prezentácie), a aký bude proces a kritériá ich hodnotenia;
- popis procesu reflexie.

Nižšie nájdete niekoľko tipov na prípravu vášho kurzu založeného na service learningu:

- Vráťte sa k vzdelávacím výsledkom vášho kurzu/odbornej praxe – uistite sa, že service learning je tou správnou stratégiou na ich dosiahnutie;
- Veľkosť skupiny – koľko máte študentov? Dokážete ich zmysluplne zapojiť?
- Začnite v malom – ak je to prvýkrát, čo ste sa rozhodli implementovať service learning, začnite plánovať v malých krokoch (napr. malý projekt, menšie skupiny študentov, jeden komunitný partner);
- Vypracujte svoje učebné osnovy včas – dôkladne premyslite potenciálne interaktívne metódy, ktoré môžete použiť;
- Zohľadnite čas, ktorý budete potrebovať na administratívne schválenie akýchkoľvek zmien vo vašich učebných osnovách. V niektorých prípadoch to môže byť vysoko flexibilný postup, v iných to môže byť skôr formálne a časovo náročné;
- Nezabudnite sa pozrieť na rôzne právne otázky týkajúce sa bezpečnosti, poistenia študentov a študentiek a regulácie GDPR;
- Premýšľajte o tom, ako môžete propagovať service learning a svoj kurz/formu odbornej praxe medzi študentstvom (najmä ak ide o voliteľný kurz) a ako ho môžete motivovať k zapojeniu.

Užitočnou pomôckou pri plánovaní service learningového kurzu/service learningu ako odbornej praxe môžu byť tiež Štandardy implementácie service learningových projektov. Tieto štandardy sú založené na výsledkoch výskumov a požiadavkách, ktoré majú vysoké školy formulované ako požiadavky na kurzy, ktoré implementujú service learning. Sú ideálom a nie všetky kurzy spĺňajú tieto štandardy v plnom rozsahu. Môžu však slúžiť na plánovanie a hodnotenie service learningu.

Existuje niekoľko odporúčaní pre štandardy service learningových kurzov, mnohé z nich sú aj vo forme hodnotiacich rubriek (napríklad Furco, 2002; Hart & Northmore, 2011; NCCPE, 2012). V našom prípade sme vybrali Štandardy kvality service learningu (Preradovic & Stark, 2021) sformulované v rámci projektu Europe Engage, pretože sú najbližšie našim skúsenostiam. Zoznam obsahuje 14 štandardov a k nim prislúchajúce výroky, ktoré je možné použiť v procese sebahodnotenia pri plánovaní, realizácii alebo evalvácii kurzu.

Štandard	Výroky
Napĺňanie reálnych potrieb	<ul style="list-style-type: none"> • Komponent služby napĺňa skutočnú občiansku potrebu. • Učenie sa v rámci služby je zmysluplné a relevantné pre komunitných partnerov a študentov a študentky. Skúma otázky, ktoré majú zásadný význam pre sociálnu, občiansku, kultúrnu, hospodársku a politickú dimenziu spoločnosti.
Partnerstvo	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivity boli konzultované s partnermi v komunite. • Organizácie sú zapojené do procesu ako partneri.
Reciprocita	<ul style="list-style-type: none"> • Medzi univerzitou a jej komunitnými partnermi dochádza k obojsmernému toku poznatkov, informácií a prínosov. • Každý jednotlivec, organizácia a subjekt zapojený do service learningu funguje ako učiteľ aj ako žiak.
Definované ciele	<ul style="list-style-type: none"> • Pre konkrétny service learningový projekt sú definované dosiahnuteľné a merateľné ciele. • Ciele sú prediskutované s komunitným partnerom.
Prepojenie s kurikulumom	<ul style="list-style-type: none"> • Učenie sa v rámci služby je prepojené so študijným plánom/študijným programom študentov a študentiek.

	<ul style="list-style-type: none"> • Za service learning sú pridelené študentom a študentkám kredity.
Občianske vzdelávanie	<ul style="list-style-type: none"> • Občianske učenie sa vzťahuje na osobné a sociálne kompetencie a je dôležitou kategóriou vzdelávacích cieľov študentstva (popri akademických vzdelávacích cieľoch).
Učenie sa v reálnom prostredí	<ul style="list-style-type: none"> • Akademická teória je vnímaná v kontexte reálneho sveta. • Učenie sa službou ponúka príležitosť učiť sa a prehľbovať porozumenie všetkým účastníkom (študentom a študentkám, pedagógom a pedagogičkám a komunite).
Aktívna účasť študentov a študentiek	<ul style="list-style-type: none"> • Študenti a študentky majú silný hlas pri plánovaní, realizácii a hodnotení skúseností so službou.
Systematická reflexia	<ul style="list-style-type: none"> • Service learning podporuje aktívnu, pravidelnú a nepretržitú reflexiu študentov. • Reflexiu vedie učiteľ/učiteľka. • Reflexiu vedú komunitní partneri/partnerky. • Reflexia vedie k pochopeniu rôznych pohľadov na výzvy. • Existuje mechanizmus, ktorý podporuje študentov a študentky, aby prepojili svoje skúsenosti so službou s akademickými kurikulumom. • Existuje mechanizmus, ktorý podporuje študentov a študentky, aby sa zamysleli nad efektmi ich služby.
Podpora pre študentstvo	<ul style="list-style-type: none"> • Študentstvo má zabezpečenú podporu pri realizácii service learningových projektov zo strany učiteľstva. • Študentstvo má zabezpečenú podporu pri realizácii service learningových projektov zo strany partnerov a partneriek v komunite.

Primerané časové rámce	<ul style="list-style-type: none"> • Učenie sa službou ponúka primerané časové rámce na získanie skúseností.
Hodnotenie a evalvácia	<ul style="list-style-type: none"> • Hodnotenie je integrálnou súčasťou service learningu. • Dokumentácia je neoddeliteľnou súčasťou service learningu. • Service learning a jeho výsledky sú prezentované verejnosti. • Service learning poskytuje komunite príležitosť vstúpiť do verejného dialógu.
Transdisciplinarita	<ul style="list-style-type: none"> • Service learning je transdisciplinárna aktivita.
Udržateľnosť	<ul style="list-style-type: none"> • Projekt má zdroje na to, aby mohol pokračovať aj v budúcnosti. • Komunita je zapojená do dlhodobého udržiavania výsledkov.

ŠABLÓNA NA PRÍPRAVU SERVICE LEARNINGOVÉHO KURZU

Skôr než začnete realizovať service learningový kurz, odporúčame vám odpovedať na niekoľko otázok. Odpovede sú súčasťou plánovania kurzu a zapojením service learningu do vášho vyučovacieho procesu.

Podpora na úrovni inštitúcie	<p>Aký je postoj vašej fakulty/katedry a ďalších učiteľov a učiteľiek, pokiaľ ide o komunitné aktivity študentov a študentiek?</p> <p>Aké sú skúsenosti s takýmito aktivitami?</p> <p>Potrebuje nejakú podporu? Kto vám môže pomôcť?</p> <p>Aké výzvy a problémy si myslíte, že budete musieť riešiť počas implementácie service learningu?</p>	
------------------------------	---	--

Moja rola	Aký je váš postoj ku komunitným aktivitám a skúsenosť s nimi? Opíšte svoju motiváciu. Prečo chcete implementovať service learning?	
Partneri v komunite a potenciálne potreby	<p>Kto sú vaši ideálni a/alebo možní partneri z komunity; bude to viacero partnerov; budú mať študenti a študentky úlohu pri výbere partnerov?</p> <p>Ako dobre poznáte organizáciu či zariadenie a prácu, ktorú vykonáva?</p> <p>Ako sa chcete o organizácii/zariadení viac dozvedieť?</p> <p>Aký typ verejnoprospešných aktivít by mohol zodpovedať cieľom vášho kurzu?</p> <p>Splnili by tieto služby skutočnú potrebu komunity?</p> <p>Aká je táto potreba?</p> <p>Ako budete spolupracovať s komunitou?</p> <p>Ako bude zapojená do procesu realizácie od plánovania po vyhodnotenie?</p> <p>Akú rolu budú mať partneri a partnerky v komunite?</p> <p>Ako plánujete vytvoriť skutočné partnerstvo s organizáciou alebo organizáciami, s ktorými budú vaši študenti a študentky spolupracovať? Čo robí tento vzťah skutočným partnerstvom? Ako ho možno nadviazať, rozvíjať a udržiavať?</p> <p>Ako plánujete komunikovať s organizáciou o výkone vašich študentov a študentiek? Bude to prvotná, pravidelná alebo priebežná komunikácia? Budete organizácie navštevovať? Budú zástupcovia organizácií navštevovať vašu univerzitu/fakultu/katedru?</p>	
Ciele a prepojenie služby a vzdelávania	Aké sú vzdelávacie/učebné ciele predmetu? Aké znalosti, zručnosti a kompetencie chcete rozvíjať? Aké skúsenosti by implementácia	

	<p>service learningu mala priniesť? Čo by sa mali naučiť?</p> <p>Aké sú predpokladané ciele služby?</p> <p>Ako sú vzdelávacie ciele a ciele služby prepojené?</p> <p>Ako bude služba plne integrovaná do vášho učebného plánu tak, aby služba bola neoddeliteľnou súčasťou kurzu?</p>	
Študentstvo	<p>Budú sa do service learningu zapájať všetci študenti a študentky alebo len niektorí z nich? Ak bude do service learning zapojená len časť študentov a študentiek, čo budú robiť ostatní?</p> <p>S akou veľkou skupinou študentov a študentiek budete pracovať?</p> <p>Aká bude rola študentov a študentiek v jednotlivých fázach realizácie service learningu? Ako budú študenti a študentky zapojení?</p>	
Požiadavky a štruktúra kurzu	<p>Aké bude časové rozloženie výučby?</p> <p>Aký dlhý bude service learningový projekt (jeden semester...)?</p> <p>Kde bude projekt realizovaný?</p> <p>Aké sú predpoklady na absolvovanie/zvládnutie kurzu? Ako budete študentov a študentky hodnotiť?</p>	
Príprava	<p>Ako bude prebiehať príprava študentov a študentiek na realizáciu service learningových aktivít?</p>	
Reflexia	<p>Ako budete robiť reflexiu so svojimi študentmi a študentkami?</p> <p>Aké typy aktivít na reflexiu využijete, aby študenti uvažovali o hlbšom význame a dôsledkoch služby, organizácie/zariadenia a potrieb, ktoré rieši? Je to dôležité pre akademické ciele kurzu?</p>	

Vyhodnotenie	Ako vyhodnotíte implementáciu service learningu? Ako budú do hodnotenia zapojení rôzni aktéri?	
Dokumentácia a propagácia	Ako budete reportovať o service learningových projektoch? Ako budete propagovať service learningové projekty?	

5. ROLA UČITEĽA/UČITEĽKY PRI IMPLEMENTÁCII SERVICE LEARNINGU AKO MODELU ODBORNEJ PRAXE

Dôležitým aspektom implementácie service learningu ako modelu odbornej praxe je rola učiteľa/učiteľky, ktorá spočíva najmä vo vytváraní priestoru pre učenie sa prostredníctvom služby v komunite. Učelia a učiteľky, ktoré vedú odbornú prax formou service learningu, sú zodpovedné nielen za prípravu samotných kurzov a ich výučbu na vysokej škole, ale aj za komunikáciu s partnermi a partnerkami v komunite, teda praxovými pracoviskami, sprevádzanie študentov a študentiek procesom ich učenia sa, ako aj za proces reflexie a hodnotenia. Plynulé zabezpečenie tohto typu odbornej praxe vyžaduje dobré komunikačné a organizačné spôsobilosti, ochotu nadväzovať a udržiavať nové kontakty a sieťovať. Učiteľ/učiteľka by mali byť nestrannou, zodpovednou osobou, na ktorú sa môže s dôverou obrátiť tak študent či študentka, ako i zástupca/zástupkyňa partnera v komunite. Osobou, ktorá dokáže riešiť i konfliktné či krízové situácie. Špecifikom je spojenie viacerých rolí, v ktorých učiteľ/učiteľka nielen sprevádza a reflektuje, ale aj kontroluje a hodnotí.

Aby bola odborná prax formou service learningu prínosná, jej realizácia si vyžaduje nemálo času. Nielen toho, ktorý trávia študent/študentka na praxovom pracovisku pri realizácii service learningového projektu, ale i času stráveného prípravou pred nástupom na výkon praxe a času stráveného reflexiou a hodnotením študentovej skúsenosti po skončení praxe formou service learningu.

Učiteľ/učiteľka komunikuje s partnermi v komunite, vyjasňuje koncepciu odbornej praxe a úlohy mentorov a mentoriek (osoby, ktoré vedú študentov a študentky na praxi v rámci praxového pracoviska).

Učiteľ/učiteľka organizuje stretnutia so študentmi a študentkami, na ktorých ich oboznamuje s významom a koncepciou odbornej praxe formou service learningu. Predstavuje partnerov a komunitu, možné service learningové projekty a pod. Zadáva požiadavky k splneniu odbornej praxe formou service learningu, distribuuje potrebnú dokumentáciu. Diskutuje o etických otázkach spojených s výkonom praxe (ako je napríklad zachovávanie mlčanlivosti, ochrana osobných údajov klientov, zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone praxe a pod.). Vedie administratívu spojenú s výkonom praxe, eviduje potrebnú

dokumentáciu. Sleduje priebeh praxe a spolupracuje na odstraňovaní prípadných nedostatkov či riešení krízových alebo konfliktných situácií.

Počas výkonu praxe formou service learningu je učiteľ/učiteľka študentom a študentkám k dispozícii tak počas skupinových reflexívnych stretnutí, ako aj pre prípadné individuálne konzultácie. Sleduje napĺňanie cieľov praxe, poskytuje spätnú väzbu k plánovaniu a realizácii service learningového projektu, podporuje študentov a študentky v ich osobnom i profesijnom raste.

Zodpovedá za efektívne informovanie všetkých zúčastnených strán, využíva rôzne komunikačné kanály (osobné stretnutia, telefonickú komunikáciu, e-mailovú komunikáciu, platformy umožňujúce online stretnutia a pod.).

Môže realizovať návštevy u partnerov v komunite, t. j. na praxových pracoviskách, reflektovať skúsenosti mentorov a mentoriek z praxe, ale tiež kontrolovať plnenie povinností študentov a študentiek.

Učiteľ/učiteľka je kľúčovou osobou, ktorá napomáha odstraňovať problematické oblasti spojené s výkonom odbornej praxe formou service learningu, ako je napríklad formálnosť odborných praxí, nedostatok informácií, nedostatočný mentoring, rozsah a zameranie service learningového projektu či absencia pridanej hodnoty service learningového projektu v kontexte dosahovania cieľov vzdelávania. Motivuje študentov a študentky pri realizácii service learningového projektu. Udržiavaním vzťahov s partnermi v komunite taktiež prispieva k zvýšenému záujmu partnerov v komunite spolupracovať pri realizácii odborných praxí študentov a študentiek.

Na základe našich skúseností pri implementácii service learningových projektov sme sformulovali niekoľko odporúčaní pre učiteľov a učiteľky, ktoré chcú implementovať odbornú prax formou service learningu (Brozmanová Gregorová et al., 2019a; Brozmanová Gregorová et al., 2019b):

- **Nepreberajte zodpovednosť** za nápady alebo formu service learningových aktivít a projektov študentov a študentiek. Musia cítiť, že je to ich, nie váš projekt. Študentom a študentkám jasne vysvetlite, aké sú ich úlohy.
- **Pokúste sa zbaviť myšlienky, ako by ste naplánovali alebo realizovali aktivitu vy.** Majte na pamäti, že ste iba poradcom/poradkyňou pri jej tvorbe. V porovnaní so študentmi a študentkami môžete mať úplne iný nápad, na implementáciu máte taktiež iné zručnosti, schopnosti, skúsenosti a zdroje ako vaši študenti a študentky.
- **Vyjasňujte záväzky, očakávania a úlohy.** Najčastejšie problémy pri realizácii service learningových aktivít vznikajú v súvislosti s nejasne definovanými záväzkami, úlohami a očakávaniami od študentov a študentiek. Preto je dôležité aj tieto aspekty neustále vyjasňovať.

- **Vytvorte priestor na stretávanie sa** študentov a študentiek, konzultovanie ich nápadov, myšlienok, ako aj informovanie o ich pozitívnych a negatívnych skúsenostiach.
- **Podporujte študentov a študentky počas realizácie service learningových projektov.** Nové prostredie a úlohy vzťahujúce sa na realizáciu service learningových aktivít môžu byť pre študentstvo výzvou, ale môžu byť pre nich aj odstrašujúce. Pravidelné inštrukcie, povzbudzovanie a vedenie môžu pomôcť študentom a študentkám prekonať pocity neistoty, úzkosti a nervozity. Buďte tu pre nich, ale nestojte im v ceste.
- **Buďte tiež aktívni.** Ak sa vaši študenti a študentky rozhodnú realizovať workshop pre deti alebo pomôcť v zariadení pre starších občanov, zapojte sa aj vy. Ak organizujú podujatie, navštívte ho. Vaše zapojenie bude dôležitou motiváciou a príkladom pre vaše študentstvo.
- **Neriešte problémy, ktoré vznikajú pri práci v študentskom tíme.** Tímová práca a učenie sa prostredníctvom tejto práce tiež prispievajú k rozvoju životne dôležitých zručností. Očakávajte, že v určitom okamihu budú potrebovať podporu s mäkkými zručnosťami, ako sú riadenie času, riešenie konfliktov, tímová práca, koordinácia, komunikácia.
- **Pomáhajte študentom a študentkám zvládnuť zmeny v priebehu realizácie service learningového projektu.** Napriek dôkladnej príprave sa môže stať, že veci nebudú prebiehať tak, ako si ich service learningový tím naplánoval. Ak dôjde k zmenám, je dôležité pomôcť študentom a študentkám efektívne a tvorivo dané zmeny zvládnuť. Nie každý service learningový projekt uspeje. Možno vám to bude ľúto, najmä ak sú nápady študentstva zaujímavé a užitočné. Nesnažte sa však každý projekt zachrániť svojimi prostriedkami a nezabudnite, že ľudia sa učia aj zlyhaním.
- **Posilňujte celkový prínos zo service learningovej skúsenosti a udržiavajte zameranie na učebné ciele a ciele rozvoja.** Aktivity, ktoré študenti a študentky realizujú počas odbornej praxe formou service learningu, sa automaticky nespájajú s ich vzdelávacími cieľmi. Preto je potrebné väzbu medzi službou a učením vytvárať priamo a to reflexiou.
- **Podporujte interpersonálne a interkultúrne skúsenosti.** Service learningové projekty prispievajú k rozvoju študentských a študentkiných interpersonálnych a interkultúrnych kompetencií tým, že prichádzajú do kontaktu s ľuďmi odlišných etník, sociálnych a ekonomických statusov či veku. Majú tiež možnosť učiť iných o svojej vlastnej situácii a o svojom postavení či naučiť sa viac o svojich spolupracovníkoch a spolupracovníčkach v tíme.
- **Udržiavajte energiu a nadšenie.** Pri dlhšie trvajúcich service learningových projektoch alebo problémoch či výzvach môžu študenti a študentky strácať energiu a entuziazmus. Preto je dôležité aj prostredníctvom neformálnej podpory povzbudzovať ich k plneniu úloh a dosahovaniu cieľov.
- **Dokumentujte skúsenosti a pripravujte reflexiu.** Aby študenti a študentky získali čo najviac z ich service learningovej skúsenosti, je dôležité, aby rôznymi spôsobmi a cestami dokumentovali svoje skúsenosti, učenie sa a otázky aj v priebehu samotnej

realizácie service learningových aktivít. Existuje viacero spôsobov, ktorými to môžete podporiť, napríklad:

- pýtať sa študentov a študentiek, čo robia, prečo to robia, čo sa učia, z čoho sú zmätení alebo rozrušení,
- povzbudzovať ich k tomu, aby si zapisovali kľúčové slová ich skúsenosti, pocity alebo proces učenia sa,
- v tímových projektoch zaistiť, aby bola určená osoba, ktorá bude zodpovedná za zhotovovanie fotografií alebo videozáznamu,
- povzbudzovať ich k písaniu denníkov a využívaniu iných techník reflexie.

Pre učiteľov a učiteľky ponúkame tzv. checklist, ktorý môže pomôcť reflektovať prácu so študentstvom vo fáze implementácie service learningových projektov:

- Posilňujete počas service learningového projektu celkový prínos zo service learningovej skúsenosti?
- Určujete jasné záväzky, očakávania a úlohy?
- Kontrolujete alebo udržiavate zameranie na ciele rozvoja študentov a študentiek?
- Podporujete študentov a študentky počas aktivít vašou osobnou účasťou?
- Dávate študentom a študentkám pravidelné inštrukcie, povzbudzujete ich a vediete ich k tomu, aby si navzájom pomáhali?
- Pomáhate študentom a študentkám prekonávať pocity neistoty, úzkosti a nervozity?
- Pomáhate študentom a študentkám podporovať interpersonálne a kultúrne skúsenosti? (napr. eliminujete u nich predsudky, neznášanlivosť, xenofóbiu a pod.)
- Pomáhate študentom a študentkám zvládnuť zmeny v priebehu realizácie service learningového programu?
- Dokumentujete skúsenosti z aktivity alebo pripomínate to študentom a študentkám, aby to robili?
- Máte pripravenú reflexiu? Pýtate sa študentov a študentiek, čo robia, prečo to robia, čo sa učia, z čoho sú zmätení alebo rozrušení?
- Povzbudzujete študentov a študentky k tomu, aby si zapisovali kľúčové slová ich skúseností, pocity alebo proces učenia sa?
- Pracujete s denníkmi alebo inými technikami reflexie?

5.1. Reflexia v service learningu

Neoddeliteľnou súčasťou akéhokoľvek vzdelávania založeného na skúsenosti, ktorou je aj vzdelávanie v rámci odbornej praxe formou service learningu, je reflexia. Reflexia znamená premýšľanie, rozjímanie alebo uvažovanie. Tento pojem pôvodne využívali najmä filozofi, neskôr sa stal východiskom introspektívnej psychológie Wilhelma Wundta, ktorá kládla dôraz na pozorovanie vlastných psychických procesov prostredníctvom introspekcie – teda zámerného sebaopozorovania sa a uvedomovania si svojich psychických procesov. Reflexia je proces, v ktorom jedinci sumarizujú nadobudnuté skúsenosti z rôznych uhlov pohľadu a kriticky rozmýšľajú nad tým, čo a ako sa udialo. Slúži na obzretie sa späť, na hľadanie súvislostí medzi výsledkom aktivity a činnosťou jednotlivca (alebo celej sociálnej skupiny). Reflexia zároveň umožňuje aj pohľad dopredu, pretože ukazuje, ako je možné nadobudnuté skúsenosti využiť pri ďalšej činnosti. Je to teda proces, ktorý slúži ako spätný pohľad na zisky a straty z predošlej skúsenosti a na to, čo bolo dosiahnuté, a zároveň ide o proces zameraný na prepojenie týchto skúseností do budúcej činnosti a širších sociálnych kontextov. (Brozmanová Gregorová et al., 2014) Tým, že reflexia pomáha jedincovi získať presnejší sebaobraz o svojom fungovaní vo svete, pomáha mu naštartovať cestu k vlastnej pozitívnej zmene – morálnej, personálnej, psychickej a emocionálnej a v neposlednom rade súvisí aj s rozvojom kognitívnych schopností jedinca. Reflexia je tak nástrojom podnecujúcim nielen osobný rozvoj, ale aj rozvoj profesionálnych kompetencií a mnohé iné významné zmeny.

Nutnosť vymedziť priestor na reflexiu v rámci vzdelávania naznačil vo svojej filozofii už Dewey a následne ju zdôraznili aj „zakladatelia“ service learningu Sigmon a Ramsey. Jej miesto nájdeme aj v Kolbovom cykle učenia. Reflexia vo vyučovaní a učebnom procese napomáha lepšiemu pochopeniu získaných skúseností a následne aj faktov, informácií a teórií. Reflexia uplatňovaná počas učenia sa napovedá aj o jeho hĺbke, pretože pokiaľ v učebných a vzdelávacích aktivitách reflexia chýba, môžeme hovoriť len o povrchnom učení sa. Napriek tomu je reflexia ako súčasť vzdelávania často prehliadaná a nevyužívaná. Reflexia vo vzdelávaní poskytuje jedincovi transfer do bežného života, ale aj prepojenie skúseností s teoretickými poznatkami a obsahom vzdelávania. Reflexia je tak proces, pomocou ktorého si jedinec aktívne vytvára vlastné poznatky a tieto následne transformuje do praxe svojho každodenného života. Reflexívne myslenie by malo byť organickou súčasťou učebného cyklu, pretože je základom, z ktorého vyvierajú nové vedomosti a domnienky jedinca. Reflexia je proces, ktorý pomáha pri interpretácii zážitku a zároveň podporuje kognitívne učenie. V rámci teórie zážitkového učenia má reflexívne myslenie kľúčové postavenie (Eyler, Giles & Schmiede, 1996).

Reflexia je kľúčovou „ingredienciou“, ktorá transformuje skúsenosť do vzdelávania. Pomáha študentom prepájať informácie z teoretickej prípravy či naštudovaných textov so skúsenosťou z praxe smerom k vlastnému rozvoju a lepšiemu porozumeniu obsahu vzdelávania. Reflexia ponúka študentom a študentkám možnosť premýšľať kriticky o ich skúsenosti a preskúmať svoje vlastné hodnoty, názory, postoje a vieru. Zároveň ponúka priestor na kladenie otázok, na vzájomnú výmenu myšlienok, skúseností a zručností pri riešení problémov.

Ideálne je reflexiu realizovať počas celého procesu odbornej praxe. **V prípravnej fáze** zisťujeme, aké sú očakávania, počiatočné predstavy a názory študentov a študentiek. Ako a kde si ich vytvorili? Akú predstavu majú o tom, čo sa naučia a aké emócie pri tom zažijú? Ak to situácia dovoľí, môžete študentom a študentkám pripraviť otázku, ktorú budú mať pri service learningovej aktivite zodpovedať, alebo problém, ktorý budú mať za úlohu vyriešiť. To im môže pomôcť byť pozornejšími a upriamiť ich záujem na špecifické potreby. **Reflexia počas** odbornej praxe formou service learningu prebieha v rámci stretnutí s učiteľom a učiteľkou, ale môže byť podporená aj inými formami. **Záverečnú reflexiu** vnímame ako obzretie sa späť, hľadanie súvislostí medzi skúsenosťou z praxe a výsledkom učenia sa. Táto reflexia umožňuje zároveň pohľad dopredu, pretože ukazuje, ako je možné nadobudnuté skúsenosti využiť pri ďalšej činnosti. Je to teda proces, ktorý slúži ako spätný pohľad na zisky a straty z predošlej skúsenosti a na to, čo bolo dosiahnuté, a zároveň ide o proces zameraný na prepojenie týchto skúseností do budúcej činnosti a širších sociálnych kontextov. Opäť je možné využiť rôzne postupy podnecujúce reflexiu.

Efektívne stratégie na podporu reflexie sú založené na **štyroch základných prvkoch reflexie** známych ako 4 C reflexie (C z anglického continuous, connected, challenging and contextualized reflection) (Eyler, Giles & Schmiede, 1996). Tieto prvky možno opísať takto:

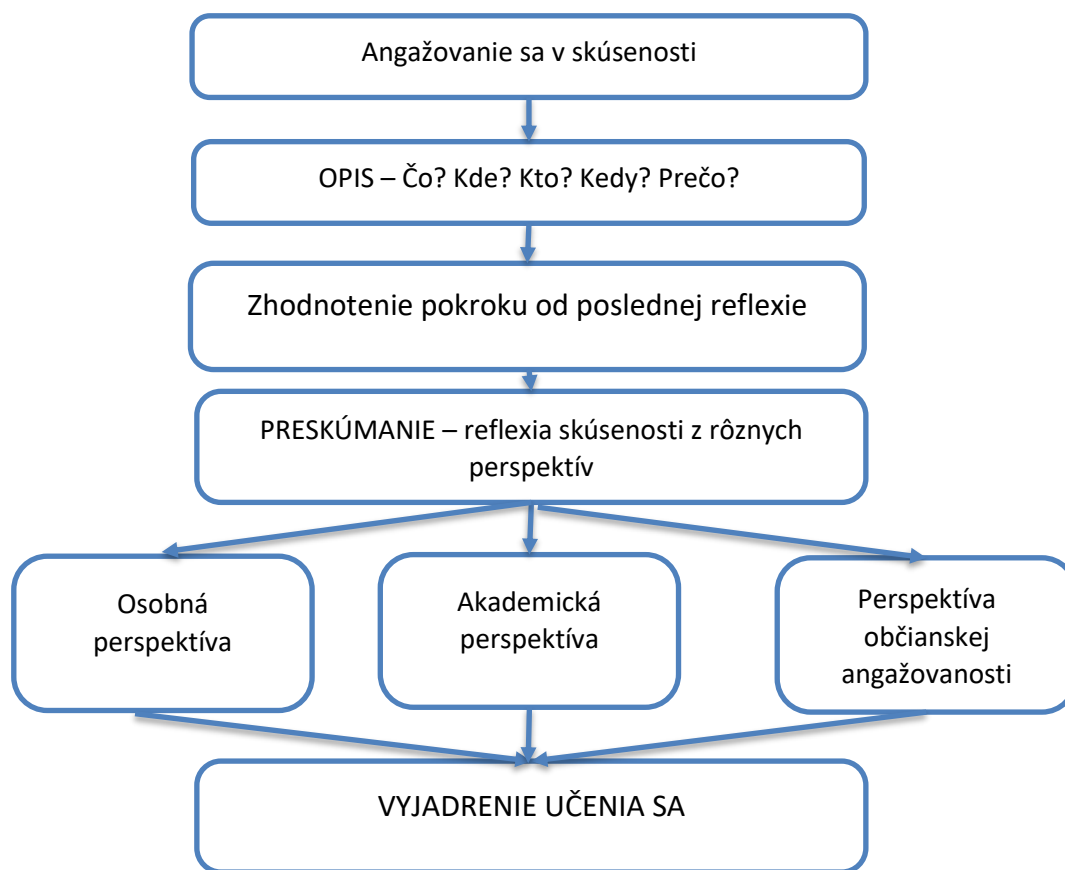
- **Nepretržitá reflexia:** Reflexia by mala byť nepretržitou súčasťou vzdelávania, odohrávajúca sa pred skúsenosťou, počas nej a po skúsenosti.
- **Prepojená reflexia:** Reflexia prepája službu v komunite so štruktúrovaným učením v triede. Bez reflexívneho uvažovania môžu študenti a študentky zlyhať pri preklenutí priepasti medzi konkrétnymi skúsenosťami a abstraktnými otázkami teórie diskutovanými v triede.
- **Náročná reflexia:** Učitelia a učiteľky by mali byť pripravení klásť otázky a predostierať nápady, ktoré sú neznáme alebo dokonca nepohodlné. Reflexia musí byť pre študentov a študentky výzvou a provokovať kritické myslenie.
- **Kontextualizovaná reflexia:** Zabezpečuje, aby reflexívne aktivity alebo témy boli primerané a zmysluplné vo vzťahu ku skúsenostiam študentstva.

5.1.1. Modely reflexie v service learningu

V praxi sa sformovali rôzne modely reflexie, ktoré vám pomôžu uchopiť tento proces a reflektovať rôzne súvislosti. Ponúkame niektoré z nich a s konkrétnymi otázkami, ktoré môžete využiť pri plánovaní reflexie vo vašom kurze.

DEAL model kritickej reflexie

Jedným z najčastejšie používaných a implementovaných modelov kritickej reflexie je model DEAL (Ash & Clayton, 2009). Ash a Clayton (2009) definujú kritickú reflexiu ako skúmanie zdrojov a medzier medzi teoretickými poznatkami a experienciálnou praxou so zámerom zlepšiť oboje. Preto utvorili štruktúru osvedčených postupov na tvorbu úloh kritickej reflexie, ktorú prepájajú s hodnotením študentov a študentiek. Autori predstavujú svoj prístup v modeli DEAL (z anglického describe, examine, articulate learning – pozri obrázok 1 nižšie). Pri použití tohto prístupu študenti a študentky preberajú zodpovednosť za svoje vlastné učenie. Prvý krok OPIS (DESCRIBE) sa môže uskutočniť pred service learningovou aktivitou, počas nej i po nej. Aby sa predišlo tomu, že sa študenti a študentky uchýlia v reflexii k plytkým zoznamom alebo všedným zápisom do denníka, podnety na reflexiu musia podnecovať uvedomelé a pozorné opisy ich činnosti. Fáza skúmania v kritickej reflexii stavia na tomto základe. Otázky na reflexiu, ktoré podnecujú študentstvo, aby preskúmalo svoju skúsenosť vo fáze PRESKÚMANIA (EXAMINE), mu umožňujú, aby zo service learningovej aktivity vyvodilo zmysel tým, že identifikujú súvislosti medzi cieľmi vzdelávania a svojou osobnou skúsenosťou. Posledný krok – VYJADRENIE UČENIA SA (ARTICULATE LEARNING) umožňuje študentom a študentkám zachytiť svoje učenie sa na základe ich vlastnej aktivity počas service learningových projektov. K vyjadreniu vlastného učenia sa môže dôjsť len vtedy, ak študenti a študentky dokážu jasne pomenovať svoj proces učenia sa. Odpovede na otázky, ako napr.: Čo som sa naučil? Ako som sa to naučil? Prečo je to dôležité? a Čo budem robiť teraz? umožnia študentom a študentkám učiť sa z ich vlastnej skúsenosti. V procese reflexie nie je nutné aplikovať všetky otázky, tie slúžia skôr ako návod na vedenie procesu reflexie.

Obrázok č. 1 DEAL model kritickej reflexie (Zdroj: Ash & Clayton /2009/)

Krok	Opis kroku	Otázky využiteľné v rámci kroku
Krok 1. Opis: skúsenosti súvisiacej so service learningom	Prvý krok má študentovi/študentke poskytnúť prehľad o svojej skúsenosti, t. j. celkový obraz. Reflexia by mala byť opísaná objektívne a pomerne podrobne. Študenti/študentky môžu reflektovať dva alebo štyri kľúčové zážitky, ktoré pomôžu zamerať reflexiu, pričom si všimnú významné alebo reflexie hodné zážitky.	<ul style="list-style-type: none"> ● Kedy sa zážitok odohral? ● Kde sa odohral? ● Čo som robil? ● Prečo som to robil? ● Čo robili ostatní? ● Kto ďalší tam bol? ● Kto tam nebol? ● Aké kroky som urobil ja/ostatní? ● Čo som ja/ostatní povedali alebo inak komunikovali? ● Kto nehovoril alebo nekonal? ● Čo ďalšie sa stalo, čo by mohlo byť dôležité (napr. porucha zariadenia, problémy súvisiace s počasím atď.)?

<p>Krok 1A: Zhodnotenie pokroku od poslednej reflexie</p>	<p>Tento krok môže byť vhodný pri posudzovaní toho, či študenti a študentky pochopili svoje ciele, ako boli formulované v ich pôvodnej alebo predchádzajúcej reflexii. Je to príležitosť, aby sa zamysleli nad svojimi cieľmi a určili, či ich dosiahli alebo nie a aké kroky je potrebné podniknúť smerom k ich dosiahnutiu alebo či potrebujú prehodnotiť svoje pôvodné ciele.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aké boli moje ciele opísané na konci predchádzajúcej reflexie a/alebo v mojom učení z predchádzajúcej reflexie? • K akým konkrétnym záverom som chcel/a dospieť na základe svojich poznatkov? • Aké konkrétne kroky som podnikol/a, aby som tieto ciele dosiahol/a? Aké prekážky (vnútorné a vonkajšie) mi v tom bránili? Čo mi pomohlo byť efektívnejším pri dosahovaní cieľov? • V čom sa moje pokusy o dosiahnutie cieľov alebo overenie záverov riadili očakávaniami na základe mojich predchádzajúcich poznatkov a v čom ma prekvapili? Čo mi moje pokusy o dosiahnutie alebo overenie predchádzajúcich záverov hovoria o platnosti týchto záverov? Akým konkrétnym spôsobom sa moje chápanie týchto záverov opäť mení? • Ako môžem zmeniť svoje správanie alebo zmýšľanie, aby som lepšie napredoval v dosahovaní svojich cieľov? Aké konkrétne kroky musím podniknúť, aby som zdokonalil svoje chápanie?
<p>KROK 2: Skúmanie skúseností z osobného, akademického a občianskeho hľadiska V závislosti od cieľov sa tieto časti môžu použiť spoločne alebo jednotlivo a môžu sa rozšíriť.</p>		
<p>Krok 2A: Skúmanie skúseností z osobného hľadiska</p>	<p>Cieľom tejto časti je identifikovať skúsenosť z pohľadu študenta/študentky na základe ich subjektívneho vnímania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ako som sa pri tejto skúsenosti cítil/a (pozitívne a/alebo negatívne)? Ako som zvládol svoje emocionálne reakcie? Myslím si, že som sa mal/a cítiť inak, ako som sa cítil/a?

		<ul style="list-style-type: none"> ● Aké boli moje očakávania a čo som predpokladal/a v súvislosti s mojou skúsenosťou (vrátane mojich predpokladov o iných zúčastnených osobách) a ako to ovplyvnilo moje konanie? Do akej miery mi moje očakávania a predpoklady poskytli pravdivé informácie? Ak sa neukázali ako pravdivé, na základe čoho došlo k rozporu medzi očakávaniami, predpokladmi a realitou? ● Ako ovplyvnili minulé skúsenosti spôsob, akým som konal alebo reagoval na túto situáciu? Som spokojný s vplyvom, ktorý na mňa majú minulé skúsenosti? Aké moje osobné silné/slabé stránky odhalila táto situácia? Akým spôsobom pozitívne/negatívne ovplyvnili túto situáciu? Čo by som mohol urobiť, aby som ďalej staval/a na svojich silných stránkach a prekonal/a slabé stránky? ● Prečo som mal/a alebo nemal/a ťažkosti pri práci/interakcii s inými ľuďmi? Čo by som mohol/a nabudúce urobiť inak, aby som takéto ťažkosti minimalizoval/a? ● Aké osobné zručnosti som využil/a pri riešení tejto situácie? Aké osobné schopnosti by som chcel/a mať, aby som to zvládol/a lepšie, a ako by som ich mohol/a rozvíjať? ● Ako táto skúsenosť odhalila moje vlastné postoje alebo predsudky voči iným ľuďom, voči danej organizácii atď.? Ako zmením svoj prístup?
--	--	--

<p>Krok 2B: Skúmanie skúseností z akademického hľadiska</p>	<p>Cieľom tejto časti je identifikovať skúsenosť z pohľadu študenta a študentky na základe akademických poznatkov.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Aké konkrétne akademické poznatky, východiská sú relevantné pre túto skúsenosť? Vysvetlite pojem, teóriu atď. jasne a stručne tak, aby to pochopil aj niekto, kto nie je oboznámený s týmito akademickými poznatkami či východiskami. ● Ako sa akademické poznatky objavili v tejto skúsenosti? Kedy som si všimol/a alebo zaznamenal/a ich absenciu? ● Ako som akademické poznatky použil/a alebo ako by som ho mal/a použiť ja alebo niekto iný? ● Aké akademické (napr. vedecké, intelektuálne, odborné) zručnosti som použil/a či som mal/a použiť? Akým spôsobom som ja/iní myslel/a z perspektívy konkrétnej akademickej disciplíny a s akými výsledkami? ● Ako som dokázal/a uplatniť zručnosť, perspektívu alebo koncept súvisiaci s akademickou látkou? ● Ako táto skúsenosť rozšírila moje vedomosti o konkrétnej teórii alebo koncepcii? Je to výzva alebo posilnenie môjho predchádzajúceho porozumenia? V čom konkrétne je moje chápanie materiálu alebo zručnosti a skúsenosti rovnaké a v čom konkrétne sa líšia? Aké sú možné príčiny rozdielov alebo nedostatkov? (napr. zaujatosť, predpoklady, nedostatok informácií z mojej strany alebo zo strany
---	--	---

		<p>autora/inštruktora/spoločnosti) Aké otázky by som si mal/a položiť, aby som sa dostal/a do lepšej pozície na posúdenie adekvátnosti vzdelávacieho materiálu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na základe analýzy mojej skúsenosti vo svetle obsahu akademického predmetu, je tento obsah (alebo moje predchádzajúce pochopenie tohto obsahu) adekvátny?
<p>Krok 2C: Skúmanie skúseností z hľadiska občianskej angažovanosti</p>	<p>Cieľom tejto časti je identifikovať skúsenosť študenta a študentky na základe toho, ako vnímajú ľudí zodpovedných za prípadné zmeny v organizácii alebo v systéme a ako vnímajú svoju situáciu v tomto procese, teda čo by mohli (ne)vykonať, aby túto zmenu uľahčili.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Čo som sa ja/niekoľko iný snažil dosiahnuť? Pri prijímaní opatrení, ktoré som ja/oni urobili, sa zamerali na symptómy problémov alebo na príčiny problémov? Bolo zameranie (na symptóm alebo príčinu) primerané situácii? Ako by som sa ja/oni mohli v budúcnosti viac zamerať na základné príčiny? • Akú úlohu zohrala osoba/skupina/organizácia zapojená do situácie a prečo? Aké alternatívne úlohy mohli jednotlivé subjekty zohrať? • Konal som ja/ostatné osoby jednostranne alebo v spolupráci a prečo? Mal/a som ja/oni spolupracovať s ostatnými aj iným spôsobom? • Posilnil/a som alebo spochybnil/a som nejaký predpoklad alebo sociálny systém tým, ako som konal/a? Ako táto skúsenosť poukazuje na vzťahy medzi väčšími systémami? • Ako inak som mohol/a situáciu riešiť? Identifikujte cesty najmenšieho odporu aj cesty väčšieho odporu. Prečo som sa

		<p>ja/ostatní vydali tou cestou, ktorou som sa vydal/a?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Aké zmeny som ja a ostatní priniesol/a do organizácie? Sú tieto zmeny primerané? Sú zrozumiteľné? Ako tieto zmeny súvisia so širšími spoločenskými alebo kultúrnymi otázkami? ● Akým spôsobom sa v tejto skúsenosti objavili ťažkosti s mocou? Aké sú zdroje moci v tejto situácii a kto z nej má prospech a koho to poškodzuje? Akým spôsobom by sa dala odstrániť akákoľvek závislosť? ● Aké privilégium som ja/ostatní priniesli do tejto situácie? Aké sú zdroje týchto privilégií? Ako sme ja alebo iní znevýhodnení nedostatkom privilégií? ● Ako sa v tejto situácii prejavilo vedenie z mojej strany a/alebo zo strany iných? ● Aký je v tejto situácii záujem o spoločné dobro? Akým spôsobom je individuálne dobro (moje alebo iných ľudí) spojené so spoločným dobrom a/alebo v rozpore s ním? O aké kompromisy medzi nimi ide? ● Bolo nutné v tejto situácii pristúpiť k nejakým kompromisom (dlhodobé/krátkodobé; spravodlivosť/účinnosť atď.)? Boli uskutočnené kompromisy vhodné alebo nevhodné a prečo? ● K akým zmenám by malo na základe tejto skúsenosti dôjsť: v mojej skupine, v organizácii, v našej spoločnosti vo všeobecnosti? Ako možno tieto zmeny dosiahnuť:
--	--	--

		<p>individuálnou činnosťou alebo kolektívnou činnosťou/prácou v rámci systému alebo spochybňovaním systému atď.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ako mi táto skúsenosť pomáha lepšie pochopiť víziu, poslanie a ciele organizácie? Čo mi táto skúsenosť hovorí o vzťahu medzi organizáciou a tými, ktorým slúži? Čo naznačuje to, ako by sa tento vzťah mohol zlepšiť?
<p>KROK 3: Vyjadrite učenie</p>	<p>Študenti a študentky majú využiť svoje odpovede na kroky 1 a 2 tohto reflexného cvičenia a odpovedať na otázky, v ktorých by mali vyjadriť, čo sa naučili z tejto skúsenosti ako celku. Túto časť reflexie môžu odovzdať ako záverečnú esej/písomnú prácu alebo vo formáte, v akom bola kritická reflexia pôvodne navrhnutá (napr. ako denník, portfólio, blog atď.).</p>	<p>„Naučil/a som sa, že...“</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opíše dôležitý poznatok, nielen konštatovanie faktu. • Poskytne jasné a správne vysvetlenie daného pojmu (pojmov) tak, aby to pochopil/a aj niekto mimo kurzu. • Vysvetlí svoje lepšie pochopenie konceptu (konceptov), ktoré je výsledkom reflexie tejto skúsenosti. • Vyjadrí sa všeobecne, nielen v kontexte danej skúsenosti, aby ste mohli toto učenie aplikovať širšie na iné skúsenosti. <p>„Toto som sa naučil/a, keď...“</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepojí učenie s konkrétnymi činnosťami, aby bolo jasné, čo sa stalo v kontexte tejto skúsenosti, aby to ľahko pochopil/a aj niekto, kto tam nebol. <p>„Toto učenie je dôležité, pretože...“</p> <ul style="list-style-type: none"> • Posúdi, akú hodnotu má učenie z hľadiska tejto situácie, ako aj zo širšieho hľadiska, napríklad v súvislosti s inými organizáciami, komunitami, aktivitami, problémami, profesionálnymi cieľmi, kurzami atď.

		<p>„Vo svetle tohto učenia...“</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stanoví si konkrétne a hodnotiteľné ciele, zväži prínosy a výzvy spojené s ich plnením. • Spojí svoje učenie s pôvodnými cieľmi. <p>„Budúce smerovanie...“</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akým spôsobom využije toto učenie, aké ciele si stanoví v súlade s tým, čo sa naučil/a, aby zlepšil seba a/alebo kvalitu svojho učenia a/alebo kvalitu svojej budúcnosti?
--	--	--

Štyri rozmery reflexie

Tento model obsahuje zameranie na štyri rozmery: problém, na ktorý projekt reaguje, cieľová skupina projektu, účastníci realizujúci projekt a aktivity, ktorými sa projekt realizuje.

Zameranie reflexie	Otázky
Reflexia zameraná na problém	<ul style="list-style-type: none"> • Prečo je potrebná vaša pomoc v tejto oblasti? • Čo v tejto oblasti považujete za kľúčový problém? A čo sú podľa vás hlavné príčiny tohto problému? • Ako môžete využiť získané vedomosti v tejto oblasti na realizovanie zmeny?
Reflexia zameraná na cieľovú skupinu	<ul style="list-style-type: none"> • Akú podobnosť nachádzate medzi sebou a skupinou, s ktorou ste pracovali? • Ako vás podľa vášho názoru táto skupina vnímala? • Aký je typický deň človeka zo skupiny, s ktorou ste pracovali?
Sebareflexia	<ul style="list-style-type: none"> • Aké zručnosti ste si rozvinuli pri realizácii projektu? • Čo bolo pre vás ťažké? Ako ste sa si s týmito ťažkosťami poradili? • Čo by ste mohli urobiť pre druhých teraz, keď máte vedomosti získané z projektu?
Reflexia aktivít	<ul style="list-style-type: none"> • Ako súvisel projekt s témou programu?

	<ul style="list-style-type: none"> • Pomohli vám nejaké v minulosti získané vedomosti či zručnosti pri realizácii projektu? Ktoré? Akým spôsobom?
--	--

Model reflexie 4P

Model reflexie 4P je zameraný na reflexiu priebehu, pocitov (emócií), poznatkov a príležitostí.

Zameranie	Otázky
PRIEBEH – pomenovávame, čo sa dialo, zameriavame sa na jednotlivca i skupinu	<ul style="list-style-type: none"> • Ako sa vám spolupracuje? • Čo bolo pre vás zaujímavé? • Prekvapilo vás niečo? • Ktoré aktivity boli pre vás najdôležitejšie? • Prebiehala aktivita podľa plánu? • Vyskytli sa nejaké iné neočakávané situácie? • Aký iný priebeh by ste zvolili nabudúce?
POCITY (EMÓCIE) – pomenovávame prežívané emócie, zameriavame sa na jednotlivca aj skupinu	<ul style="list-style-type: none"> • Ako ste sa cítili pri konkrétnej aktivite? • Vymenujte 3 emócie. • Kedy ste sa cítil odstrčený? • Aké ste mali očakávania? • Naplnili sa vaše očakávania? • Aké emócie ste zažívali počas aktivít? • Aká atmosféra, nálada panovala v skupine? • Cítili ste sa angažovaní ako jednotlivci?
POZNATKY – zameriava sa na vedomosti získané prostredníctvom skúsenosti	<ul style="list-style-type: none"> • Čo nové ste sa naučili? • Čo ste sa naučil o sebe? • Čo by ste urobil inak? • Ako viete v budúcnosti využiť získané poznatky, príp. ich šíriť ďalej? • Čo ste sa naučil týmto projektom? • Čo ste sa dozvedeli, naučili o sebe?
PRÍLEŽITOSTI – výhľad do budúca	<ul style="list-style-type: none"> • Ako budete pokračovať ďalej? • V čom vás to posunulo ďalej? • Čo viete využiť v živote? • Vidíte prínos tejto aktivity v komunite, na ktorú bol projekt cielený?

	<ul style="list-style-type: none"> • Akú z ďalších teórií by ste radi aplikovali v praxi? • Čo by ste na základe vašich poznatkov z aktivít urobili inak? • Kde by ste využili poznatky?
--	---

Model reflexie vychádzajúci z cyklu zážitkového vzdelávania

Otázky v reflexii sa môžu odvíjať v troch rovinách reflexie, ktoré vychádzajú z teórie cyklu zážitkového vzdelávania, ktorý spracoval Kolb (1984).

Úroveň reflexie	Otázky
Prvá úroveň reflexie sa označuje tiež ako reflexívne pozorovanie. Zameriava sa na skúsenosť a jej základnou otázkou je otázka ČO?	<ul style="list-style-type: none"> • Čo sa stalo? • Čo ste pozorovali? • Čo ste realizovali? • Vymenujte zvuky, ktoré ste počuli. • Ako by ste nevidiacemu opísali, čo ste videli? • Napíšte dve vety o vôňach, ktoré ste vnímali. • Ako ľudia na vás reagovali, keď ste prišli? Ako reagovali, keď ste odchádzali? • Napíšte krátky odsek o niekom, koho ste počas skúsenosti stretli. • Čo ste cítili, keď ste prvýkrát vstúpili do dverí? • Čo bola najdôležitejšia vec, ktorú ste robili? • Čo vás prekvapilo? Prečo? • Aké boli vaše očakávania? Zmenili sa tieto očakávania? Naplnili sa? Ako? Prečo? • V čom bola skúsenosť zo služby v komunite pre vás skúsenosťou, ktorá vám otvorila oči? • Ako ste sa motivovali, ak sa vám nechcelo?
Druhá úroveň reflexie je odborne nazývaná ako abstraktná konceptualizácia. Zameriava sa na význam a interpretáciu skúsenosti. Jej základnou otázkou je otázka TAK ČO?	<ul style="list-style-type: none"> • Čo nové ste sa naučili? Aké záujmy ste si rozvinuli? • Čo ste sa naučili o sebe? • Ako sa vaša skúsenosť odlišuje od toho, čo ste očakávali? • Čo ovplyvnilo to, akým spôsobom vnímate situáciu/skúsenosť? • Na aké potreby projekt reagoval? Aké sú príčiny problému, ktorý ste riešili? Čo ešte by bolo možné

	<p>urobiť, aby sa situácia zlepšila? Kto je za to zodpovedný?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ako sa to, čo ste sa naučili, vzťahuje k tomu, čo sa učíte? ● Ako vám to, čo ste sa naučili v triede, pomohlo porozumieť tomu, čo ste riešili v service learningovom projekte? ● Čo ste sa naučili na základe tejto skúsenosti? ● Aké špecifické zručnosti ste využili pri službe v komunite? ● Vidíte prínosy služby v komunite? Prečo áno alebo prečo nie? ● Zmenil sa váš pohľad na cieľovú skupinu, s ktorou ste pracovali? Ako? ● Zmenili sa vaše úvahy o budúcom zamestnaní pod vplyvom skúsenosti? ● Čo z toho, čo ste robili, považujete za efektívne a čo za neefektívne? ● Ako sa zmenilo vaše vnímanie zmeny v komunite pod vplyvom vašej skúsenosti? ● Cítili ste sa počas služby v komunite ako outsider? V čom je byť outsiderom iné ako byť insiderom? ● Aká je vaša rola v komunite, v ktorej žijete?
<p>Tretia úroveň reflexie spočíva v aktívnom experimentovaní, v testovaní alebo uplatnení toho, čo sa študenti a študentky naučili v nových situáciách. Otázka, ktorú si kladieme, je TERAZ ČO?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Ako sa zmenili vaše osobné hodnoty pod vplyvom služby v komunite? ● Ako môžete využiť to, čo ste sa naučili? ● Čo by ste sa chceli ďalej naučiť o riešenom probléme? ● Aké ďalšie pokračovanie je potrebné v rámci realizovaného projektu? ● Aké informácie môžete poskytnúť vašim spolužiakom a spolužiačkam o komunite? ● Ak by ste projekt realizovali opäť, čo by ste urobili inak? ● Ako môžete pokračovať vo vašom zapojení? ● Ako môžete vzdelávať iných o problémoch cieľovej skupiny alebo komunity?

Existuje mnoho spôsobov, ako podnietiť študentov a študentky k reflexii. Učители a učiteľky môžu so skupinou študentov a študentiek jednoducho diskutovať alebo sa rozprávať

s každým študentom/študentkou osobitne, a to kladením otázok vedúcich k hlbšiemu porozumeniu procesu učenia. K dispozícii sú však rôzne nástroje, ktoré sa dajú použiť v snahe pomôcť študentom a študentkám s reflexiou. Využitie prvkov umenia a kreativity v práci s mladými ľuďmi pomáha aktivovať pravú hemisféru mozgu – logické myslenie a vyvodzovanie záverov. Metaforické karty, obrazy, fotky, hudba, alegorické príbehy, poézia alebo jednoduché slová odkazujúce na hlbší význam môžu študentom a študentkám pomôcť pomenovať javy či problémy. Sebareflexia často prináša lepšie výsledky, keď ju inšpiruje niečo zvonka. Taktiež podpora kreativity, napr. tvorba koláží, komiksy, kresby, blogy, videá či rôzne formy denníkov dávajú účastníkom príležitosť myslieť nekonvenčne, mimo bežného rámca, a tým si viac všímať a lepšie porozumieť procesu učenia (sa).

5.2. Hodnotenie v service learningu

Hodnotenie v service learningu je spájané s viacerými termínmi, z ktorých každý môže nadobúdať rôzne významy: spätná väzba, hodnotenie vplyvu, známkovanie, evalvácia, posudzovanie a mnohé iné. Hodnotenie v service learningu sa teda chápe ako:

- proces merania alebo posudzovanie vplyvu service learningu, ktorý realizujeme ako súčasť výskumu;
- proces posudzovania výsledkov vzdelávania študentov a študentiek, na základe ktorého udeľujeme známku/hodnotenie;
- proces získavania spätnej väzby, t. j. hodnotenia rôznych aspektov realizácie service learningu od rôznych aktérov.

Tieto roviny hodnotenia sa líšia v tom, čo je ich cieľom, pre koho je hodnotenie určené, ale aj v tom, od koho získavame informácie, aké nástroje vyžívame pri zbere údajov aj čo hodnotíme. Zároveň sú jednotlivé roviny hodnotenia úzko prepojené, lebo výstupy z nich je možné využiť pre rôzne účely. Napríklad spätná väzba od partnerov v komunite môže byť využitá ako vstup na meranie vplyvu service learningu na partnerov v komunite.

5.2.1. Hodnotenie ako proces posudzovania výsledkov vzdelávania v service learningu

V rámci modelu odbornej praxe, ktorý je implementovaný ako service learning, potrebujeme na konci semestra udeliť študentom a študentkám hodnotenie za výsledky ich učenia sa. Hodnotenie pritom nie je založené na počte hodín, ktoré študenti a študentky strávili samotnou službou v service learningu, počet hodín sa odráža v počte kreditov za konkrétny predmet. Hodnotenie by malo odrážať to, čo sa študenti a študentky naučili,

t. j. hodnotíme ich výstupy vzdelávania, ktoré definujeme pri tvorbe samotného kurzu. Výstupy vzdelávania v rámci odbornej praxe, v ktorej je implementovaný service learning, sa líšia od výstupov vzdelávania v rámci bežnej praxe alebo v rámci bežných kurzov. Okrem akademických cieľov vzťahujúcich sa na obsah predmetu totiž v rámci service learningu môžeme definovať aj ďalšie kategórie cieľov, napríklad:

- akademické ciele súvisiace s rozvojom kritického myslenia, riešenia problémov a pod.
- vzdelávacie ciele súvisiace s procesom učenia sa;
- vzdelávacie ciele súvisiace s komunitou alebo cieľovou skupinou;
- vzdelávacie ciele súvisiace s intra- a interpersonálnym učením;
- vzdelávacie ciele súvisiace s občianskym rozmerom service learningu.

Podobne ako v prípade iných predmetov, aj v tomto prípade by na ciele mali nadväzovať premyslené stratégie, ktorými vzdelávacie ciele dosiahnete, či už v rámci výučby v škole, v rámci služby v komunite, alebo v rámci zadaní, ktoré študenti a študentky spracovávajú a následne na ne by mali nadväzovať metódy hodnotenia.

Príklad bodového hodnotenia v rámci modelu odbornej praxe formou service learningu uvádzame v Prílohe č. 4.

Ciele	Ciele v mojom predmete	Stratégie			Hodnotenie
		Stratégie počas výučby Akými aktivitami v triede dosiahnem uvedené ciele? (prednáška, diskusia, prípadová štúdia, simulácia...)	Zadania pre študentov a študentky Aké aktivity mimo triedy prispajú k dosiahnutiu cieľov? (esej, reflexia, plán projektu...)	Služba/práca v komunite Aké typy služby v komunite pomôžu dosiahnuť stanovené ciele?	Hodnotenie výstupov vzdelávania Aké metódy použijem na hodnotenie? Koho do hodnotenia zapojím?
Špecifické ciele vo vzťahu k predmetu					
Všeobecné akademické ciele vzdelávania (napr. kritické myslenie, riešenie problémov)					
Ciele vo vzťahu k procesu učenia sa (napr. vedieť uplatniť teoretické vedomosti v praxi, integrovať teóriu a skúsenosť, vedieť extrahovať zmysel zo skúsenosti)					

<p>Ciele vo vzťahu k učeniu sa v komunite (učenie sa o špecifickej cieľovej skupine, sociálnom probléme...)</p>					
<p>Ciele vo vzťahu k intra- a interpersonálnemu učeniu (učenie sa práci v tíme, o diverzite, o vlastných hodnotách, o sebe, rozvoj komunikačných zručností)</p>					
<p>Ciele vo vzťahu k rozvoju občianskej angažovanosti, zodpovednosti (vnímať problémy, angažovať sa v ich riešení...)</p>					

5.2.2. Hodnotenie v service learningu ako proces spätnej väzby

Ďalšiu dimenziu hodnotenia v service learningu predstavuje spätná väzba od rôznych zainteresovaných strán. Cieľom v tomto prípade nie je známkovať, ale skôr poskytovať spätnú väzbu na celý proces service learningu či jeho jednotlivé časti. Toto platí rovnako aj pre service learning v odbornej praxi.

Existujú dva všeobecné prístupy k hodnoteniu: formatívne hodnotenie a sumatívne hodnotenie.

Formatívne hodnotenie umožňuje lepšie pochopenie service learningu ako súčasti odbornej praxe a relevantnú a včasnú spätnú väzbu pre univerzitu a komunitných partnerov. Úloha formatívneho hodnotenia môže byť iná pri počiatočnom zavádzaní service learningu alebo v začiatkoch spolupráce s konkrétnym komunitným partnerom a iná pri dlhodobej implementácii service learningu alebo dlhodobom partnerstve. V prípade zavádzania service learningu je úloha formatívneho hodnotenia kľúčová. Prináša pridanú hodnotu pre všetkých zúčastnených, pretože včasné zistenie prípadných nedostatkov umožňuje ich včasnú nápravu a minimalizáciu negatívnych vplyvov. Význam formatívneho hodnotenia v dlhodobějších programoch môže spočívať v tom, že umožňuje včasné a relatívne jednoduché prispôbenie sa meniacim sa podmienkam (napríklad potrebe prispôbiť sa situácii počas pandémie).

Príklady otázok formatívneho hodnotenia:

1. Ako vnímate realizáciu service learningu od začiatku až po súčasnosť?
2. Čo sa vám darí?
3. Čo nefunguje?
4. Čo by sa podľa vás malo zlepšiť?
5. Ako to podľa vás môžeme zlepšiť?

Sumatívne hodnotenie sa používa vtedy, keď je potrebné posúdiť dosiahnuté výsledky a rozhodnúť o ďalšom pokračovaní alebo ukončení service learningu. V tomto prípade nie je cieľom hodnotenia hľadať návrhy na zlepšenie, ale konštatovať a potvrdiť dosiahnutie alebo nedosiahnutie stanovených cieľov.

V procese hodnotenia môžu:

- študenti a študentky poskytnúť spätnú väzbu vo vzťahu k partnerom v komunite a spolupráci s nimi,
- študenti a študentky poskytnúť spätnú väzbu na učiteľa/učiteľku a jeho/jej rolu v procese service learningu,
- učitelia a učiteľky poskytnúť spätnú väzbu partnerom v komunite a na spoluprácu s nimi;
- učitelia a učiteľky poskytnúť spätnú väzbu študentstvu;

- partneri v komunite poskytnúť spätnú väzbu vo vzťahu k študentstvu, spolupráci so školou i vo vzťahu k prínosom service learningu.

Odporúča sa vyhnúť vytváraniu dlhého zoznamu otázok, ktoré môžu byť únavné pre všetkých. Je dôležité vybrať kritické otázky, ktoré odhalia povahu skúseností, názorov a postojov rôznych zainteresovaných strán k projektu. Pri vytváraní otázok na hodnotenie sa odporúča brať do úvahy otázky týkajúce sa procesu projektu, kontextu projektu alebo obsahu projektu.

Pre učiteľov a učiteľky, ktorí sa rozhodli implementovať stratégiu service learning, rovnako ako pre vedenie školy je dôležité spojiť uvedené aspekty hodnotenia a zamerať sa na vyhodnotenie celkovej realizácie a úspešnosti implementácie stratégie. Toto vyhodnotenie umožňuje zlepšovať celý proces implementácie a kultivovať kultúru zavádzania service learningu. Aby hodnotenie nebolo samoúčelné, je nevyhnuté v ďalšej etape jeho závery zakomponovať do prípravnej fázy implementácie stratégie service learningu ako formy odbornej praxe.

6. ROLA PARTNEROV Z KOMUNITY V SERVICE LEARNINGU

V rámci implementácie service learningu netreba zabúdať na to, že jeho významnou súčasťou sú partneri z komunity. Ich úlohou je spolupráca so školou a vytváranie priestoru pre service learningové projekty študentov a študentiek. V rámci spolupráce s komunitnými partnermi je potrebné, aby si boli partneri vedomí toho, že sú dôležitou súčasťou vzdelávania študentov. Service learningové projekty nie sú projektmi, ktoré sa realizujú popri ich vzdelávacom kurikule. Naopak, sú integrované do konkrétneho vzdelávacieho cieľa ich akademického kurzu, ktorý sa má práve prostredníctvom študentských projektov naplniť a dosiahnuť. Spolupráca s partnermi z komunity má byť preto postavená na tomto uvedomení si integrálnej roly partnerstva. Komunitní partneri tak nezostávajú pri spolupráci so študentstvom pasívnou súčasťou ich vzdelávania, ich aktivita a angažovanosť je dôležitou súčasťou úspešných service learningových projektov a najmä kvalitného učenia sa študentov a študentiek prostredníctvom realizácie service learningových projektov.

Keďže proces service learningu má rôzne fázy, aj úloha komunitných partnerov sa mení v závislosti od nich. Správne zapojenie partnera z komunity znamená aj uvedomenie si týchto úloh. Angažovaný partner z komunity:

- formuluje konkrétne ciele spolupráce,
- jasne informuje o bariérach, obmedzeniach a očakávaniach,
- podieľa sa na plánovaní service learningového projektu,
- oceňuje zapojenie študentov a študentiek do organizácie,
- chápe a akceptuje ciele a kapacity univerzity,
- pripravuje zamestnancov a príjemcov na interakciu so študentstvom,
- orientuje študentov a študentky v poslaní a cieľoch organizácie alebo projektu, aby mohli lepšie pochopiť svoju úlohu v rámci organizácie alebo projektu,
- dáva úlohy, ktoré sú pre študentov a študentky významné a náročné,
- poskytuje študentom a študentkám potrebnú podporu, poradenstvo a zdroje, aby mohli v service learningovom projekte uspieť,
- zabezpečuje bezpečné pracovné prostredie,
- odpovedá študentom a študentkám včas,
- poskytuje fakulte spätnú väzbu o činnosti študenta/študentky,
- zúčastňuje sa na hodnotiacich aktivitách.

Komunitní partneri zohrávajú v service learningových projektoch kľúčovú rolu, pretože umožňujú študentom a študentkám získať reálne skúsenosti a ponúkajú im dôležité poradenstvo a podporu, čím im pomáhajú maximalizovať hodnotu ich nových skúseností. Netreba zabúdať ani na to, že učenie sa prostredníctvom service learningu je proces a že všetci jeho aktéri – učitelia, študenti aj komunitní partneri majú rolu učiteľov a žiakov zároveň. Vzdelávanie v tejto forme je recipročným procesom a tento má byť vzájomne prospešný a prinášať benefity tak pre študentstvo, ako aj pre školu a komunitu.

Pod partnerstvom najčastejšie chápeme spoluprácu, no niekedy v partnerstve môže ísť aj o spoluúčasť či spoločníctvo. Pri nadväzovaní spolupráce odporúčame uprednostniť osobný kontakt pred inými formami komunikácie (list, mail a pod.). Je lepšie, ak sa vám podarí nadviazať spoluprácu s jednou až tromi organizáciami, ktoré sú pripravené na prijatie vašich študentov a študentiek a realizáciu ich service learningových projektov, ako s desiatimi nefunkčnými.

Spolupráca s partnermi môže prebiehať viacerými formami:

- môžu byť prijímateľmi service learningových aktivít študentov a študentiek,
- môžu byť v role sponzorov/donorov (finančná a materiálna pomoc) či garantov service learningových projektov študentov a študentiek,
- môžu byť sprostredkovateľmi service learningových aktivít pre študentov a študentky,
- môžu byť pomocou pri propagácii aktivít a i.

Pred implementáciou service learningu do študijných programov je vhodné zmapovať potenciálnych partnerov v komunite alebo organizácie vo vašom okolí. Zoznam partnerov v komunite, prípadne organizácií pripravených realizovať service learningové projekty, môže byť inšpiráciou pre service learningové projekty študentov a študentiek. Zároveň to umožní prepojiť aktivity na potreby komunity, v ktorej vaša škola pôsobí.

Potenciálne organizácie či partnerov z komunity, v ktorej pôsobí vaša škola, môžete nájsť aj takto:

- oslovte dobrovoľnícke centrum vo vašom kraji (informácie o fungujúcich centrách nájdete na stránke www.dobrovolnickecentra.sk alebo www.dobrovolnictvo.sk). Keďže dobrovoľnícke centrá mapujú dobrovoľnícke príležitosti v jednotlivých krajoch, spolupráca s nimi môže pre vás predstavovať ušetrenie času a energie;
- opýtajte sa kolegov a kolegýň, ale aj študentov a študentiek, študentských parlamentov či iných škôl a školských zariadení vo vašom okolí,
- oslovte informačné centrum mladých (ICM) vo vašom meste, obci alebo okolí;
- oslovte vaše mesto alebo obec, môžu byť zdrojom rôznych ponúk, ale rovnako môžu byť zriaďovateľom rôznych organizácií, v ktorých môžu prácu vašich študentov a študentiek potrebovať;

- informácie o organizáciách v sociálnej oblasti, v oblasti zdravia, školstva, kultúry a voľného času môžete nájsť aj na stránke vyššieho územného celku;
- navštívte miestnu faru, kostol, knižnicu, múzeum, nemocnicu;
- informácie vám poskytnú aj mimovládne neziskové organizácie, ich kompletný zoznam vo vašej obci nájdete na stránke Ministerstva vnútra SR, ktoré vedie ich register. Väčšina aktívnych organizácií je registrovaná aj na stránke www.rozhodni.sk ako prijímatelia 2 % z dane;
- dobrým zdrojom môžu byť aj neformálne iniciatívy a skupiny ľudí, ktorí sa rozhodli riešiť nejaký problém vo vašom meste alebo obci alebo sa rozhodli zrealizovať nejakú miestnu akciu (napríklad MDD);
- zameranie študentských service learningových aktivít môže spočívať aj v riešení problému, ktorému sa doposiaľ nikto vo vašom meste alebo obci nevenoval;
- môžete zmapovať situáciu v meste prostredníctvom rôznych médií: infočlánkov v miestnych novinách o aktivitách organizácií, informácií na webovej stránke mesta.

Pred tým, ako sa rozhodnete s organizáciou nadviazať partnerstvo, je vhodné získať o nej informácie. Teda okrem názvu organizácie je dobré oboznámiť sa s jej cieľmi, poslaním a aktivitami. Aj keď nás toto zisťovanie bude stáť istý čas a energiu, je vždy lepšie partnerstvo ukončiť v začiatkoch ako počas rozbehnutej aktivity. Kvalita práce so študentmi a študentkami môže byť v organizáciách veľmi rôzna, preto sa pri nadväzovaní užšej spolupráce snažte o organizáciu a jej postoji k service learningovým aktivitám študentov a študentiek zistiť čo najviac.

Pri rozhodovaní o tom, s kým nadviazať spoluprácu, vám môže pomôcť aj zodpovedanie týchto otázok:

- Mali by študenti a študentky o spoluprácu s touto organizáciou záujem?
- Súvisí cieľ a poslanie organizácie s predmetmi a vzdelávaním, v rámci ktorých chceme spoluprácu nadviazať?
- Ako spolupráca s vybranou organizáciou prispeje k implementácii service learningu?
- Rozumie organizácia podstate service learningu? Prípadne je v organizácii niekto, kto bude pôsobiť ako koordinátor študentov a študentiek?
- Prepájajú sa očakávania partnerskej organizácie s našimi očakávaniami?

Pred samotným pustením sa do spolupráce je dôležité uvedomiť si, že úspešné zrealizovanie partnerstva závisí aj od jasne stanovených rolí a zodpovednosti pri plnení jednotlivých úloh v rámci service learningových aktivít. Ak nie sú jasne stanovené roly a zodpovednosť, môže partnerstvo, ale aj service learningová aktivita študentov a študentiek úplne zlyhať (oneskoriť sa v časových termínoch alebo prekročiť daný rozpočet). Preto je dobré, aby v danej partnerskej organizácii bola určená konkrétna osoba, ktorá zodpovedá za spoluprácu s vašou školou. S touto osobou by ste mali prebrať vzájomné očakávania, cieľ vzdelávania študentov a študentiek, ako aj význam a cieľ konkrétnej service learningovej

aktivity v celom systéme vzdelávania. Taktiež je vhodné, ak máte definované úlohy a povinnosti partnerskej organizácie, overiť možný počet zapojených študentov a študentiek, aby bolo pre nich dostatok „práce“ (aby sa predišlo strate motivácie, sklamaniu očakávaní u študentov a študentiek a pod.).

Partnerská organizácia by mala byť do plánovania a realizácie projektu reálne zapojená a nie byť len prijímateľom. Jedným zo základných princípov service learningu je, že service learningové aktivity nemajú byť robené pre komunitu, ale s komunitou, t. j. partneri v komunite majú byť aktívnymi spolutvorcami projektov. Service learning podporuje zmenu tradičného pomáhajúceho modelu (služba pre komunitu; poskytovanie a prijímanie pomoci) na horizontálny model komunitnej pomoci, kde sa komunita stáva aktívnym partnerom zapojeným do poskytovania pomoci. V procese plánovania a implementácie service learningovej aktivity sa kladie dôraz na to, aby bol partner zapojený vo všetkých fázach aktivity od jej začiatku, t. j. od definovania potrieb, ktoré je potrebné riešiť, plánovania aktivít, vykonávania aktivít až po ich vyhodnocovanie.

Je vhodné, ak pozvete napríklad niekoho z organizácie, aby o nej študentom a študentkám porozprával.

Nezabudnite, že partnerstvo nesúvisí len so začiatkami, ale je potrebné pracovať na ňom aj počas priebehu či konca service learningových aktivít študentov a študentiek. Počas priebehu spolupráce je vhodné overovať si vnímanie a prínosy z pohľadu partnerov, byť ako učiteľ/učiteľka v pravidelnom kontakte so zodpovednou osobou z organizácie. Na záver je vhodné, aby ste spolu vyhodnotili spoluprácu (prínosy pre organizáciu a jej prijímateľov), aby ste nezabudli poďakovať partnerským organizáciám (napríklad mailom, ústne, malým darčekom, v školskom časopise, na školskom webe a pod.), prípadne ich spomenúť v rámci svojich propagačných aktivít o service learningu na vašej škole.

V prípade spolupráce s donormi a sponzormi môže byť spolupráca spojená s potrebou vykázať/dokázať realizované aktivity napríklad formou fotografií, videí, písomnej správy a pod.

Užitočnou pomôckou pri spolupráci s partnermi v komunite môžu byť aj stručné príručky, ktoré im objasnia ich úlohy pri realizácii service learningových projektov. Príklad príručky nájdete napríklad tu: <https://servicelearningsocialwork.eu/project-overview/main-outputs>

7. RIZIKÁ REALIZÁCIE SERVICE LEARNINGOVÝCH PROJEKTOV

Základným rizikom je nesprávny postoj k odbornej praxi realizovanej formou service learningu. Preto je dôležité si už na začiatku presne pomenovať, čo je to klasická odborná prax a čo odborná prax formou service learningu a aká je úloha študentov a študentiek v týchto rôznych formách odbornej praxe. Zároveň je dôležité vyjasniť si svoj postoj k celej problematike.

Pri realizácii service learningových projektov (či už v rámci odbornej praxe, alebo aj mimo nej) na vysokých školách sa môžu vyskytnúť rôzne problémy či riziká, ktoré môžu ovplyvniť úspech projektu a spokojnosť zúčastnených strán. Popri prehľade možných rizík realizácie service learningových projektov, s ktorými sme sa počas svojej doterajšej praxe stretli, prinášame aj odporúčania, čoho sa pri implementácii service learningu vo vysokoškolskom vzdelávaní vyvarovať.

Nepreverenie si možnosti realizácie odbornej praxe formou service learningu v komunite

Pre implementáciu odbornej praxe formou service learningu je kľúčovou otázkou spolupráca s organizáciami, v ktorých sa bude odborná prax vykonávať. Partneri v komunite by mali byť oboznámení so špecifikami realizácie odbornej praxe formou service learningu a ich úlohe v nej. Mali by chápať aktívnu rolu študentov a študentiek v takto koncipovanej odbornej praxi, ale aj aktívnu rolu organizácie založenú na spolupráci so študentmi a študentkami. Nemali by ste študentov a študentky navadiť na túto formu odbornej praxe bez predošlej komunikácie s organizáciami o service learningu a jeho princípoch. Partnerom z komunity by malo byť jasné, že základom prípravy a realizácie service learningových projektov študentov a študentiek je mapovanie potrieb komunity a jej členov a členiek, aby mohli oni na tieto potreby reagovať. Odporúčame preto zmapovať si prostredie komunity a reálne možnosti realizovať odbornú prax študentov a študentiek.

Nevyjasnené očakávania

Jedným z častých dôvodov zlyhaní service learningových projektov či konfliktov počas ich realizácie sú nevyjasnené očakávania, najčastejšie vo vzťahu k partnerom v komunite a vo vzťahu k študentstvu. Nereálne očakávania ohľadom výsledkov projektu môžu viesť ku sklamaniam. Je preto dôležité viesť s partnermi z komunity otvorený a transparentný dialóg o tom, čo očakávajú od zapojenia študentstva a čo je možné dosiahnuť a čo nie. Rovnako

otvorene treba komunikovať partnerom očakávania vo vzťahu k povinnostiam a ich úlohám a zodpovednostiam v procese plánovania a implementácie service learningových projektov.

Nedostatok reflexie

Reflexia je kľúčovým prvkom učenia sa prostredníctvom service learningu. Ak študenti a študentky nedostatočne reflektujú svoje skúsenosti, môžu stratiť príležitosť hlbšie pochopiť a spracovať svoje učenie sa z projektu. Využite preto príležitosti na reflexiu v celom procese implementácie service learningu.

Neodhadnutie reálnych možností a kompetencií študentstva pre naplánované aktivity

Plánovanie service learningovej aktivity (ako aj celého service learningového projektu) by malo byť nastavené tak, aby študenti a študentky mali kompetencie na jeho realizáciu. Pokiaľ service learningovou aktivitou študenti a študentky reagujú na potrebu komunity/organizácie, ktorá prevyšuje kompetencie študentov a študentiek, môžu zohrať rolu koordinátorov a koordinátoriek tých jednotlivcov (zväčša profesionálov a profesionálok), ktorí tieto kompetencie majú. Preto jednou z priorít pri implementácii service learningu do odbornej praxe je mať vymedzené a definované kompetencie študentov a študentiek, s ktorými vstupujú a ktoré si majú vo svojej odbornej praxi upevniť či rozvinúť, aby vo výsledku bola ich aktivita s komunitou ucelená a s požadovaným výsledkom tak pre študentov a študentky, ako aj pre komunitu. Príprava by mala zahŕňať školenie týkajúce sa etických aspektov, kultúrnej citlivosti a cieľov projektu. Pravidlá „každá aktivita (pomoc), dobrá aktivita (pomoc)“ alebo „každá aktivita študentov a študentiek sa cení“ sú síce správne, ale len vtedy, ak service learningová aktivita nevedie k potrebe vykonať opravy/korekcie.

Nesprávne odhadnutie časovej dotácie alebo nesprávne načasovanie

Odporúčame pri plánovaní service learningovej aktivity v rámci odbornej praxe prejsť si „v teórii na papieri“ celý proces činností spojených s realizáciou každej service learningovej aktivity vrátane toho, koľko času bude vyžadovať a kedy je vhodné ju realizovať aj vzhľadom na časové možnosti študentov a študentiek v rámci semestra či mimo neho. Plánovanie service learningovej aktivity dopredu (väčšinou počas prvého semestra predmetu so service learningom) je preto veľmi dôležitou súčasťou samotného service learningového projektu.

Nedocenenie dôležitosti komunikácie – nielen pred aktivitou, ale aj počas nej a v jej závere

Nedocenenie dôležitosti komunikácie sa môže týkať komunikácie s komunitou/organizáciou, kde sa odborná prax formou service learningu uskutočňuje, ale aj komunikácie so študentmi a študentkami či s kolegami a kolegyňami z katedry/fakulty/univerzity alebo s ďalšími cieľovými skupinami. Pri implementácii service learningu (nielen do odbornej praxe) sa nemôžete obmedziť len na základné informácie, správne informovanie znamená možnú podporu navyše, minimalizáciu nedorozumení a zároveň maximalizáciu efektívneho napĺňania cieľov odbornej praxe formou service learningu. Odporúčame spraviť si komunikačný plán, ktorý bude kopírovať projektový plán.

V ňom si jasne vyznačiť, čo presne je potrebné komunikovať v jednotlivých fázach aktivity, komu/s kým je to potrebné komunikovať (koho oslovujeme, ako ho oslovujeme, prečo ho oslovujeme, čo mu oznamujeme).

Podcenenie finančnej náročnosti

Pri výkone aktivít môžu vzniknúť napríklad náklady na cestovanie, na materiál potrebný na realizáciu aktivít a pod. Service learningové projekty sú síce realizované zadarmo, ale ich koordinácia a realizácia niečo stojí. Odporúčame pri plánovaní spraviť odhad finančnej náročnosti a preveriť možnosti študentov a študentiek, ako aj možnosti prípadných podporovateľov ich projektov (rodinní príslušníci a známi, univerzita/fakulta/katedra či prípadní donori).

Prílišné zasahovanie učiteľa/učiteľky do realizácie projektu zo strachu zo zlyhania študentov a študentiek

Často sa stáva, že si študenti a študentky aj napriek radám učiteľov a učiteľiek vyberú cieľ alebo aktivitu, ktorá sa nedá tak ľahko dosiahnuť. Service learning však poskytuje možnosť aj z nie práve najvydarenejšej skúsenosti vyťažiť čo najviac. Rizikom však je, ak učiteľ/učiteľka v snahe zabrániť neúspechu študentov a študentiek zasiahne a service learningový projekt sám manažuje. Preto odporúčame študentom a študentkám vysvetľovať riziká ich volieb, možné následky, poukázať na iné možné cesty, ale nepreberať zodpovednosť za tie aspekty realizácie projektu, za ktorú zodpovednosť vzhľadom na svoje možnosti, schopnosti a kompetencie môžu niesť. Je dôležité, aby učitelia a učiteľky, ktorí zavádzajú a realizujú service learning, boli oboznámení s možnými problémami a snažili sa im predchádzať alebo ich riešiť, pokiaľ sa vyskytnú, s cieľom dosiahnuť úspešnú implementáciu service learningu na vysokých školách.

Nedostatočná podpora a vedenie zo strany učiteľov a/alebo partnerov v komunite

Opakom prílišného zasahovania do realizácie projektov je nedostatočná podpora poskytovaná študentstvu pri ich realizácii. Ak učitelia alebo partneri z komunity neponúkajú adekvátnu podporu a vedenie študentom, môže to ovplyvniť ich motiváciu a schopnosť účinne sa zapojiť do service learningu. Ponúkajte preto pravidelne pomoc a podporu.

8. ETICKÉ ASPEKTY REALIZÁCIE SERVICE LEARNINGOVÝCH PROJEKTOV V RÁMCI ODBORNEJ PRAXE

Úspešná realizácia service learningových projektov sa v praxi vyznačuje viacerými etickými výzvami. Cieľom tejto kapitoly je poskytnúť rámcový prehľad niektorých základných etických aspektov, ktoré je potrebné mať na pamäti pri implementácii service learningu. Predstavené etické zásady sú dôležité jednak pre študentstvo a učiteľstvo, ale sú rovnako relevantné aj pre partnerov v komunite a sú spracované na základe viacerých odborných zdrojov (Felzman, Center for Social Justice and Community Action, 2012) a našich skúseností s realizáciou service learningových projektov.

Vzájomný rešpekt

Implementácia service learningu vyžaduje, aby si všetci aktéri boli rovní, bez ohľadu na rozdiely v znalostiach, skúsenostiach alebo sociálnom zázemí. Service learningové projekty by mali byť naplánované aj implementované tak, aby vyjadrovali vzájomný rešpekt. Neuprednostňujte naplnenie akademických cieľov pred záujmami partnerov v komunite. Spolupráca medzi vysokou školou a partnerom v komunite má byť založená na spoločnom rozhodovaní a vzájomnom vyvažovaní záujmov, potrieb, očakávaní, znalostí a skúseností zainteresovaných aktérov. Pri vzájomnom rešpekte je tiež dôležité:

- dohodnúť sa na tom, čo sa považuje za vzájomný rešpekt v konkrétnych kontextoch;
- že každý zúčastnený je pripravený počúvať hlas ostatných;
- akceptovať, že existujú rôzne perspektívy.

Reciprocita

Service learning vyžaduje skutočné partnerstvo založené na vzťahoch a vzájomnom prospechu. Všetci aktéri partnerstva musia vnímať a chápať výhody pre seba, svoje organizácie a komunity. Partnerov je potrebné informovať, aké prínosy je možné dosiahnuť vďaka realizácii service learningového projektu. Tieto prínosy by nemali byť preceňované, aby sa predišlo neskoršiemu sklamaniu. Akademickí partneri – teda učiteľstvo aj študentstvo – by si mali byť vedomí, že ich participácia nemusí vždy predstavovať len výhodu alebo prínos, ale môže predstavovať aj potenciálnu škodu alebo záťaž pre partnera v komunite alebo užívateľov služieb. Všetky potenciálne ohrozenia a obavy zvažte už pri plánovaní projektu.

Partneri v komunite a členovia komunity sú expertmi

Členovia komunity majú živé skúsenosti a znalosti o organizáciách a komunitách, v ktorých žijú a pracujú. Napriek vedomostiam a zručnostiam študentstva alebo učiteľstva sú odborníkmi práve členovia komunity. Spolupracujte s komunitou s otvorenou myslou a rešpektujte, že nebudete vedieť všetko o organizácii a/alebo komunite, v ktorej pracujete, ani o ľuďoch, ktorí v nej žijú.

Poznanie komunity

Pre etické zapojenie sa je užitočné porozumieť komunite, v ktorej sa angažujete. Zvážte možnosť oboznámiť sa s činnosťou vašej komunity. Poznávanie komunity zahŕňa tieto okruhy:

- definícia komunity (Ako je možné definovať komunitu? Aké je geografická lokalizácia? Aká je zdieľaná skúsenosť komunity? Aké sú vzťahy, potreby, silné stránky?)
- partner v komunite (Aká je história organizácie? Aká je jej misia? Komu organizácia slúži? Kto sú jej príjemcovia? Aké potreby komunity organizácia uspokojuje?)
- história (Aká je história komunity, v ktorej idete pôsobiť?)
- ľudia (Kto je súčasťou komunity? Akí sú to ľudia? Kto sú lídri v komunite?)
- zdroje (Aké sú silné stránky komunity?)
- kultúra (Aké sú pravidlá v komunite? Aké sú tradície? Ako vedia členovia, že sú súčasťou komunity?)

Kultúrna citlivosť

Kultúrna citlivosť znamená jednak rešpektovanie rozmanitosti komunity a citlivosť na kultúrne, etnické a iné odlišnosti. Dôležité je snažiť sa porozumieť kontextu a hodnotám komunity, v ktorej sa service learningový projekt realizuje. Kultúrna citlivosť tiež zahŕňa záväzok k sebareflexii a kritickému hodnoteniu svojich postojov a skúseností.

Rozpoznávanie problematických postupov

Osoby, ktoré vstupujú do komunity bez úplného pochopenia kontextu, môžu naraziť na rôzne neetické praktiky. Problémy môžu nastať, keď sa ľudia s dobrými úmyslami pokúšajú riešiť problémy bez toho, aby si uvedomili ich zložitú. Veľmi časté praktiky objavujúce sa pri realizácii service learningových projektov sú: redukovanie (bagatelizácia) problémov iných ľudí a tzv. komplex bieleho spasiteľa. Redukovanie problémov iných ľudí alebo nedostatočné rozpoznanie potrieb komunity nemá obvyčajne negatívnu motiváciu, je sprevádzané dobrými úmyslami, ale bez toho, aby sme si uvedomili ich komplexnosť a zložitú. Takéto konanie je však bezohľadné a to preto, lebo je nebezpečné pre ľudí, ktorých problémy sú mylne diagnostikované ako ľahko riešiteľné, a bez toho, aby sme si uvedomili ich zložitú, dochádza k negatívnym následkom. Tzv. komplex bieleho spasiteľa je termín, ktorý upozorňuje na problematickú dynamiku, v ktorej jednotlivci zvonka, často privilegovaní jednotlivci, vstupujú do komunity, aby „zachránili“ ľudí, ktorí majú menej šťastia ako oni. Problémom je práve stigmatizácia komunit, ktoré sú chápané ako komunity, ktoré potrebujú pomoc zvonka, aby mohli identifikovať a riešiť svoje problémy. Nezabúdajte, že odborníkmi sú členovia komunity.

Transparentnosť

Zainteresovaní aktéri by mali byť priebežne informovaní o projekte, jeho priebehu a vplyve. Škola aj partneri v komunite by mali komunikovať otvorene o rôznych aspektoch projektu. Komunikácia by mala zahŕňať realistické posúdenie kompetencií študentov a študentiek, ale tiež podporu potrebnú zo strany partnera v komunite či potrebných zdrojov (napríklad časový rámec, zapojenie zamestnanectva a klientov a klientok), predpokladaných výziev a obmedzení a pravdepodobných výsledkov. Komunikácia by tiež mala zahŕňať informácie o predchádzajúcich pozitívnych alebo negatívnych skúsenostiach s implementáciou service learningových projektov.

Zodpovednosť

Všetci zainteresovaní aktéri v service learningu preberajú zodpovednosť za svoje konanie voči ostatným aktérom. Študenti a študentky nesú zodpovednosť voči partnerom v komunite, klientom a klientkam a mali by byť oboznámení so sociálnymi, environmentálnymi a etickými dôsledkami svojej služby.

Súhlas s účasťou

Súhlas s účasťou na service learningovom projekte by nemal byť len predmetom rokovaní medzi zástupcami školy a partnerom v komunite. Všetci účastníci, najmä klienti a klientky, ktorí budú zapojení do projektu, by mali byť informovaní o účasti na projekte a mali by mať možnosť vyjadriť súhlas so svojou účasťou.

Rovnosť a inklúzia

Service learningové projekty by mali umožniť participáciu ľudí z rôznych prostredí a rôznych identít (napr. etnickej príslušnosti, viery, triedy, vzdelania, pohlavia, sexuálnej orientácie, (ne)schopnosti, veku). Zapojení aktéri by mali preto:

- aktívne usilovať o zapojenie sa ľudí, ktorých hlasy sú často ignorované,
- spochybňovať diskriminačné a utláčajúce postoje a správanie,
- zabezpečiť, aby informácie, miesta a formáty stretnutí boli prístupné pre všetkých.

Osobná integrita

Aktéri service learningových projektov by sa mali správať spoľahlivo, čestne, dôveryhodne, mali by dodržiavať záväzky a budovať dôveru v rámci komunity.

Aktívne učenie (sa)

Service learning predstavuje príležitosť učiť sa jeden od druhého. Je preto dôležité vytvárať priestor a čas na identifikáciu toho, čo sa všetci zapojení do procesu implementácie service learningových projektov učia, a na delenie sa o túto skúsenosť.

Udržitelnost

Service learningové projekty by mali byť navrhnuté tak, aby mali udržateľný prínos pre komunitu. Už v procese plánovania je dôležité reflektovať to, čo sa považuje za pozitívnu zmenu a ako túto zmenu udržať aj po skončení projektu.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Albanesi, C., Culcasi, I., & Zunszain, P. (Eds.). (2020). Practical guide on e-service-learning in response to COVID-19. European Association of Service-Learning in Higher Education. https://www.eoslhe.eu/wp-content/uploads/2020/10/Practical-guide-on-e-Service-Learning_web.pdf

Ash, S. L., & Clayton, P. C. (2009). Generating, deepening, and documenting learning: The power of critical reflection in applied learning. *Journal of Applied Learning in Higher Education*, 1, 25-48.

Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci (2014). Minimálne štandardy odbornej praxe. [28. 1. 2021]. Dostupné z: <http://avspsr.weebly.com/odbornaacute-prax.html>

Barth, M., Adomßent, M., Fischer, D., Richter, S., & Rieckmann, M. (2014). Learning to change universities from within: A service-learning perspective on promoting sustainable consumption in higher education. *Journal of Cleaner Production*, 62, 72–81. DOI: 10.1016/j.jclepro.2013.04.006

Bogo, M., Regehr, C., Hughes, J., Power, R., & Globerman, J. (2002). Evaluating a measure of student field performance in direct service: Testing reliability and validity of explicit criteria. *Journal of Social Work Education*, 38(3), 385–401.

Bogo, M. (2006). Field Instruction in Social Work: A Review of the Research Literature. *The Clinical Supervisor*. 24(1-2), 163–193.

Bingle, R. G., & Hatcher, J. A. (1996). Implementing Service-Learning in Higher Education. *Journal of Higher Education*, 67(2), 221–239.

Bingle, R. G., & Hatcher, J. A. (2000). Institutionalisation of Service Learning in Higher Education. *Journal of Higher Education*, 71(3), 273–290.

Brozmanová Gregorová, A. (2007). Odborná prax v pregraduálnej príprave sociálnych pracovníkov a pracovníčok na PF UMB v Banskej Bystrici. In Význam študentskej odbornej praxe pre prípravu sociálnych pracovníkov : zborník referátov z medzinárodného odborného seminára, Ružomberok, 8. novembra 2006. Ružomberok : Ústav sociálnych vied, Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, 49–57.

Brozmanová Gregorová, A., Bariaková, Z., Heinzová, Z., Chovancová, K., Kompán, J., Kubealaková, M., Nemcová, L., Rovňanová, L., Šolcová, J., & Tokovská, M. (2014). *Service learning – Inovatívna stratégia učenia (sa)*. Belianum.

Brozmanová Gregorová, A., Bariaková, Z., Heinzová, Z., Kompán, J., Kubealaková, M., Nemcová, L., & Rovňanová, L. (2015). Service learning – inovatívna stratégia vo vysokoškolskom vzdelávaní. *Edukácia. Vedecko – odborný časopis*, 1(1), 44–54.

Brozmanová Gregorová, A., Heinzová, Z., Kurčíková, K., Šavrnochová, M., & Šolcová, J. (2019a). Rozvoj kľúčových kompetencií študentov a študentiek sociálnej práce prostredníctvom stratégie service learning. *Sociálná práca / Sociálna práca*, 4(2), 68–87.

Brozmanová Gregorová, A. et al. (2019b). Teacher training in service learning. Manual for trainers. Belianum.

Centre for Social Justice and Community Action (CSJCA) and National Coordinating Centre for Public Engagement (NCCPE). (2012). *Community-based participatory research: A guide to ethical principles and practice*. Durham University. www.dur.ac.uk/resources/beacon/CBPREthicsGuidewebNovember20121.pdf

Dewey, J. (1910). *How We Think*. D. C. Heath & Company.

Donnchadh, B. Ó, & Ma, C. (2015). International Service-Learning and Community Engagement. *International Journal of Research on Service-Learning and Community Engagement*, 3(1).

Dostilio, L. D., & Perry, L.G. (2017). An explanation of Community Engagement Professionals as professionals and leaders. In Dostilio, L.D. (Ed.) *The Community Engagement Professional in Higher Education. A Competency Model for an Emerging Field*. Campus Compact.

Escrigas, C., Granados, J., Hall, B., & Tandon, R. (2014). Editors' introduction: Knowledge, engagement and higher education contributing to social change. In Global University Network for Innovation (ed.). *Higher education in the world 5. Knowledge, engagement and higher education: Contributing to social change* (xxxi-xxxix). Palgrave Macmillan.

EuroPsy (European Certificate in Psychology). (2023). Retrieved October 13, 2023, from <https://www.europsy.eu/>

Eyler, J., Giles, D. E. & Schmiede, A. (1996). *A Practitioner's Guide to Reflection in Service-Learning*. Vanderbilt University.

Feltzmann, H. (2018). *Ethics of Community -Higher Education Engagement An Introductory Guide for Higher Education Staff*. (n.d.). Retrieved September 28, 2023, from

<https://www.campusengage.ie/wp-content/uploads/2018/12/Ethics-of-Community-HE-Engagement-WEB.pdf>

Fiske, E. B. (2001). *Learning in Deed. The Power of Service-Learning for American Schools*. W.K. Kellogg Foundation.

Furco, A. (2002). *Self-Assessment Rubric for the Institutionalization of Service-Learning in Higher Education (Revised 2002)*. Retrieved June 12, 2014, from <https://www.nationalservice.gov/sites/default/files/resource/r4179-furco-rubric.pdf>

Furco, A. (2011). *Service-Learning: A Balanced Approach to Experiential Education. Expanding Boundaries: Service and Learning*. Corporation for National Service.

Furco, A., & Norvell, K. (2019). What is service learning? Embedding Service Learning in European Higher Education. In P., Aramburuzabala, L., McIlrath & H. Opazo (Eds.). *Embedding Service Learning in European Higher Education: Developing a Culture of Civic Engagement* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315109053>

Furness, S., & Gilligan, F. (2004). Fit for purpose: issues from practice placements, practice teaching and the assessment of students' practice. *Social Work Education*, 23(4), 465–479. <https://doi.org/10.1080/0261547042000245053>

Hanover Research. (2011). Assessing Service-Learning Impacts at Higher Education Institutions. Retrieved September 05, 2023, from www.hanoverresearch.com

Hart, A., & Northmore, S. (2011). Auditing and Evaluating University–Community Engagement: Lessons from a UK Case Study. *Higher Education Quarterly*, 65, 34–58.

Heffernan, K. (2001). Service-Learning in Higher Education. *Journal of Contemporary Water Research and Education*, 119(1), 2–8.

Chinnery, S., & Beddoe, L. (2011). Taking active steps towards the competent use of self in social work. *Advances in Social Work and Welfare Education*, 13, 127–152.

Johan, R., & Harlan, J. (2014). Education nowadays. *International Journal of Education*, 4(5), 51–56.

Kaliská, L., Minarovičová, K., Baláž Ďurechová, A. (2023). *Špecifiká online poradenstva v pomáhajúcich profesiách*. Belianum.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.

Lefevre, M. (2005) Facilitating Practice Learning and Assessment: The Influence of Relationship. *Social Work Education*, 24(5), 565–583.

Levická, K., & Uhnáková, D. (2019). Problémy v praktickom vzdelávaní študentiek a študentov sociálnej práce. *Sociální práce / Sociálna práca*, 19(2), 88–105.

Navrátil, P., Pazlarová, H., Matulayová, T., & Matoušek, O. (2021). Reflektivní praxe v ČR a její důsledky pro vzdělávání v sociální práci. *Sociální práce / Sociálna práca*, 21(6), 61–83.

Patford, J. (2000). Can I do social work and do I want to? Students perception of significant learning incidents during practica. *Australian Social Work*, 53(2), 21–28.

Preradovic, N., M. & Stark, W. (2021). Identified service learning practicies in European Higher Education In P. Aramburuzabala, McIlrath, L. & H. Opazó, Embedding Service Learning in European Higer Education, London: Routledge, 109–132.

Punová, M. (2019). Posilování odolnosti v praktickém vzdělávání studentů sociální práce. *Sociální práce / Sociálna práca*, 19(2), 20–50.

Roehlkepartain, E., Byers, M., Bright, T., Margolis-Rupp, B., & Griffin-Wiesner, J. (1999). *An Asset Builder's Guide to Service-learning*. Search Institute Press.

Rusu, A. S., Bencic, A., & Hodor, T. (2014). Service-Learning programs for Romanian students – an analysis of international programs and ideas of implementation. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 142, 154–161.

Řezníček, I. (1994). *Metody sociální práce*. Sociologické nakladatelství SLON.

Skyba, M., & Šoltéssová, D. (2014). Service-learning vo vzdelávaní (školských) sociálnych pracovníkov a pracovníčok. *Work Education*, 52(3), 325–336.

Tapia, M. N. (2007). El aprendizaje-servicio en las Organizaciones de la Sociedad Civil. Programa Nacional Educación Solidaria. *Aprendizaje y Servicio Solidario en las organizaciones de la sociedad civil*, 7–27.

Wayne, J., Raskin, M., & Bogo, M.. (2010). Field education as the signature pedagogy of social work education. *Journal of Social Work Education*, 46, 327–339.

www.dobrovolnickecentra.sk

www.dobrovolnictvo.sk

www.rozhodni.sk

Zákon č. 131/2002 Z. z. Zákon o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

PRÍLOHA 1

Informačné listy k predmetom úvod do stáže formou service learningu (študijný program psychológia, Katedra psychológie PF UMB)

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Vysoká škola: <i>Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici</i>	
Fakulta: <i>Pedagogická fakulta</i>	
Kód predmetu: <i>DFŠ: KPs PdF/2d-SL1-422</i>	Názov predmetu: <i>Úvod do stáže formou service learningu 1</i>
Druh, rozsah a metóda vzdelávacích činností: Typ predmetu (P, PV, V): <i>PV</i> Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách): <i>0/2/0/0/0</i> <i>P 0 hod./týž., S 2 hod./týž., C 0 hod./týž., T 0 hod./sem., Op 0 hod./sem.</i> Metóda štúdia: <i>prezenčná/kombinovaná</i> Forma štúdia: <i>denná</i>	
Počet kreditov: <i>3</i>	
Odporúčaný semester/trimester štúdia: <i>DFŠ: 1/Z</i>	
Stupeň štúdia: <i>2.</i>	
Podmieňujúce predmety: <i>nie sú</i>	
Podmienky na absolvovanie predmetu: <i>Dosahovanie výsledkov vzdelávania v rámci disciplíny bude priebežne hodnotené (PH) na základe seminárov. Na seminári môže študent získať maximálne 40 bodov za nasledovné úlohy:</i> <ul style="list-style-type: none"> - <i>mapovanie potrieb organizácie/pracoviska,</i> - <i>tvorba a prezentácia návrhu SL projektu.</i> <i>Vyučujúci predmetu môže tieto úlohy modifikovať, konkretizácia úloh a počtu bodov je vždy aktualizovaná v sylabe predmetu. Pre udelenie kreditov za hodnotenie predmetu je taktiež nutné, aby študent neabsentoval na seminároch (stretnutiach) viac ako 2-krát.</i> <i>Dosiahnutý počet bodov na seminári tvorí nasledovné celkové (záverečné) hodnotenie predmetu: na hodnotenie A je potrebné získať najmenej 38 bodov, na hodnotenie B je potrebné získať najmenej 35 bodov, na hodnotenie C je potrebné získať najmenej 32 bodov, na hodnotenie D je potrebné získať najmenej 29 bodov, na hodnotenie E je potrebné získať najmenej 26 bodov (65 %).</i>	
Výsledky vzdelávania (výkonový štandard): <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Študent rozumie stratégii vzdelávania formou service learningu.</i> <i>2. Študent je schopný mapovať potreby organizácie pracoviska.</i> <i>3. Študent je schopný navrhnúť projekt pre odbornú stáž formou SL.</i>	

Stručná osnova predmetu (obsahový štandard):

1. Definovanie service learningu.
2. Rozdiel medzi dobrovoľníctvom, klasickou praxou a praxou formou service learningového projektu.
3. Základné kroky service learningu – príprava na aktivitu, realizácia aktivity, reflexia, vyhodnotenie, oslava.
4. Mapovanie a analýza potrieb – vlastných a pracoviska, organizácie pre prax.
5. Rozvoj kompetencií v oblasti plánovania aktivity, význam plánovania, základné kroky plánovania.
6. Rozvoj kompetencií v oblasti propagácie aktivít pred akciou a po nej.
7. Rozvoj kompetencií v oblasti hodnotenia aktivít.
8. Návrh projektu service learningovej aktivity pre stáž.

Odporúčaná literatúra:

Brozmanová Gregorová, A. et al. (2014). *Service learning : inovatívna stratégia učenia (sa)*. Belianum.

Brozmanová Gregorová, A., & Heinzová, Z. (2015). Rozvoj komunikačných a sociálnych kompetencií študentov a študentiek UMB prostredníctvom predmetu Service learning. In: *Człowiek w wielowymiarowym obszarze działań społecznych : kreacja, pomoc, interwencja* (29 – 47). Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Piłe.

Brozmanová Gregorová, A., Heinzová, Z., & Chovancová, K. (2016) The impact of service-learning on students' key competences. In: *International journal of research on service-learning and community engagement*, 4(1), 1 – 10.

Brozmanová Gregorová, A., Kubealaková, M., & Heinzová, Z. (2017). Service-learning and development of social and personal responsibility. In: *Actas de la IV Jornada de investigadores sobre aprendizaje-servicio* : Buenos Aires, 23 de agosto de 2017. CLAYSS, 82 – 87.

Lipčáková, M., Matulayová, T. (2012). Service-learning vo vzdelávaní v sociálnej práci. In: B. Balogová & E. Klimentová (Eds.) *Výzvy a trendy vo vzdelávaní v sociálnej práci. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 26. – 27. 04. 2012* (pp. 183 – 191). FF PU. <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Balogova4>.

Ondrušek, D., Labáth, V. (2007). *Tréning? Tréning. Učenie zážitkom*.

<http://www.servicelearning.org/>.

www.servicelearning.umb.sk.

Literatúru aktualizuje vyučujúci v sylabe predmetu.

Jazyk, ktorého znalosť je potrebná na absolvovanie predmetu: slovenský

Hodnotenie predmetov:

A	B	C	D	E	FX
8,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Poznámky:

Časová záťaž študenta: 90 hodín, z toho:

kombinované štúdium (P, S, K): 26 hodín,

mapovanie potrieb pracoviska a príprava návrhu SL projektu: 39 hodín,

samoštúdium: 15 hodín,

príprava a vyplňovanie tlačív a formulárov: 10 hodín.

Vyučujúci: konzultácie/semináre: *Mgr. Zuzana Heinzová, PhD., výučba: slovenský jazyk, s využitím zdrojov v anglickom jazyku, 2 hodiny prezenčne. Vyučujúca je k dispozícii študentom na konzultácie podľa ich potrieb (2 hodiny týždenne prezenčne a/alebo online).*

Dátum poslednej zmeny: *6. 12. 2021*

Schválil: *prof. PhDr. Eva Sollárová, CSc.*

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Vysoká škola: <i>Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici</i>	
Fakulta: <i>Pedagogická fakulta</i>	
Kód predmetu: <i>DFŠ: KPs PdF/2d-SL2-422</i>	Názov predmetu: <i>Úvod do stáže formou service learningu 2</i>
Druh, rozsah a metóda vzdelávacích činností: Typ predmetu (P, PV, V): <i>PV</i> Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách): <i>0/2/0/0/0</i> <i>P 0 hod./týž., S 2 hod./týž., C 0 hod./týž., T 0 hod./sem., Op 0 hod./sem.</i> Metóda štúdia: <i>prezenčná/kombinovaná</i> Forma štúdia: <i>denná</i>	
Počet kreditov: <i>3</i>	
Odporúčaný semester/trimester štúdia: <i>DFŠ: 2/L</i>	
Stupeň štúdia: <i>2.</i>	
Podmieňujúce predmety: <i>2d-SL1-422</i>	
<p>Podmienky na absolvovanie predmetu: <i>Dosahovanie výsledkov vzdelávania v rámci disciplíny bude priebežne hodnotené (PH) na základe seminárov. Na seminári môže študent získať maximálne 40 bodov za nasledovné úlohy:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>vypracovanie podrobného návrhu SL projektu pre stáž na vybranom pracovisku vrátane návrhu financovania aktivít a propagácie projektu,</i> - <i>prezentácia SL projektu na záverečnom hodnotiacom stretnutí.</i> <p><i>Vyučujúci predmetu môže tieto úlohy modifikovať, konkretizácia úloh a počtu bodov je vždy aktualizovaná v sylabe predmetu. Pre udelenie kreditov za hodnotenie predmetu je taktiež nutné, aby sa študent zúčastnil na záverečnej prezentácii SL projektov, ako aj konzultácií s vyučujúcim.</i></p> <p><i>Dosiahnutý počet bodov na seminári tvorí nasledovné celkové (záverečné) hodnotenie predmetu: na hodnotenie A je potrebné získať najmenej 38 bodov, na hodnotenie B je potrebné získať najmenej 35 bodov, na hodnotenie C je potrebné získať najmenej 32 bodov, na hodnotenie D je potrebné získať najmenej 29 bodov, na hodnotenie E je potrebné získať najmenej 26 bodov (65 %).</i></p>	
<p>Výsledky vzdelávania (výkonový štandard):</p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Študent si rozvinie kľúčové kompetencie (komunikačné kompetencie, kompetencie na prácu v tíme, kompetencie v oblasti plánovania aktivity, kompetencie na plánovanie v čase, kompetencie v oblasti propagácie aktivít pred akciou/prípadne aj po nej/a kompetencie v oblasti hodnotenia aktivít).</i> <i>2. Študent je schopný podrobne pripraviť, prípadne realizovať projekt praxovej service learningovej aktivity.</i> <i>3. Študent je schopný prezentovať (prípadne vyhodnotiť) projekt praxovej service learningovej aktivity.</i> 	

Stručná osnova predmetu (obsahový štandard):

1. Plánovanie aktivity na báze analýzy potrieb komunity a vlastných vzdelávacích potrieb, význam plánovania, základné kroky plánovania.
2. Plánovanie v čase, význam a zásady time-managmentu.
3. Propagácia aktivít pred akciou (prípadne aj po nej).
4. Podrobná príprava, prípadne realizácia projektu praxovej service learningovej aktivity.
5. Prezentácia (prípadne vyhodnotenie) projektu praxovej service learningovej aktivity.

Odporúčaná literatúra:

Brozmanová Gregorová, A. et al. (2014). *Service learning : inovatívna stratégia učenia (sa)*. Belianum.

Brozmanová Gregorová, A., & Heinzová, Z. (2015). Rozvoj komunikačných a sociálnych kompetencií študentov a študentiek UMB prostredníctvom predmetu Service learning. In: *Człowiek w wielowymiarowym obszarze działań społecznych : kreacja, pomoc, interwencja* (29 – 47). Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Piłe.

Brozmanová Gregorová, A., Heinzová, Z., & Chovancová, K. (2016) The impact of service-learning on students' key competences. In: *International journal of research on service-learning and community engagement*, 4(1), 1 – 10.

Brozmanová Gregorová, A., Kubealaková, M., & Heinzová, Z. (2017). Service-learning and development of social and personal responsibility. In: *Actas de la IV Jornada de investigadores sobre aprendizaje-servicio* : Buenos Aires, 23 de agosto de 2017. CLAYSS, 82 – 87.

Lipčáková, M., Matulayová, T. (2012). Service-learning vo vzdelávaní v sociálnej práci. In: B. Balogová & E. Klimentová (Eds.) *Výzvy a trendy vo vzdelávaní v sociálnej práci. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 26. – 27. 04. 2012* (pp. 183 – 191). FF PU. <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Balogova4>.

Ondrušek, D., Labáth, V. (2007). *Tréning? Tréning. Učenie zážitkom*.

<http://www.servicelearning.org/>.

www.servicelearning.umb.sk.

Literatúru aktualizuje vyučujúci v sylabe predmetu.

Jazyk, ktorého znalosť je potrebná na absolvovanie predmetu: slovenský

Hodnotenie predmetov:

A	B	C	D	E	FX
5,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0

Poznámky:

Časová záťaž študenta: 90 hodín, z toho:

kombinované štúdium (P, S, K): 26 hodín,

príprava podrobného návrhu SL projektu a jeho prezentácie: 39 hodín,

samoštúdium: 15 hodín,

príprava a vyplňovanie tlačív a formulárov: 10 hodín.

Vyučujúci: konzultácie/semináre: Mgr. Zuzana Heinzová, PhD., výučba: slovenský jazyk, s využitím zdrojov v anglickom jazyku, 2 hodiny prezenčne. Vyučujúca je k dispozícii študentom na konzultácie podľa ich potrieb (2 hodiny týždenne prezenčne a/alebo online).

Dátum poslednej zmeny: 6. 12. 2021

Schválil: prof. PhDr. Eva Sollárová, CSc.

PRÍLOHA 2

Informačné listy k predmetom service learning 1 a 2 – služba v komunite (študijný program psychológia, Katedra psychológie FSVZ UKF)

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Vysoká škola: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	
Fakulta: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva	
Kód predmetu: KSPSV/B051/22	Názov predmetu: Service learning 1 – služba v komunite
Druh, rozsah a metóda vzdelávacích činností: Forma výučby: Seminár Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách): Týždenný: 1 Za obdobie štúdia: 13 Metóda štúdia: prezenčná	
Počet kreditov: 2	
Odporúčaný semester/trimester štúdia: 3., 5.	
Stupeň štúdia: I.	
Podmieňujúce predmety:	
Podmienky na absolvovanie predmetu: Absolvoval (ABS) Celková záťaž študenta: 50 hodín Semináre 13 hodín + samoštúdium a priebežná príprava na semináre 13 hodín + príprava a vypracovanie service learningovej aktivity 24 hodín. Podmienky: Aby bolo možné udeliť kredity, musí študent/ka na záver absolvovania predmetu vypracovať projekt service learningovej aktivity, ktorý by mohol byť realizovaný v nasledujúcom predmete service learning 2 – služba v komunite. Kredity nebudú udelené študentovi/študentke, ktorý/á bude absentovať na seminároch viac ako 2-krát.	
Výsledky vzdelávania: <ul style="list-style-type: none"> • Absolvent/ka má predpoklad ďalej rozvíjať svoje kompetencie (vedomosti, zručnosti a postoje) potrebné na realizáciu aktivít v prospech iných ľudí. • Absolvent/ka sa naučí pracovať v tíme, plánovať aktivity, propagovať, primerane komunikovať, plánovať v čase, urobiť rozpočet, zrealizovať a vyhodnotiť dobrovoľnícky zameranú akciu.	

Stručná osnova predmetu:

- Čo je service learning, čo od neho očakávať?
- Možnosti a cieľové skupiny service learningu
- Naše partnerské organizácie a charakteristika ich klientov
- Etický kódex dobrovoľníka
- Mapovanie a vyhodnotenie potrieb organizácie/komunit – analýza potrieb komunity
- Prienik potrieb v stratégii servis learningu
- Plánovanie, tvorba rozpočtu, fundraising, propagácia service learningovej aktivity
- Tvorba tímu a tímová spolupráca
- Efektívna komunikácia
- Konflikty a ich riešenie
- Možné riziká a ich eliminácia pri realizácii service learningovej aktivity
- Vytvorenie vlastného service learningového projektu
- Manažment a plánovanie vlastného service learningového projektu
- Tvorba rozpočtu a fundraising vlastného service learningového projektu
- Propagácia a komunikácia aktivít vlastného service learningového projektu
- Vyhodnotenie vlastného service learningového projektu

Odporúčaná literatúra:

SKYBA, M. – ŠOLTÉSOVÁ, D. 2012. Service – learning v Prešove. Manuál pre organizácie. Prešov : Prešovské dobrovoľnícke centrum 2012. 24 s. ISBN 978-80-971138-0-3

Dostupné na:

http://socialnaprava.weebly.com/uploads/5/4/2/4/5424089/service-learning._manul_pre_organizcie.pdf

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2014. Service learning Inovatívna stratégia učenia (sa) (vysokoškolská učebnica). Banská Bystrica : Belianum, 2014. 200 s. ISBN 978-80-557-0829-4

Dostupné na:

http://www.servicelearning.umb.sk/images/stories/files/00_UCEBNICA_service_learning_FINAL.pdf

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2013. Service learning. Pomáhajme (si) navzájom. O stratégii service learning. Banská Bystrica : UMB Banská Bystrica, 2013. 38 s.

Dostupné na:

https://www.dobrovolnickecentra.sk/images/stories/files/14._BROZURA_SL.pdf

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2019. Service learning ako pedagogická stratégia angažovanej univerzity a jej vybrané prínosy pre študentstvo. Banská Bystrica : Belianum, 2019. 166 s. ISBN 978-80-557-1650-3.

Dostupné na:

http://www.servicelearning.umb.sk/images/stories/files/Service_learning_ako_strat%C3%A9gia_anga%C5%BEovanej_univerzity_online.pdf

Jazyk, ktorého znalosť je potrebná na absolvovanie predmetu: slovenský jazyk

Poznámky:

- Predmet je primárne určený pre študentov a študentky nekončiacich ročníkov rôznych študijných programov, odborov a stupňov štúdia v rámci celej univerzity.
- Vo formálnej výučbe sa uplatňujú metodiky neformálneho vzdelávania.
- V predmete budú využité elektronické podporné vzdelávacie systémy.

Hodnotenie predmetov

Celkový počet hodnotených študentov: 0

ABS	N
0.0	0.0

Vyučujúci: doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD., PhDr. Katarína Vanková, PhD., PhDr. Katarína Minarovičová, PhD., Mgr. Jana Uhláriková, PhD.**Dátum poslednej zmeny:** 05. 11. 2021**Schválil:** prof. PhDr. Tomáš Sollár, PhD. Dátum schválenia: 27. 10. 2022

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Vysoká škola: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	
Fakulta: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva	
Kód predmetu: KSPSV/B052/22	Názov predmetu: Service learning 2 – služba v komunite
<p>Druh, rozsah a metóda vzdelávacích činností: Forma výučby: Cvičenie</p> <p>Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách):</p> <p>Týždenný: 2 Za obdobie štúdia: 26 Metóda štúdia: prezenčná</p>	
Počet kreditov: 2	
Odporúčaný semester/trimester štúdia: 4., 6.	
Stupeň štúdia: I.	
Podmieňujúce predmety: KSPSV/B051/22	
<p>Podmienky na absolvovanie predmetu:</p> <p>absolvoval (ABS)</p> <p>Celková záťaž študenta: 50 hodín</p> <p>Plánovanie, vypracovanie, realizácia a evalvácia service learningovej aktivity – 24 hodín + priama service learningová aktivita 26 hodín.</p> <p>Podmienky: Aby bolo možné udeliť kredity, musí študent/ka naplánovať, pripraviť, zrealizovať a vyhodnotiť service learningovú aktivitu. Kredity nebudú udelené študentovi/študentke, ktorý/á aktivitu nebude realizovať v požadovanom rozsahu a nevyhodnotí ju.</p>	
<p>Výsledky vzdelávania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Absolvent/ka má predpoklad ďalej rozvíjať svoje kompetencie (vedomosti, zručnosti a postoje) potrebné na realizáciu aktivít v prospech iných ľudí. • Absolvent/ka sa naučí pracovať v tíme, plánovať aktivity, propagovať, primerane komunikovať, plánovať v čase, urobiť rozpočet, zrealizovať a vyhodnotiť dobrovoľnícky zameranú akciu. 	
<p>Stručná osnova predmetu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Príprava service learningovej aktivity (mapovanie potrieb a plánovanie aktivity pod vedením vyučujúceho). • Realizácia service learningovej aktivity. • Reflexia (vyjadrenie pocitov, skúseností, sebahodnotenia, naplnenie zadaných cieľov, získané nové postrehy, nápady, návrhy nových aktivít a pod.). • Vyhodnotenie a ocenenie service learningovej aktivity (úspešnosť aktivity, zapojenie študentov, spolupráca s komunitou, jej prínos a udržateľnosť). 	

Odporúčaná literatúra:

SKYBA, M. – ŠOLTÉSOVÁ, D. 2012. Service – learning v Prešove. Manuál pre organizácie. Prešov : Prešovské dobrovoľnícke centrum 2012. 24 s. ISBN 978-80-971138-0-3

Dostupné na: http://socialnapraca.weebly.com/uploads/5/4/2/4/5424089/service-learning._manul_pre_organizcie.pdf

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2014. Service learning Inovatívna stratégia učenia (sa) (vysokoškolská učebnica). Banská Bystrica : Belianum, 2014. 200 s. ISBN 978-80-557-0829-4

Dostupné na: http://www.servicelearning.umb.sk/images/stories/files/00_UCEBNICA_service_learning_FINAL.pdf

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2013. Service learning. Pomáhajme (si) navzájom. O stratégii service learning. Banská Bystrica : UMB Banská Bystrica, 2013. 38 s.

Dostupné na: https://www.dobrovolnickecentra.sk/images/stories/files/14._BROZURA_SL.pdf

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol. 2019. Service learning ako pedagogická stratégia angažovanej univerzity a jej vybrané prínosy pre študentstvo. Banská Bystrica : Belianum, 2019. 166 s. ISBN 978-80-557-1650-3.

Dostupné na: http://www.servicelearning.umb.sk/images/stories/files/Service_learning_ako_strat%C3%A9gia_anga%C5%BEvanej_univerzity_online.pdf

Jazyk, ktorého znalosť je potrebná na absolvovanie predmetu:

slovenský jazyk

Poznámky:

- Predmet je primárne určený pre študentov a študentky nekončiacich ročníkov rôznych študijných programov, odborov a stupňov štúdia v rámci celej univerzity, ktorí absolvovali predmet KSPV/B051/22 service learning 1 – služba v komunite.
- Vo formálnej výučbe sa uplatňujú metodiky neformálneho vzdelávania.

Hodnotenie predmetov

Celkový počet hodnotených študentov: 0

ABS	N
0.0	0.0

Vyučujúci: PhDr. Katarína Vanková, PhD., doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD., PhDr. Katarína Minarovičová, PhD., Mgr. Jana Uhláriková, PhD.

Dátum poslednej zmeny: 05. 11. 2021

Schválil: prof. PhDr. Tomáš Sollár, PhD. Dátum schválenia: 27. 10. 2022

PRÍLOHA 3

Informačné listy k predmetom **Participatívne prístupy a práca s komunitou a** (študijný program Sociálna práca, Katedra sociálnej práce PF UMB)

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Vysoká škola: <i>Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici</i>	
Fakulta: <i>Pedagogická fakulta</i>	
Kód predmetu: <i>DFŠ: 1d-PPK-511</i> <i>EFŠ: 1e-PPK-511</i>	Názov predmetu: <i>Participatívne prístupy a práca s komunitou</i>
Druh, rozsah a metóda vzdelávacích činností: Typ predmetu (P, PV, V): <i>P</i> Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách): <i>1-2-0-0-0</i> <i>P 1 hod./týž., S 2 hod./týž., C 0 hod./týž., T 0 hod./sem., Op 30 hod./sem.</i> Metóda štúdia: <i>DFŠ: prezenčná, EFŠ: kombinovaná</i> Forma štúdia: <i>denná, externá</i>	
Počet kreditov: <i>5</i>	
Odporúčaný semester štúdia: <i>DFŠ: 5/Z, EFŠ: 7/Z</i>	
Stupeň štúdia: <i>1.</i>	
Podmieňujúce predmety: <i>nie sú</i>	
Podmienky na absolvovanie predmetu: <i>Priebežné hodnotenie:</i> <i>1) Študent v priebehu semestra vypracuje portfólium úloh (max. bodov 20).V priebehu semestra na seminároch a medzi jednotlivými seminármi študenti a študentky spracovávajú úlohy, ktoré sa viažu na problematiku analyzovanú na seminároch. Každá úloha je hodnotená určeným počtom bodov. Úlohy sú spracovávané individuálne a v skupinách. Z portfólia úloh je potrebné získať minimálne 10 bodov.</i> <i>2) Študent sa aktívne zapojí do mapovanie potrieb vybranej komunity, na základe plánovania potrieb spracuje plán ďalšej práce s komunitou (max 40 bodov). Účast' na aktivite je priebežne reflektovaná a hodnotená. Z úlohy je potrebné získať minimálne 25 bodov.</i> <i>3) Študent pripraví konkrétnu techniku práce s komunitou, ktorú aplikuje pri práci so skupinou študentov (max 20 bodov). Z úlohy je potrebné získať minimálne 10 bodov.</i> <i>4) Záverečné opakovanie (max. počet bodov 20). Záverečné opakovanie prebieha ako skupinová aktivita na poslednej vyučovacej hodine počas semestra. Opakovanie je v rozsahu obsahovej osnovy predmetu a je súčasťou priebežného hodnotenia. Z opakovania je potrebné získať minimálne 10 bodov.</i> <i>Záverečné hodnotenie: Záverečné hodnotenie pozostáva zo súčtu získaných bodov v priebežnom hodnotení. Na záverečné hodnotenie A musí študent získať 100 – 94 % (výborne), na hodnotenie B 93 – 87 % (veľmi dobre), na hodnotenie C 86 – 80 % (dobre), na hodnotenie D 79 – 73% (uspokojivo), na hodnotenie E 72 – 65 % (dostatočne). Za 64 % a menej študent získava hodnotenie FX (nedostatočne).</i>	
Výsledky vzdelávania (výkonový štandard):	

1. Študent rozumie kľúčovým konceptom participácie, občianskej súdržnosti, solidarity a sociálnej inklúzie a vie ich aplikovať na oblasť komunitnej sociálnej práce.
2. Študent rozumie štrukturálnym bariéram nerovností.
3. Študent vie vymedziť komunitnú prácu, jej ciele a princípy vo vzťahu k sociálnej práci.
4. Študent vie popísať históriu komunitnej práce a jej modely a vie uviesť príklady k jednotlivým modelom.
5. Študent vie vymenovať a opísať kompetencie komunitného pracovníka.
6. Študent vie popísať fázy komunitnej práce a participačné techniky práce s komunitou a aplikovať ich pri zostavení plánu práce s komunitou na základe mapovania jej potrieb.
7. Študent vie aplikovať konkrétne participačné techniky práce s komunitou.
8. Študent reflektuje svoje rolu ako aktívneho nositeľa zmien v spoločnosti.

Stručná osnova predmetu (obsahový štandard):

1. Kľúčové koncepty v participácii v kontexte komunitnej práce – splnomocnenie, prístup zameraný na silné stránky, participatívne prístupy v sociálnej práci, občianska súdržnosť, solidarita, sociálna inklúzia.
2. Komunita, komunitná práca, jej história a modely.
3. Kompetencie sociálnych pracovníkov pri práci s komunitou.
4. Fázy práce s komunitou.
5. Porozumenie komunite a mapovanie potrieb.
6. Participačné techniky v práci s komunitou.
7. Facilitácia stretnutí a procesov.
8. Zapájanie vylúčených skupín do procesov participácie.

Odporúčaná literatúra:

- Brozmanová Gregorová, A. et al. (2019). *Service learning ako pedagogická stratégia angažovanej univerzity a jej vybrané prínosy pre študentstvo*. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum.
- Baldwin, M. & Teater, B. (2011). *Social work in the community: Making a difference*. Polity Press.
- Brozmanová Gregorová, A. et al. (2014). *Service learning : inovatívna stratégia učenia (sa) : (vysokoškolská učebnica)*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum.
- Gojová, V., Bjelončíková, M., Gojová, A. & Glimbiková, K. (2015). *Participatívni prístupy v sociálnej práci*. Ostravská univerzita.
- Hemerson, P. & Thomas, D. N. (2007). *Zručnosti komunitnej práce v susedstvách*. Centrum komunitného rozvoju.
- Janebová, R. (2014). *Teorie a praxe kritické sociální práce*. Gaudeamus.
- Košková, Š. & Antalová, I. (2003). *Príručka objavovateľa stratených území. Manuál pre všetkých, ktorí sa venujú komunitnému rozvoju*. Nadácia Milana Šimečku.
- Mikolová, K. et al. (2020). *PARTICIPOVAŤ? PARTICIPOVAŤ! učebnica participatívnej tvorby verejných politík*. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti
- Plichtová, J. & Štestáková, A. (ed). (2020). *Slovník základných pojmov participácie občanov a verejnosti v kontexte demokracie*. Vydalo Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.
- Šťastná, J. (2016). *Když se řekne komunitní práce*. Karolinum.
- Tožička, T. & Uhlová S. (2018). *Základy a princípy komunitní práce*. EDUCON,
- Viatálošová, I. (2013). *Komunitná práca a komunitný rozvoj*. Iris.

Jazyk, ktorého znalosť je potrebná na absolvovanie predmetu: slovenský

Hodnotenie predmetov					
A	B	C	D	E	FX
0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Poznámky: časová záťaž študenta: 150 hodín, z toho: prednášky: 13 hodín; semináre: 26 hodín; príprava plánu práce s komunitou: 40 hodín; príprava portfólia úloh: 20 hodín; príprava konkrétnej techniky práce s komunitou 20 hodín; samoštúdium: 31 hodín					
Vyučujúci: prednášky/konzultácie/semináre: <i>Prednášky/semináre: doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD., výučba: slovenský jazyk, konzultácie pre nekontaktnú výučbu (2 hodiny týždenne kontaktne alebo prostredníctvom Moodle kurzu pre externých študentov)</i>					
Dátum poslednej zmeny: 10. 12. 2021					
Schválil: doc. PhDr. Ladislav Vaska, PhD.					

INFORMAČNÝ LIST PREDMETU

Vysoká škola: <i>Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici</i>	
Fakulta: <i>Pedagogická fakulta</i>	
Kód predmetu: <i>DFŠ: 1d-SO1-511</i> <i>EFŠ: 1e-SO1-511</i>	Názov predmetu: <i>Supervidovaná odborná prax II</i>
Druh, rozsah a metóda vzdelávacích činností: Typ predmetu (P, PV, V): <i>P</i> Odporúčaný rozsah výučby (v hodinách): <i>0-1-0-0-0</i> <i>P 0 hod./týž., S 1 hod./týž., C 0 hod./týž., T 0 hod./sem., Op 120 hod./sem.</i> Metóda štúdia: <i>DFŠ: prezenčná, EFŠ: kombinovaná</i> Forma štúdia: <i>denná, externá</i>	
Počet kreditov: <i>5</i>	
Odporúčaný semester štúdia: <i>DFŠ: 6/L, EFŠ: 8/L</i>	
Stupeň štúdia: <i>1.</i>	
Podmieňujúce predmety: <i>nie sú</i>	
Podmienky na absolvovanie predmetu: <i>Priebežné hodnotenie:</i> 1) <i>Študent sa zúčastní na predpraxovom seminári, kde sa oboznámi s podmienkami výkonu odbornej praxe (max. 5 bodov).</i> 2) <i>Študent sa aktívne zúčastňuje supervíznych seminárov skupinového charakteru (max. 20 bodov).</i> 3) <i>Študent sa aktívne zapája do supervízie prinášaním tém/dilem súvisiacich s výkonom odbornej praxe (študent prinesie min. 1 tému/dilemu počas výkonu odbornej praxe – max. 10 bodov).</i> 4) <i>Študent sa zúčastní na záverečnom popraxovom seminári, kde obhajuje správu z praxe a predstavuje svoje portfólio odbornej praxe (naplnenie cieľov a pod.) – max. 45 bodov, odovzdáva hodnotenie mentorom odbornej praxe z praxového pracoviska, kde odbornú prax absolvoval (max. 20 bodov).</i> <i>Ako alternatívu si môžu študenti zvoliť aj absolvovanie praxe formou realizácie service learningového projektu, ktorý spracovali v rámci predmetu participatívne prístupy v sociálnej práci a práca s komunitou. V tomto prípade sú podmienky hodnotenia rovnaké, prispôsobený je spôsob supervíznych stretnutí a správa z praxe.</i> <i>Záverečné hodnotenie: Záverečné hodnotenie pozostáva zo súčtu získaných bodov v priebežnom hodnotení. Na záverečné hodnotenie A musí študent získať 100 – 94 % (výborne), na hodnotenie B 93 – 87 % (veľmi dobre), na hodnotenie C 86 – 80 % (dobre), na hodnotenie D 79 – 73 % (uspokojivo), na hodnotenie E 72 – 65 % (dostatočne). Za 64 % a menej študent získava hodnotenie FX (nedostatočne).</i>	
Výsledky vzdelávania (výkonový štandard): 1. <i>Študent vie definovať odbornú prax ako súčasť praktického vzdelávania v sociálnej práci a študentskú supervíziu ako významný nástroj profesionálneho rozvoja začínajúceho sociálneho pracovníka.</i> 2. <i>Študent rozumie významu supervízie počas výkonu odbornej praxe a významu praktického vzdelávania v sociálnej práci počas vysokoškolského štúdia sociálnej práce.</i>	

3. Študent vie vymedziť úlohy, poslanie a činnosť organizácie pôsobiacej v sociálnej sfére (praxového pracoviska) a vie charakterizovať miesto, úlohy a špecifiká sociálnej práce na praxovom pracovisku.
4. Študent vie vymedziť formy a metódy sociálnej práce na praxovom pracovisku.
5. Študent vie definovať kompetencie sociálneho pracovníka v rámci určeného pracoviska a špecifiká sociálnej práce v ňom.
6. Študent rozumie systému vedenia dokumentácie a administrácie na praxovom pracovisku.
7. Študent vie charakterizovať a identifikovať špecifiká klientov v sociálnej práci.
8. Študent vie zhodnotiť individuálny prínos praxe pre vlastný profesijný rast.
9. Študent vie formulovať a evaluovať individuálne edukačné ciele vlastnej odbornej praxe.
10. Študent vie identifikovať, aplikovať a konfrontovať vedomosti a zručnosti v praxi.
11. Študent vie identifikovať, aplikovať a konfrontovať poznatky nadobudnuté praxou v teórii.
12. Študent je stotožnený s poslaním a hodnotami profesie sociálnej práce.
13. Študent si uvedomuje potenciál a riziká spojené s výkonom profesie sociálna práca.
14. Študent dokáže riešiť praktické úlohy v oblasti sociálnej práce s využitím najnovších poznatkov a kriticky posúdiť vhodnosť a primeranosť riešení.

Stručná osnova predmetu (obsahový štandard):

1. Úvodný (predpraxový) seminár. Podmienky absolvovania praxe. Administratíva praxe.
2. Absolvovanie školení na jednotlivých pracoviskách – BOZP, ochrana osobných údajov a interné predpisy pracoviska.
3. Štúdium dokumentácie o klientoch.
4. Analýza vzorového spisu.
5. Pozorovanie práce sociálneho pracovníka s klientom/klientmi.
6. Priama práca s klientom/klientmi. Ostatné činnosti na praxovom pracovisku podľa pokynov sprievodcu v praxi (tútora na praxovom pracovisku) a vedúceho praxe (pedagóg na katedre).
7. Konzultácie so sprievodcom praxe (tútorom) a vedúcim praxe. Stanovenie individuálnych cieľov. Záznamy vedené počas praxe. Správa z praxe – vyhodnotenie.
8. Pravidelná účasť na skupinových supervíziách počas celého výkonu odbornej praxe.
9. Riešenie problematických situácií, dilem na praxových supervíznych seminároch.

Odporúčaná literatúra:

Balogová, B. & Žiaková, E. (eds., 2017). *Vademecum sociálnej práce. Terminologický slovník.* Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach.

Etický kódex supervízie. Prohuman: Vedecko-odborný interdisciplinárny recenzovaný časopis, zameraný na oblasť spoločenských, sociálnych a humanitných vied [online]. URL:

<https://www.prohuman.sk/socialna-praca/eticky-kodex-supervizie>

Gabura, J. (2007). *Supervízia v príprave sociálnych pracovníkov.* In Brnula, P. & Koscurová, Z. (eds.). *Nové trendy v príprave a uplatnení sociálnych pracovníkov.* (s. 43-44). OZ Sociálna práca.

Keen, S. et al. (Eds., 2013). *Newly-Qualified Social Workers. A Practice Guide to the Assessed and Supported Year in Employment.* Learning Matters.

Punová, M. & Navrátilová, J. a kol. (2014). *Praktické vzdelávaní v sociálnej práci optikou konceptu resiliencie.* Masarykova univerzita. URL:

<https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/535>

Scherpner, M. et al. (1999). *Sprevádzanie v praxi (vedenie), poradenstvo a učenie: Princípy sociálnej práce.* Vydavateľstvo Peter Huba.

Truhlářová, Z. (2015). *Odborné praxe v kontextu pregraduální přípravy sociálních pracovníků*. Gaudeamus

Vaska, L. (2015). *Študentská supervízia a praktické vzdelávanie v sociálnej práci*. Iris.

Vaska, L. (2019). *Možnosti a limity využítí supervize pro začínající sociální pracovníky v sociálních organizacích na Slovensku*. In Mátel, A. & Schavel, M. (Eds.). *Supervize (nejen) v sociální práci a sociálních službách*. (s. 133-159). Institut zdravotních a sociálních věd.

Vaska, L. (2019). *Témy v supervízii – výzvy pre sociálnu prácu v 21. storočí*. In Tóthová, L., Šiňanská, K. (eds.). *Sociálne riziká v spoločnosti XXI. storočia*. (s. 13–23). FF UPJŠ v Košiciach.

Vaska, L. (2021). *Supervízia organizácie*. Belianum.

Aktuálne legislatívne predpisy rámcované oblasťou sociálnej práce, kde je prax vykonávaná
Interné materiály, smernice praxového pracoviska a pod.

Štandardy kvality relevantných (poskytovaných) služieb sociálnej práce na praxovom pracovisku

Jazyk, ktorého znalosť je potrebná na absolvovanie predmetu: slovenský

Hodnotenie predmetov

A	B	C	D	E	FX
0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Poznámky: časová záťaž študenta: 150 hodín, z toho: semináre: 13 hodín; príprava na semináre (autosupervízia; štúdium publikácií a relevantných legislatívnych dokumentov, sebareflexia, správa z praxe): 17 hodín a výkon odbornej praxe 120 hodín.

Vyučujúci: prednášky/konzultácie/semináre:

doc. PhDr. Ladislav Vaska, PhD., semináre: doc. PhDr. Ladislav Vaska, PhD., PhDr. Michaela Šavrnichová, PhD., Mgr. Jana Šolcová, PhD. výučba: slovenský jazyk, konzultácie pre nekontaktnú výučbu (2 hodiny týždenne kontaktne alebo prostredníctvom Moodle kurzu pre externých študentov)

Dátum poslednej zmeny: 10. 12. 2021

Schválil: doc. PhDr. Ladislav Vaska, PhD.

PRÍLOHA 4

Bodové hodnotenie v rámci predmetu supervidovaná odborná prax 2 pri realizácii service learningového projektu

Čo je hodnotené	Kto udeľuje body	Max. počet bodov (100)	Čo sa hodnotí
Účasť na predpraxovom seminári	Udeľuje vyučujúca	5	Aktívna účasť, zapájanie sa do práce
Aktívna účasť na supervízii	Udeľuje vyučujúca	10	Aktívna účasť
Sebahodnotenie účasti na praxi a realizácii service learningového projektu	Udeľuje si študent, študentka	10	Študent/ka dostane hárok, v ktorom na škále od 1 do 10 ohodnotí <ul style="list-style-type: none"> • Svoje zapojenie do práce v tíme • Svoju participáciu na riešení SL projektu • Svoj prístup k zvereným úlohám a riešeniu vzniknutých problémov • Naplnenie cieľov, ktoré si na praxi stanovil/stanovila
Práca v tíme a participácia na SL projekte	Udeľujú študenti a študentky zo skupiny	10	Každý študent/študentka hodnotí každého študenta/študentku v tíme na škále od 1 do 10 bodov. Hodnotí tieto aspekty <ul style="list-style-type: none"> • Zapojenie do práce v tíme • Zodpovednosť za zverené úlohy • Prístup k práci na pracovisku
Hodnotenie mentorom praxe	Mentor praxe	20	V rámci tlačiva hodnotenie študenta/študentky na praxi, udeľuje body mentor/mentorka na pracovisku, pričom zohľadňuje tieto aspekty:

			<ul style="list-style-type: none"> - participácia na SL projekte, - prístup ku klientom, - dosiahnutie cieľov praxe.
Hodnotenie príloh k praxi – individuálne ciele praxe	Udeľuje vyučujúca	5	Jasnosť, reálnosť, náročnosť cieľov praxe
Hodnotenie príloh k praxi – informácie o organizácii a sociálnej práci	Udeľuje vyučujúca	5	Komplexnosť spracovania informácií
Hodnotenie príloh k praxi – správa z praxe a sebareflexia	Udeľuje vyučujúca	15	Dôkazy o naplnení individuálnych cieľov praxe stanovených v pláne Komplexnosť zodpovedania otázok v sebareflexii
Hodnotenie príloh k praxi – správa o realizácii SL projektu	Udeľuje vyučujúca	10	Komplexnosť zachytenia jednotlivých bodov správy
Účasť na popraxovom seminári a prezentácia výstupov SL projektu	Udeľuje vyučujúca	10	Kvalita prezentácie SL projektu

Názov publikácie: Service learning ako forma odbornej praxe v pomáhajúcich profesiách

Autorky: doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD.
vysokoškolská docentka Mgr. Zuzana Heinzová, PhD.
PhDr. Jana Uhláriková, PhD.

Jazyková korektorka: Martina Kubealaková

Recenzovala: Mgr. Iveta Harváneková

Vydanie: Prvé

Rozsah: 96 strán (4,1 AH)

Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia Pedagogická fakulta

ISBN 978-80-557-2105-7 (elektronický dokument)

EAN 9788055721057 (elektronický dokument)

DOI <https://doi.org/10.24040/2023.9788055721057>

